kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 46 OCAK 1999

300.000 TL. (KDV I AHIL)

KİBARİYE DE ALDATILDI!

ilaheler fos çıktı

SEN DE Mİ COURTNEY?

bir kâbus

ONUNLA AYNI İŞYERİNDE ÇALIŞMAK

BU DEFA BİZ KAZANDIK!

asiye güzel'in tecavüz davasında psikolojik rapor kanıt sayıldı

Merhaba,

Elbetteki Ocak sayımıza yeni yılınızı kutlayarak başlıyoruz. Yine isyan, mücadele ve mutlaka umut dolu bir yıl diliyoruz hepimize. 99'da işimiz zor. Ekonomik krizin, savaşın, Kürt sorununun, siyasal İslam'ın yükselişinin, türban yasağının, çetelerin, hükümet krizinin ve toplumsal muhalefete yönelik baskıların artmasının, kısacası bütün problemlerin kadınların siyasal gündemi açısından çok önemli sonuçları var. İşte bu yüzden de dayanışmaya, çok parçalı kadın hareketinin ortak bir gündem oluşturmasına her zamankinden daha çok ihtiyacımız var.

Yine kapak sayfalarımızda okuyacağınız gibi, politik tutuklu olan ve 12,5 yıl hapis cezası istemiyle yargılanan Asiye Güzel, gözaltında yaşadığı tecavüzü açıkladı, polislerden davacı oldu, aradan uzun bir zaman geçtiği için tecavüzü kanıtlayabilecek fiziksel bir rapor alması mümkün değildi ama aldığı psikolojik rapor mahkeme tarafından kanıt olarak kabul edildi. Asiye Güzel'in, arkadaşlarının, avukatlarının mücadelesi hem Asiye hem tüm kadınlar için önemli bir kazanım. Yine cezaevinde röportaj yaptığımız Asiye Güzel, o zor günleri atlatmasında en önemli şeylerden birinin dayanışma olduğunu söylüyor.

Bir mücadele ve dayanışma örneği de 1940'lı yıllardan... Aimée ve Jaguar... İki kadının aşkını, Naziler'e karşı mücadelesini ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

"Bir kitap okudum, hayatım değişti..." Pek çok feminist bu sözü Marilyn French'in kitapları için söylüyor; *Kadınlara Mahsus*, *Kanayan Yürekler*. Yıllar önce pek çoğumuzun fikrini, hayatını etkileyen French bugünlerde kanserle boğuşuyor. Onunla yapılmış bir röportaj var bu ayki sayınızda... "Feminizm kadınların da erkekler kadar önemli olduğuna inanmaktır," diyor. Yani French ne kadar değişmiş olsa da aynı French...

Bir dönem, "Gösteri sanatının emekçi sınıfı" dediği punk rock'ın kahramanlarından biri olarak özellikle genç kadınları etkileyen Courtney Love, bugün maalesef kozmetik dergilerini süslüyor. Ondan etkilenen genç kadınlar da şimdi hayal kırıklığı yaşıyorlar. Gösteri dünyasıyla arasına mesafe koymaya çalışanlar açısından o dünyanın dışında durmaya, tutunmaya çalışanların önemi anlaşılabilir bir şey. İnsan sormadan edemiyor; "Sen de mi Courtney?"

Ve yine dönelim buraya... Herkes konuşuyor, "Kimi öyle bir sorun yok," diyor, kimi "Sorunu tartışmaya başlasak iyi olur," diyor. Özellikle son on beş yılın değişmez gündemi Kürt sorunu... Abdullah Öcalan'ın İtalya'da ortaya çıkmasıyla dünyada da gündeme oturan soruna biz de kadınlar açısından bakmaya çalıştık. Kürt kadınlar ne istiyor, talepleri nedir, sorunun çözümü için neler öneriyorlar? Kürt kadın grupları sorularımızı yanıtladı.

Biraz da "özel" alan... Eşle ya da sevgiliyle aynı işyerinde çalışmak nasıl bir şey? Bu konuyu orta sayfamızda kadınlar konuştu, tartıştı. Üniversitelerde hocaların genç öğrencileri tacizi, denizden topladığı tahta parçalarıyla inanılmaz tasarımlar gerçekleştiren yaratıcı bir kadın, meme kanseri ve daha bir sürü konu... Ve her zamanki gibi okurlarımızdan gelen pek çok yazı. Bu ay mizah sayfalarımızdaki yazılarımızın tümü okurlarımızdan... Giderek bütün sayfalarımızı ele geçireceksiniz diye korkmuyor değiliz. Şaka bir yana, dergiye katılımınız bizi her zamanki gibi çok sevindiriyor.

Gelecek yıl görüşmek üzere...

Pazartesi'ye bekliyoruz

Sıcak, sakin ve hoş bir mekân ararsanız, *Pazartesi* Lokali kış sezonunda da hafif, lezzetli yiyecekleri ve içecekleriyle sizleri bekliyor. Ayrıca davet, toplantı gibi etkinlikleriniz için de uygun bir ortam. Kavalyenizle gelebilirsiniz.

Mesajlarınızı, haberlerinizi bekliyoruz
pazartesidergi@superonline.com

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Asiye Güzel gözaltında tecavüze uğradı. Tecavüz davası iki yıl sonra başlayabildi. Fiziksel rapor alması mümkün değildi ama aldığı psikolojik raporu mahkeme kabul etti.

Asiye'yle konuştuk

Asiye Güzel'in tecavüze uğradığını belgeleyen

"Tecavüz işkenc

Asiye Güzel politik bir tutuklu. Gözaltında işkenceye ve tecavüze maruz kald . Buna rağmen sekiz polisten şikâyetçi olduğu dava ancak 2 yıl sonra açılabildi. Tecavüze uğradığını psikolojik rapor alarak belgeledi ve ilk defa bir mahkeme bunu tecavüzün kan tı olarak kabul etti.

Bir grup arkadaşıyla birlikte, 22 Şubat 1997'de politik sebeplerle gözaltına alınan Asiye Güzel, tutuklanmadan önce gazetecilik yapıyordu. Hakkında örgüt üyeliği iddiasıyla 12,5 yıl ceza isteniyor. Gözaltında işkenceye ve tecavüze maruz kaldı, yaşadığı tecavüzü uzun bir süre kimseye açıklayamadı. Zaten gözaltı süresi bittiğinde çevresinde konuşacağı kimse de yoktu, çünkü onu diğer arkadaşlarından ayırıp Kırklareli Cezaevi'ne yolladılar. 5 ay kadar adli mahkûmlarla kaldıktan sonra, uzun uğraşlar verilerek Gebze E Tipi Cezaevi'ne sevki yapıldı. Tecavüze uğradığını arkadaşlarına ve avukatlarına açıkladıktan sonra, DGM'de polislerden davacı olduğunu söyledi ve hastaneye sevkini istedi. Ama işkence ve tecavüzle ilgili ayrı bir dava açılabilmesi için 2 yıl beklemek zorunda kaldı ve ilk davası 11 Kasım 1998'de görüldü.

Gözaltı süresi uzadığı ve sonrasında da muayene yapılamadığı için fiilen tesbit edilemeyen tecavüz, Asiye'nin Çapa Psikososyal Travma Merkezi'nde psikolojik testlere tabi tutulmasıyla tespit edildi. 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, sekiz polisin tutuksuz yargılandığı işkence ve tecavüz davasında özellikle gözaltında tecavüzü kanıtlama açısından önemli bir gelişme oldu. Çünkü ilk defa bir mahkeme psikolojik raporu tecavüz kanıtı olarak kabul etti.

Asiye şu anda cezaevinin insiyatifine bağlı olarak, Çapa Tıp Fakültesi'ne psikolojik tedaviye gidiyor ve ilaç kullanıyor. Sık sık gördüğü kâbusların ise bir gün sona ermesini ümit ediyor.

Onunla Gebze E Tipi Cezaevi'nin daracık, camekânlı bölmesinde görüştük.

Arkadaşı Emine'yle birlikte sanki evlerine oturmaya gitmişim gibi sıcak bir karşılamada ve ikramda bulundular bana. Hazırladıkları çay ve kekleri yerken karşılıklı son gelişmelerden bahsettik. Asiye, bir iki ay öncesine dek beline kadar uzanan saçlarını kısacık kestirmiş. Yaşadığı süreçte arkadaşlarından ve ailesinden gördüğü destek dışında, yurtdışından, çeşitli şehirlerden tanımadığı insanların görüşe gelmelerinden, ona kart, mektup yazmalarından dolayı duygulu olmuş, yalnız olmadığını hissetmiş.

Bir kısım gazete ve dergi dışında yazılı ve görsel medyanın "ilgi" göstermediği tecavüz davası sadece *Hürriyet* Gazetesi'nde 3. sayfada haber olabildi. Haberin spotu şöyle: "Emniyette 14 gün sorgulanıp tutuklanan militan, tecavüze uğradığını öne sürdü..." Asiye haberde vurgu yapılan "militan" sözüne çok sinirlendiğini söylüyor çünkü, "Militan olup olmamamın ya da örgüt üyesi olup olmamamın yaşadığım olayla ne ilgisi var, sanki suçlu olan benmişim gibi beni öne çıkarıp polislerle ilgili tek bir satır bile yazmamaları çok iğrenç," diyor. İkimiz de tecavüzden önceleri "olay" diye bahsedebildik ve mümkün olduğunca ayrıntıları konuşmaktan kaçındık. Bir süre sonra "olay"ın adı "tecavüz" olabildi. Asiye Güzel bize gözaltına alınmadan önceki yaşantısından, sevdiği uğraşlardan, mesleğinden bahsetti, "olay"la ilgili yaşadıklarını ise kesik kesik cümlelerle ve duraksayarak anlatabildi.

Seni biraz tanıyabilir miyiz?

Yirmi dokuz yaşındayım, aslen Konyalıyız, ben çok küçükken İstanbul'a gelmişiz. Dört kardeşten benim küçüğüm öğretmen, diğer iki kardeşim okuyor şu anda. Edebiyat Fakültesi Antropoloji son sınıfta bıraktım okulu ve 1993 yılında evlendim. Annem ev kadını, babamın dikiş atölyesi var.

Gözaltına alınmadan önce ne iş yapıyordun?

Gözaltına alınmadan önce *Atılım Dergi*'sinde gazetecilik yapıyordum. Çok seviyorum mesleğimi, çıkınca devam ettirmeyi düşünüyorum.

Gözaltında neler yaşadığını anlatır mısın bize?

Bana işkence yapan grubun şefi Bayram Kartal isminde bir polisti, onu sesinden tanıyorum. Ters ve düz askıya aldılar, üst tarafımı soydular. Beni askıya aldıktan sonra Bayram Kartal diğerlerine beni yere yatırmalarını söyledi... Bu konuda o kadar uzmanlaşmışlar ki her yaptıkları harekette senin tepkilerini izleyip ona göre davranıyorlar. Bu kadar iğrenç şeyleri yapıp sonra da oturup sana eşini, çocuğunu anlatıyor, yemek yiyor, loto, toto oynuyor. Okuduğum bir kitapta da vardı bunlar. O insanlar evlerine gidiyor ve dışarıda normal bir hayat yaşıyorlar, bunu nasıl sindiriyorlar içlerine, insanın kafası almıyor.

Hürriyet

Gözaltında tecavüz

Gözaltı süren bittiğinde neler oldu?

İşkencenin son aşamasında o olay oldu. Olay olduktan sonra şubede tek başıma bir odada tutuldum ve kimseyle görüştürülmedim. Oysa olaydan önce herkesin birarada tutulduğu büyük bir salon vardı, orada diğerleriyle birlikte duruyordum. Sırası gelen gidiyordu, ara verdiklerinde tekrar salona getiriliyorduk. Tutuklandıktan sonra ise, beni Kırklareli Cezaevi'ne gönderdiler, orada 5 ay kaldım. Çok zor bir süreç geçirdim. Çünkü beni diğer arkadaşlarımdan ayırıp tek yolladılar oraya. Adli mahkûmlarla birarada kaldım ve konuşacağım kimse yoktu. Orada, yaşadığım olayı kendime bile itiraf edemedim, kabullenemedim, yok saydım. Sürekli kâbus görüyordum ve o cezaevinde kendimi güvenlikte hissetmiyordum. Çünkü itirafçıların olduğu bir yerdi ve hiç kimsem yoktu. Ayrıca polislerin çok sıkı denetimi vardı. O cezaevinde iki adli mahkûm kadın vardı, onların çok yardımını gördüm. Adli olan kadınlardan birine de tecavüz etmişlerdi.

Gebze Cezaevi'ne nasıl geldin?

Ailemin ve avukatlarımın desteğiyle sevkimi istedim. İki sevk isteğim de üst üste reddedildi. Bunun üzerine yirmi gün açlık grevi yaptım. Sonra can güvenliğim yok, diye tekrar sevk dilekçesi verdim. En sonunda sevkim kabul edildi ve Gebze Cezaevi'ne geldim. Kendimi burada daha rahat ve güvenlikte hissettim çünkü arkadaşlarım vardı, dışarıdan insanların desteği vardı. Gebze'ye geldikten ancak bir ay sonra söyleyebildim yaşadıklarımı. Arkadaşlarımdan sonra avukatlarıma söyledim. Ekim 97'de DGM'de başlayan ilk iki davama girmeyip üçüncü davaya girdim. 8 Ekim'de DGM'deki duruşmamda yaşadığım işkenceyi ve tecavüzü açıklayabildim ve sevk istedim. DGM sevk isteğimi reddetti. Daha sonra yattığım cezaevinden hastaneye sevk istedim, en sonunda Çapa'ya gitmeme

psikolojik rapor kanıt kabul edildi

eden daha ağır!"

izin verildi. Orada yapılan testler ve görüşme sonunda bana tecavüze uğradığıma dair rapor verildi. Fakat en son görülen duruşmaya tanık olarak gitmeme rağmen yaşadıklarımı anlatamadım. Ve gördüğüm kâbuslar artarak devam etti.

Kâbus görmenin dışında başka rahatsızlıklar yaşıyor musun?

Daha önce çok daha sosyal bir insandım, girişken, yazan, okuyan, hareketli biriydim. Bunlardan uzun bir süre koptum. Hiçbir şey ilgimi çekmedi, hep yalnız kalmak istiyordum. Çok yoğun dalgınlık hali başladı. Kalabalık, bir sürü insanın olduğu bir yerde, yemek yerken o kadar uğultunun, gürültünün olduğu bir ortamda dalıp dalıp gidiyordum. İnsanların seslerini duymuyordum ve o anda bana dokunduklarında irkiliyor ve uykudan uyanmış gibi oluyordum. İlk başlarda bunu sadece kendimin yaşadığını düşündüm, birçok kadın bunu yaşıyor aslında ama korkunç bir yalnızlık hissettim. Bu olayı yaşamadan daha önce biliyordum böyle şeylerin olduğunu ama tecavüzün de diğer işkence biçimleri, gibi yani askıya almak, elektrik vermek gibi işkence yöntemlerinden biri olduğunu düşünürdüm. Oysa bunu yaşadıktan sonra öyle hissetmedim. Farklı bir şeymiş bu, anlatılır bir durumu değil. Önceden farklı düşünseydim belki daha iyi olabilirdi. Bu süreç benim için çok zor oldu ama aynı zamanda da dersler çıkardığım bir süreç oldu. Aslında birçok konuda şanslıyım, çünkü belli bir hayat görüşüm var, politik bir insanım yani aslında bunlar benim daha güçlü olmamı sağlayan etkenler.

İşkenceden dolayı kalıcı fiziksel hasarlar oluştu mu?

Bir süre askıya alınmamdan dolayı kollarım tutmadı, kullanamadım ama sonra düzeldi. Şu anda işkenceden dolayı fiziksel bir rahatsızlığım kalmadı. Sadece tecavüzden sonra 8 ay regl olamadım, şimdi de çok düzensiz, iki üç ayda bir regl oluyorum.

Psikolojik tedavin devanı ediyor mu?

Evet. Ama son iki haftadır tedaviye gidemiyorum çünkü askerler izin vermiyor, çeşitli bahaneler öne sürüyorlar, işimiz var, uygun değiliz, diyorlar. Tedavinin olumlu etkileri oldu üzerimde. Ailemin ve arkadaşlarımın desteği benim için çok önemliydi. Özellikle ailemin, babamın bu olayı öğrendiklerinde verecekleri tepki önemliydi benim için. Özellikle babamın olayı öğrendikten sonra beni daha çok görmeye gelmesi ve desteği beni inanılmaz mutlu etti. Ayrıca eşimin ailesi de hep yanımda oldu, bunlar beni çok etkiledi. Kız kardeşimin ise, ailemin diğer fertlerinden daha farklı bir desteği oldu, beni anlıyordu, kelimelerle ifadesi zor. Oysa daha önce pek anlaşamazdık onunla. Tüm bu destek ve yardım çok önemli benim için, yıkılmamamı sağladı. Güçlenerek çıktım bu süreçten.

Bunu insanı yaşamdan koparmak ve yıldırmak için yapıyorlar, diye düşünüyorum ama onlar amaçlarına ulaşamadılar, çünkü ben kendimi toparlamayı başardım, yüzleşebiliyorum artık yaşadığım olayla. Ama daha dışarı çıkmaya hazır hissettmiyorum kendimi, çünkü hâlâ eksik birşeyler var gibi.

Nasıl geçiriyorsun günlerini, özellikle ilgini çeken bir uğraşın var mı?

Şu anda ilaç da kullandığım için çok fazla çalışma yapamıyorum. Arkadaşlar bana çanak çömlek getiriyorlar onları boyuyorum. Bir günlük tutuyorum. Daha önce de yaşadığını bu süreci yazmaya başlamıştım, fakat bir süre ara vermiştim. Şimdi tekrar onu yazmaya devam etmeyi düşünüyorum. Ayrıca kitap okumaya da başladım bir süredir.

Ne tür kitaplar okuyorsun?

Yeni bitirdiğim bir kitap var adı *Bir Kadının Ruhuna Ağıt*, orada da işkenceye ve tecavüze uğrayan bir kadın vardı ve en sonunda da onu öldürüyorlar. Okuyunca fark ettim ki o kadının duygularıyla benim duygularım çok benzer şeylerdi. Hatta o kadının yaşadıklarını okuyunca kendi yaşadıklarım bana daha hafif bile geldi. O kadınla aynı duyguları paylaştığımı hissettim. Kitap beni çok sarstı ama çok da yararlı oldu.

DGM'deki davan nasıl gidiyor?

Önce örgüt yöneticiliğinden yargılanıyordum ama savcı bunu düşürdü ve örgüt üyeliğine dönüştürdü.

Dışarıdayken neler yapardın?

Sinemaya gitmeyi, kitap okumayı çok severim. Gazetecilik yapıyordum, politikayla ilgileniyordum, hareketli bir insandım. Kadın sorunuyla ilgileniyordum, takip ediyordum. Öğrencilik dönemlerimde de kadın eylemlerine, çeşitli etkinliklere gidiyordum.

Cezaevi koşulları nasıl?

Koğuşumuz aslında yirmi kişilik ama otuz üç kişi kalıyoruz. Fakat yine de bazı cezaevlerine göre koşulları daha iyi sanırım.

Nevin Cerav

Yalnızca kadınlara uygulanan işkence yöntemleri!

"...kadının cinsel organlarına vahşice saldırılmaktadır. Örneğin bir köpeğin kadınlara tecavüz etmesine izin verilmesi..."

Hollanda Sığınmacılar Konseyi (DRC) tarafından cinsel şiddete uğramış çeşitli ülkelerden mülteci kadınlara yönelik bir araştırma yapılmış. Bu araştırmanın yer aldığı *Cinsel Şiddet "Gelecek Umudu Kalmadı"* (Çeviri: Şen Süer Kaya, Doz Yayınları) adlı kitap, Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu'ndan dört kadın avukat, Eren Keskin, Jutte Hermans, Mercan Polat ve Fatma Karakaş'ın çalışmalarıyla Türkçe'de yayınlandı.

Araştırma, kadın sığınmacılarla ilgili tabuları yıkmak, cinsel şiddet konusundaki tartışmaları genişletmek ve ilgili kuruluşların en iyi yardımı sunmaları amacıyla bilgi ve tavsiyeleri içeriyor. Araştırma için Sri Lanka, Fas, İran, Şili, Vietnam, Etiyopya, Polonya, Türkiye ve Filipinler'den toplam on yedi sığınmacı kadınla görüşülmüş. Görüşülen kadınların yarısından fazlası, Hollanda'ya sığınmadan önce cinsel şiddete uğramışlar.

Araştırmayı okuyunca, farklı ülkelerden kadınların yaşadıklarının korkunçluğu ve ne kadar benzer özellikler taşıdığı görülüyor.

Cinsel şiddetle ilgili söyledikleri ise kadınlara yaşatılan felaketi bir kez daha gözler önüne seriyor: "Hemen bütün işkencelerde kadınlar ilk olarak soyunmak zorunda bırakılmışlardır. Çünkü o zaman bütün onurlarını kaybederler. Bundan sonra bütün mahrem ve duyarlı yerlerine hayasızca dokunurlar. Yukarıdan başlayarak vajinaya kadar inerler. Soyunmaya ve bir metre boyunda, bir metre eninde büyük buz bloklarının üzerinde yatmaya zorlanan bazı siyasi kadın tutuklular tamıyorum. Orada yatırılarak sorgulanan bu kadınlara askerler, her türlü şeyi yapmışlardı. Birçok kez askerler bir kadını sorgulamaya başlamadan önce tecavüz ederler." **Filipinler**

"Özellikle yalnızca kadınlara uygulanan işkence biçimleri var. Bunlarda kadının cinsel organlarına vahşice saldırılmaktadır. Örneğin bir köpeğin kadınlara tecavüz etmesine izin verilmesi. Kaçış yolumda tanıştığım bir kadın cezaevinde yatmıştı, vajinasma bir fare sokmuşlardı. Fare çıkmak istevince kadının rahmini yemeye başlar ve sonuçta kadının vücudu içinden parçalanır. Bu tür bir işkence asla erkeklere uygulanmaz, yalnızca kadınlara yapılır." **Şili**

"Kadınları tecavüzle tehdit etmek kullandıkları en yaygın yöntemdir. İşkence sırasında en çok korktuğum şey bana tecavüz etmeye çalışmalarıydı. Bu olabilecek en kötü şeydi. Benim için ölümle aynıydı." "Elektriği suyun içinde veriyorlar, çünkü bu yöntemle daha fazla acı hissedilir. Elektrik bağlantılarını önce göğüslerine ve vajinana koyuyorlar, sonra üstüne su atıyorlar, bunun ardından da elektrik veriyorlar." **Türkiye**

"Yaşanacak bir geleceğiniz kalmaz. Tanıdıklarınız size tepeden bakar ve kendinizi çok incinmiş hissedersiniz. Vücudunuz da incinir. Erkekler artık sizi sevmez. Bu bazen intihara neden olur." **Sri Lanka**

Sığınmacı Kadınlara Yönelik Cinsel Şiddet Projesi çerçevesinde hazırlanan bu araştırma, geldikleri ülkede cinsel şiddet kurbanı olan kadınların sığınmacı konumu elde etme olasılığını artırma amacını da güdüyor.

99'a girerken yükümüz ağır

Ekonomik kriz, savaş, Kürt sorunu, siyasal İslam'ın yükselişi, türban yasağı, çeteler, hükümet krizi ve seçimler, toplumsal muhalefete yönelik baskıların artması; bütün bunların kadınların siyasal gündemi açısından çok önemli sonuçları var.

Ekonomik krizin derinleşeceği yıl

1998 yılı biterken ekonomik kriz dünyanın her tarafını sarmış durumda. 1997 yılının ikinci yarısında Doğu Asya ülkelerinin krize girmesiyle başlayan daralma süreci, 1998 yılı Ağustos ayında Rusya'da patlayan krizle hızlandı. Daha sonra Brezilya başta olmak üzere tüm Latin Amerika ülkelerine yayılırken, ABD ekonomisi de dahil birçok ülke ekonomisini tehdit eder boyuta ulaştı.

Global kriz kaçınılmaz olarak Türkiye'yi de etkisi altına aldı. Özellikle 1998'in son aylarında başta tekstil ve otomotiv olmak üzere birçok sektörün ihracatı azalır ve dolayısıyla Türkiye'nin dış ticaret açığı artarken, dış borç bulma olanakları ciddi ölçüde azalmış durumda. Birçok teknik açıklaması olsa da, ekonomik kriz esas olarak toplumun büyük bir kesimi için işsizlik ve yoksulluk demek. Daha şimdiden binlerce kişinin işsiz kaldığından söz ediliyor.

Krizden öncelikle etkilenen tekstil sektörü, büyük bir kısmı kayıt dışı olmak üzere, ağırlıklı olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşan ve kadın emeğinin yoğun olduğu bir sektör. Bu nedenle kriz öncesi dönemde büyük ölçüde sosyal güvenlik sisteminin dışında ve oldukça düşük ücretlerle bu sektörde çalışan kadın işçilerin, krizden ilk önce ve en fazla etkilenen kesimlerin başında geldiğini rahatlıkla öne sürmek mümkün.

Krizin daha da derinleşmesi halinde, ki 1999'a ilişkin beklentiler bu yönde, işsizlik ve yoksulluğun daha da tırmanması ve diğer ülkelerde olduğu gibi krizin ortaya çıkmasında hiçbir rolü ve suçu olmayan insanların hayatlarını altüst edecek sonuçlar yaratması kaçınılmaz görünüyor.

Nesrin Sungur

Türkiye'de siyasi gündemin neredeyse iki günde bir değiştiği, önümüzü görmekte zorlandığımız bir süreç yaşıyoruz. Son olarak Yalım Erez'in hükümeti kurmakla görevlendirilmesiyle yeni bir aşamaya giren hükümet krizi ve siyasi istikrar sorunu, aslında 28 Şubat MGK muhtırasıyla başlayan yeni dönemin bir devamından başka bir şey değil. Refahyol hükümetinin düşürülmesi, Refah Partisi'nin kapatılması ve bazı önderlerine siyaset yasağı getirilmesi, son yıllarda kitlesel bir destek kazanan siyasal İslam'ın gücünü kırmaya yönelik baskıcı müdahaleler amaçlanan hedefe ulaşmış değil. Ama baskı yalnızca İslamcılara yönelik olarak değil, başta Kürtler olmak üzere tüm muhalif kesimlere karşı şiddetini artırarak sürüyor. Her şeye rağmen, Fazilet Partisi hâlâ Meclis'te en çok sandalye sayısına sahip parti ve gündemdeki seçimlerin muhtemel galibi -tabii seçimler yapılırsa!

Siyasi gündem, Susurluk'tan bu yana doğru dürüst tek bir adım atılmayan çeteler konusuyla ağırlaşmaya devam ediyor. Kaset savaşları sürerken her gün yeni bir çeteyle karşılaşıyor, devletin hiçbir alanının mafyalaşmanın dışında kalmadığını her gün bir kez daha görüyoruz. Görüyoruz ama hiçbir şey olmuyor. Türkiye'nin temel sorunlarından biri, savaş ve "Kürt sorunu", ülke ekonomisini ve siyasi gündemini belirleyen en önemli etkenlerden biri olarak varlığını sürdürüyor. Ekonomik kriz Türkiye'de de kendini hissettirmeye başlıyor ve önümüzdeki yıl daha da ağırlaşacağının sinyallerini veriyor. Bütün bunların kadınların siyasal gündemi açısından da çok önemli sonuçları var.

Siyasal İslam ve kadınlar

Dünyada ve Türkiye'de İslami köktendinciliğin yükselişi ve 12 Eylül sonrası uygulamalara bağlı olarak kamusal alanda görünürlük kazanan başörtülü kadınlar, hem siyasal İslam mücadelesinin simgesi hem de devletin baskıcı uygulamalarının hedefi haline getirilmiş durumda. Başörtüsü yasağının görünür bir sonucu var: Bir grup kadın yalnızca kıyafetlerinden ötürü eğitim ve çalışma haklarından yoksun bırakılıyor, kamusal alandan geri çekilmeye, evlerine dönmeye zorlanıyorlar. Aynı siyasal görüşün erkekleri ise aynı alanlarda varlıklarını sürdürüyorlar. Öte yandan, kadınlar için gerçek bir tehlike olan şeriata, siyasal İslam'a karşı mücadele alanında, daha çok kadınlara yönelen baskıcı uygulamalar dışında hiçbir köklü siyasal ve toplumsal önlem alınmıyor; toplumdaki "laikçi"-şeriatçı kutuplaşması, hiçbir özgürlükçü perspektife yer bırakmayacak şekilde pompalanırken tayyörlerle başörtüleri karşı karşıya getiriliyor, siyasal İslam mağduriyet görüntüsüyle toplumda meşrulaştırılıyor, şeriatçı kadrolar baskı yoluyla kemikleştiriliyor.

Savaş ve Kürt kadınları

Türkiye'nin son on beş yıllık gündemini belirleyen gelişmelerden birisi, varlığı kabul edilmeyen buna rağmen bütün acımasızlığıyla süren bir savaş. Kürt kadınları bu savaştan fazlasıyla nasiplerini alıyorlar. Savaşın ilk yıllarında üstü örtülen tecavüz olayları daha sonraki yıllarda kamuoyuna yansımakla kalmayıp uluslararası mahkemelerde yargılanır oldu. Bir savaş yöntemi olarak kullanılan zoraki göç en çok kadınları etkiledi. Onlar dilini, yolunu bilmedikleri yabancı şehirlerde, eteklerinde bakmak zorunda oldukları çocukları, bir dilim ekmeğin peşine düştüler. Çünkü bütün savaşların sonucunda ortaya çıkan yoksulluk hem doğup büyüdükleri hem göç ettikleri yerlerde onları da buldu.

Savaşın kocalarını, sevgililerini, oğullarını ellerinden aldığı kadınlar, onların izini sürerken daha önce bilmedikleri yollara girdiler. Kendilerini tanımadıkları bir mücadelenin içinde buldular.

Kürt kadınlar savaşın sonuçlarını ağır biçimde yaşarlarken Türk kadınlar için farklı bir şey sözkonusuydu. Savaşın artırdığı yoksullaşma onları da etkiliyordu ama bu dolaysız olarak görülebilir bir gelişme değildi. Ancak savaşta ölen ve neredeyse tümü yoksul ailelerden gelen Türk askerlerinin anneleri ve yakınları savaşın dolaysız sonuçlarını en acı biçimde yaşadılar. Çocuklarını yalnızca askere uğurladıklarını düşünürlerken, varlığı yadsınan bir savaşta, hiç beklemedikleri bir biçimde yitirdiler. Göstermelik cenaze törenlerinden, ödül törenlerinden sonra, acılarıyla başbaşa, yapayalnız bırakıldılar.

Abdullah Öcalan'ın Moskova'dan İtalya'nın başşehri Roma'ya gitmesi sadece geçtiğimiz ayın değil, belki de geçtiğimiz yılın en önemli gelişmelerindendi. Savaş sürecinde önemli bir dönüm noktası oluşturan bu olay, Türkiye'de uzun zamandır görülmedik bir şoven dalgaya yol açtı. Basının da kışkırtmasıyla sokaklara dökülen bir erkek kalabalığı, erkek şiddetinin milliyetçilik kisvesine bürünmüş yüzünü sergiledi.

Daha sonra sokaktan çekilse bile MHP tabanında vücut bulan bu tip milliyetçiliğin rağbette olacağı bir döneme gireceğimiz açık. Bu eğilimin sonuçları, kadınlar açısından, devlet tipi, Atatürkçü, resmi milliyetçilikten çok daha farklıdır. Çünkü cumhuriyetin kuruluş dönemlerinin modernleştirici tavrını da taşıyan Kemalizm, kadınları cinsiyetsizleştirme pahasına bile olsa evden dışarı çıkarmakta ve onlara meslek sahibi, toplumsal hayatın parçası olan kadın rolünü model olarak sunuyor. MHP'nin en billurlaşmış örneğini sunduğu "sivil" şovenizm ise kadınlara pasif, eve kapatılmış, örnek anneler olmalarını öneriyor ve açıkça ifade etmese de kadınları erkek şiddetinin yöneleceği nesneler olarak görüyor.

Bütün bunlar, özellikle savaşa katılmış ve şiddetle tanışmış erkeklerle bütünleştiğinde, kadınlara yönelik yoğun bir şiddet ortamı doğuracak ve Türk kadınların da daha geniş bir kesiminin savaşın sonuçlarından daha dolaysız bir biçimde etkilenmelerine sebep olacaktır.

Ekonomik kriz ve kadınlar

Dünya 1999'a ekonomik krizle giriyor. Krizin etkileri Türkiye'de de hissedilir hale geldi. Yoksulluğun hızla kadınlaştığı, yoksulların yüzde 70'ini

Sema Erme

kadınların oluşturduğu bir dünyada ekonomik krizin kadınlar açısından ne anlama geldiği açık. Türkiye'de kadınların yoğun olarak çalıştıkları tekstil sektörü, krizin ilk belirtilerini gösterdiği sektörlerden biri. İşten çıkarmaların, zaten en kötü ücretlerle, geçici, sigortasız, güvencesiz işlerde çalışan kadın emekçileri nasıl etkileyeceğini öngörmek zor değil. Tam olarak uygulanması için siyasal istikrarın beklendiği özelleştirmelerin, özellikle eğitim ve sağlık alanındaki özelleştirmelerin kadınları pek çok açıdan etkileyeceği ise açık. Nesrin Sungur un ekonomik krize ilişkin görüşlerine de bu sayfalarda yer verdik.

Kadınlara ilişkin yasalar beklemede

Medeni Kanun'da değişiklik önerileri bekliyor. Gerçi bu değişiklik önerileri tam istediğimiz gibi değil ama yine de hazırlanmasında kadın kuruluşlarının belirli etkileri oldu. Siyasi Partiler ve Seçim Yasası'nın beklenmesi de kadınları doğrudan ilgilendiren olumsuz bir durum. Kader in talebi delegelerin ön seçimle belirlenmesi ve başkanın nüfuzunun kırılması. Bir başka önemli talebimiz de siyasi partilerin, delegelerin yüzde 33'ünün kadın olması için kota uygulamaları.

Hükümet krizi ve siyasi istikrarsızlık. Ceza Usul Kanunu nda istediğimiz bazı değişikliklerin de tartışılmasını engelliyor. Mor Çatı olarak, kadın kuruluşlarının töre cinayetlerinde müdahil olmalarını talep ediyoruz. Kadınlara yönelik şiddeti engellemek için de bazı taleplerimiz var.

Pekin Konferansının sonuçlarının hayata geçirilmesi, Kadınlara Yönelik Ayrımcılığa Karşı Sözleşme'nin eksiksiz uygulanması gibi pek çok reformun gündeme getirilip tartışılması siyasi kriz nedeniyle devamlı erteleniyor.

Avukat Canan Arın

Kadınların gündeme gelemeyen gündemi

Siyasal istikrarsızlık öyle bir toplumsal ortam yaratıyor ki başka kesimler gibi kadınlar açısından da yasal düzeyde herhangi bir değişiklik için mücadele etmenin imkânı kalmıyor. Çoğunlukla olduğu olduğu gibi, toplumu ilgilendiren başka yakıcı sorunlar kadınların kendilerine özgü gündemlerinin önüne geçiyor. Hükümet krizi ve siyasal istikrarsızlık, toplumun çeşitli kesimlerini etkileyen birçok yasa tasarısının gündeme alınmasını ertelerken kadınlara ilişkin pek çok yasal değişikliğin gerçekleşmesini de engelliyor. Kader ve Mor Çatı'da çalışmalarını sürdüren Avukat Canan Arın, siyasal krizin kadınların gündemine etkisini *Pazartesi* için özetledi.

99'a girerken çizdiğimiz tablo karanlık. Türkiye'nin ağır gündemi ve artan baskılar tüm muhalif kesimler gibi kadın hareketinin politika yapma, mücadele etme imkânlarını da kısıtlıyor. Kadın hareketinin parçalı ve dağınık yapısı da önemli bir engel. Önümüzdeki dönemde mücadele imkânlarını artırmak için çok parçalı kadın hareketinin ortak bir gündem oluşturmaya çalışması giderek daha zorunlu bir çıkış noktası haline geliyor.

Nesrin Tura

Körfez Savaşı'ndan Çöl Tilkisi'ne

1998 yılının son aylarına girildiğinde Clinton'un hangi "özel" amaçları için hangi ülkeye bomba yağdıracağı konusunda tahmin yürütmek artık pek güç değildi. Nitekim 16 Aralık gecesi tahminler doğrulandı. ABD füzeleri ve İngiliz uçakları Bağdat'ı vurmaya başladı. İlk tepkiler, böyle durumlarda hep olduğu gibi malumu ilan tarzındaydı: Clinton un Temsilciler Meclisi'nde kendi azil meselesinin görüşülmesini erteletme çabasıyla savaş arasında bağlantılar kuruldu. Nitekim ertesi gün başlaması gereken görüşmeler iki gün gecikmeyle başladı. Ama bu arada sorumluluk giderek Clinton'dan Monica Lewinsky'e doğru kaydırılıyordu. Arap Dünyası'ndan savaşın Monica'nın gözleri için çıktığı yolunda infialler yükselirken, gazetelerde tilki kürkü giymiş Monica karikatürleri yer alıyordu. Kabak yine patlayacağı yeri doğru bulmuştu.

ABD Savunma Bakanı ve başka çeşitli yetkililer Saddam'ın UNSCOM'un çalışmalarına engel olduğu ve dolayısıyla kendi halkı ve komşuları ve giderek "lideri olduğumuz insanlık topluluğu" için bir tehdit oluşturduğu yolundaki demeçleriyle açıkça Saddam'ı hedeflediklerini itiraf etmekten çekinmiyorlardı. Amaçlarının kısa vadede Saddam'ın askeri altyapısını imha etmek, uzun vadede ise Irak halkına Saddam'ı düşürtmek olduğunu anlattılar günlerce. Ne var ki bombalama sona erdiğinde ortaya çıkan ilk sonuçlar 135 ölünün arasında çok sayıda sivilin bulunduğunu, yaralıların 180 kadarının asker, geri kalan binlercesinin sivil olduğunu ortaya koyuyordu. Akıllı füzeler yine çuvallamış mıydı, yoksa ABD yetkilileri bütün dünyayla dalga mı geçiyorlardı? Saddam'ın düşmesini, UNSCOM'la daha uyumlu iş yapacak bir başkanı gerçekten tercih ederler miydi? O zaman modası çok çabuk geçen silahlarını nerede kullanacaklardı?

Bir yandan savaş sürerken bir yandan da Temsilciler Meclisi'nde azil görüşmelerine başlandı. Demokrat Partili temsilciler, Clinton'un azlini savunmanın kadınlara karşı ayrımcılığı savunmak anlamına geldiğini ileri sürüyorlardı. Belli ki Irak'ta başlarına bomba yağan, ambargo yüzünden hastalık ve sefaletten kırılan kadınlar ve çocuklar bu pek kadın yanlısı beyleri ilgilendirmiyordu. Yalanın, ikiyüzlülüğün nerede başlayıp nerede bittiği bu savaş sırasında iyice belirsizleşti. En büyük yalan makinası CNN Körfez Savaşı'nda parlamış, kendi Bağdat muhabirini dünyanın bir numaralısı mertebesine yükseltmişti. Bu savaşta da parlaktı CNN. Bu savaşta da Bağdat muhabirini tepelere yükseltti. Körfez Savaşı'ndan bu yana değişen pek bir şey yok kısacası. İki istisnayla: Bu kez CNN muhabiri bir kadındı ve ABD yetkilileri askerlerinden söz ederken, eskiden olduğu gibi "bizim oğlanlar" değil "üniformalı erkeklerimiz ve kadınlarımız" diyorlardı. Clinton yönetimi gerçekten kadınlardan yana galiba!

Gülnur Savran

"Ve ayaklı kütüphane üzerime düştü!"

Öğretim üyesi tarafından tacize uğrayan bir üniversite öğrencisinin tanıklığı.

14 Mayıs çok sevdiğim bir arkadaşımın doğum günü. O gün onu kutlayamadım. Okul sonrası ödevimi yapmak üzere hocamızın bürosuna gittim, kitaplarından yararlanabileceğimizi söylemişti daha önce. Diğer kızlar birçok kere gitti. Ben nedense kaçmışım o güne kadar. Yardım almadığım, gitmediğim için bana hep sitemkâr davranıyordu. Yaşıma rağmen tanıdığımız en hevesli hocaydı. 60'ın üzerinde, derse sürekli iki asistanıyla giren, birşeyler öğretmek için gerçekten uğraşan, derslerine girmek için can attığımız tonton, ayaklı kütüphanemiz. Ona bu sıfatı takmıştık, kendisi de biliyordu. Ders aralarında kantine gelir bizimle sohbet ederdi. O gün bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyordu. Büroda işim bitti, sekreterinin yanına gittim, onun odasından gözüküyor. Eve telefon edip birazdan çıkacağımı söyledim. O eski bir öğrencisiyle sohbet ediyordu (öğrenci erkek) ve hep beraber ofisten çıkmak üzere ayaklandık. Israrla bizleri gideceğimiz yerlere bırakmak istedi. Birçok kere istemediğimi belirttim. Sekreterini zaten bırakacaktı, eski öğrencisi arabasını Şişli dolmuşlarının çok yakınında bırakmıştı, onu da götürüyordu. Dolmuşlara gidecek olan ben sevgili hocama daha fazla karşı çıkamadım. Sekreteri, derken eski öğrenciyi bıraktık ama ben inemedim dolmuşlarda. Çünkü son sürat geçmiştik orayı. Bir yere uğraması gerektiğini, beni Mecidiyeköy'e bırakacağını bu arada biraz sınıftakilerden söz etmek istediğini söyledi. Sınıf mümessili olduğum için hocalarda, öğrenciler de sorunları bana bildiriyordu. Derken bilmediğim yollara girdik. Ters bir şeyler olduğunu sezmiştim ama insan o koskoca profesöre yakıştıramıyor. "Çok çalışmaktan korkar mısın," dedi, "Hayır" dedim. "Peki üzerine 500 kitap düşse?" Çalışmanın sınırı yok ki... Bu 500 kitabın ayaklı kütüphanemiz olduğunu anlamıştım. Onun kelime oyununa uyan bir şekilde böyle bir şey olamayacağını ifade etmeye çalıştım. O anlamamakta ısrarlı davranıyordu. Kelime oyunumuz ve kitap sayıları arttı, arttı... Arabadan inmek istedikçe hızlanıyordu ve bir yerde aniden durdu, kolumdan sımsıkı tutuyordu. O 65'lerinde profesör, ben 20'sinde öğrenci, o sapık, ahlaksız, ben ruhsuz, mahkûm. Ve ayaklı kütüphane üzerime düştü. Dudaklarıma öyle yapışmış, kolumu, başımı öyle sıkı tutuyordu ki... Kendime "Sakin ol" dedim, "Elinden sadece cesaret, güven ve sakinlikle kurtulabilirsin," diye düşündüm ve normal bir şeymiş gibi direnmeyi bıraktım. O gevşediği anda arabadan attım kendimi. Arkamdan geri dönmem için bir şeyler diyordu.

Dolmuş şoförü kötü bir şeyler olduğunu anlamış ki o kalabalığın içinde bir sigara yakmama izin verdi. Yol boyunca herkes bana saldıracakmış hissiyle karışık midem bulanıyordu. Cesaret edemez sanmıştım ama hocam olduğu sürece, kendine bana ulaşmak için bir yol aradı. Bunu bir hukukçu yapıyorsa ve bu kadar korkusuzca yapabiliyorsa insan diyecek çok şey bulamıyor.

Hilal

Tacize akademik destek

Tacize karşı mücadele etmek üzere İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bir danışma masası kurma kararı alındı ama karşılaştığı direnç sonucu bu kurul daha toparlanamadan engellendi.

Üniversitede bir hocanın peşine niye düşülür? Derste anlaşılmayan bir şeyi sormak için, "az gelen not"a itiraz etmek için ve daha birçok akademik nedenle. Hoca bulunduğunda ilgilenir veya öylesine bir cevap verir, siz de köşe sırtınızı döner, kapıya yürürsünüz. Aldığınız cevaptan tatmin olmamış bir durumda. Fakat ya hoca kendi tatminini göz önünde bulundurarak ilgi alanını karşısındaki öğrencinin kadın kimliğine kaydırırsa? Veya bu işi aleni derste de yaparsa; örneğin not defterine iki arada bir derede, taranmamış saçlarla çektirilmiş vesikalık fotoğraf yerine mayolu boy fotoğrafı isterse?! İşte orada durup bir düşünmekte yarar var. Tabii sözkonusu hocanın öğrencinin yaşıtı tıfıl oğlanlardan farklı entelektüel birikimini ve konumu dolayısıyla sahip olduğu "erk"i gözardı etmeksizin.

Bu ve benzeri sorunlarla mücadele etmek üzere İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bir danışma masası kurma kararı alındı ama karşılaştığı direnç sonucu bu kurul daha toparlanamadan engellendi. Sadece asistanların kendi aralarında yaptığı birkaç toplantıyla sınırlı kaldı. Bir avuç hoca tarafınca başlatılan bu oluşum bir üniversite dolusu hoca tarafından ne yazık ki olumsuz karşılandı. Şimdi hareketi sahiplenen sahiplenmiyor fakat karşı taraf hâlâ baskın. Üniversitede baş edilemeyen onca ödenek, bina, izolasyon, siyasi çekişme ("karşıt görüşlü öğrenci mücadelesi" olarak adlandırıldığı da olur), su, elektrik gibi problemlerin yanı sıra bir de bununla uğraşırsak eğitim iyice aksar, topallar, diyorlar herhalde. Tabii bunun iyimser bir tahmin olduğu düşünülebilir.

Bu işin yüksek tirajlı bir günlük gazetenin sayfalarında haber olarak yansıyacakken son anda engellendiğini de belirterek birilerinin artık bir şeyler deme hakları olduğunu bilelim. Karşımızdaki gerçek ve bir o kadar da ciddi bir problem. Bir öğrencinin inandırıcılığın her yolunu bilen bir öğretim üyesi karşısında pusması işten bile değil. Tüm engellere rağmen bir şeyler demek ve eyleme geçmek gerekiyor.

Akademik çevrelerde uzun yıllardan beri varolan bir sorun bu. Fakat nedense birileri sorunun üzerine gitmeye kalktığında müthiş bir dirençle karşılaşıyor. Argümanın her yanını açıkça görmek de gerekiyor. Kapalı kapıların ardında ne olup bittiğini kim bilebilir? Bir kız öğrenci sırf kişisel çatışma nedeniyle de öğretim üyesini suçlayabilir. Gerçekten ince bir ayırım. Yine de iddiaların genellikle referanslara dayandığını söyleyebiliriz. Çünkü bu işi yapan kimse zaten "vaka"larıyla meşhurdur. Ama esas sorun böyle bir oluşum için harekete geçilmiş fakat bunun, neredeyse, taciz bizim hakkımız, diyenlerce engellenmiş olması. Daha politik davranıp örgütlü mücadele yürütmek bir anlamda hoca-asistan-öğrenci eşgüdümüne dayanıyor. Karşı tarafın gösterdiği dirence karşı tepki sergilenirse neden "çıkmasın karanlıklar aydınlığa?"

Söylenmek değil söylemek

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tacize karşı bir danışma masası kurulması için çalışan bir öğretim görevlisi ile bu ihtiyacın neden kaynaklandığını ve oluşturulması engellenen kurulun amaçlarını konuştuk.

Üniversitede tacizi engellemek üzere harekete geçme fikrinin çıkış noktası nedir? Bu ihtiyaç neden doğdu?

İhtiyacın doğma sebebi bazı öğretim üyelerinin özellikle bayan öğrencilere yönelik tacizde ya da fazla ısrarcı birtakım tekliflerde bulunmaları. Böyle birtakım olayların sıkça duyulur hale gelmesi nedeniyle etik komite benzeri bir kurul kurma kararı aldık. Yerine getirmesi beklenen işlev de tabii ki bu tür ihlallerin önlenmesi. Bu tür olayları dedikodu olmaktan çıkarıp gerçek anlamda bilgi toplamak ve öğrencinin başka ihlallerle karşılaşmasını önlemek.

Bu kurulun oluşmasında öğrencilerden gelen talep mi etkili oldu?

Öğrencilerden bir talebin geldiğini söylemek mümkün değil. Öğrencilerin bu konuda birlikte hareket ettiklerini söylemek de mümkün değil. Bizim bilgilerimiz bazı öğretim elemanlarını tanıyan öğrencilerden geldi. Çünkü özellikle de iş ortamı dolayısıyla yakın olduğunuz birisinin taciziyle karşılaşmış öğrencinin gelip size bunu anlatması, bu konuda yardımınızı istemesi kolay ya da mantıklı değil öğrenci açısından. Çünkü sonuçta genel olarak öğrenciler ve hocalar diye bir ayrım var herkesin gözünde. Hocalar hocaların kusurlarını gizlemeye çalışacaktır elbette, diye düşünüyor çoğu öğrenci. Veya verilen bilginin ihlalle itham edilen kişiye de ulaşacağım düşünerek çekiniyorlar. Bunun yanı sıra bu tacize uğrayan insanların belli bir örgütlenmeye dahil olmamaları da önemli. Bir demokratik örgütlenme ya da kulüpte faaliyet gösteren bir öğrenci böyle bir şeyle karşılaşınca ortaya bir grup tepkisi koyabilir. Ama böyle bir çevre içerisinde olmayan insanların, başlarına gelenleri güvendikleri bir insana anlatmaları dışında bu tip bir talep söz konusu olmamıştı. Zaten böyle bir kurumun işlemesinin anlamı da bu olabilirdi.

Oluşumun amaçları ve hedefleri için ne söyleyebilirsiniz? Birkaç toplantı yapılmış.

Aslında tacizi konu alan bir toplantı yapılmamıştı. Başka vesilelerle biraraya gelindiğinde bu konu konuşuldu. Bu konunun fakültenin yetkili organlarına duyurulması gibi başka bir vesileyle yapılan bir asistan toplantısı oldu. Sonuçta bu tip ihlalleri tamamen önleyemeyeceğimizi biliyoruz. Ama bu tip ihlaller konusunda bilgilenmeyi sağlayabilir ve gerçeklerle gerçek olmayan iddiaların birbirinden ayrılması, yetkili organların soruşturma açması ya da bu konuda daha derin araştırmalar yapması sağlanabilir. Taciz ve benzeri olayları alışkanlık haline getirmiş insanlar açısından bir caydırıcılık söz konusu olabilir. İstenen amaç elden geldiğince bu ihlallerin azalmasını sağlamak. İhlal gerçekleştiğinde de o ihlali gerçekleştiren kişinin gerekli disiplin cezasını almasının ya da yargılanabilmesinin sağlanabilmesi. Bu tip bir komitenin Türkiye'de daha önce kurulduğunu duymadım. Yani sıfır tecrübe sözkonusu. Bu yüzden de başarılı olup olamayacağı hakkında bir öngörümüz yoktu.

Model aldığınız bir kurum var mıydı?

Yoktu ama tartışmalar sırasında verilen bazı örnekler vardı. İsviçre'de 8-10 kişilik bir enstitüde bile 3 kişilik bir etik komite ya da buna benzer bir kurulun özellikle kadınlara yönelik ayrımcılık ya da taciz gibi meselelerde başvurulan bir organ olarak kurulduğunu söylediler. Ama işleyişi hakkında çok bilgimiz yok. Biz zaten birtakım kurulları görerek bu fikre ulaşmadık. Problem nedir: öğrencinin anlatamaması, nasıl çözülür, gibi sorulardan yola çıktık.

Kurumun konumu neydi ve yapılanması nasıl olacak?

Ders geçirme karşılığında birtakım cinsel taleplerde bulunulması ve bunun sonucunda iyi bir kağıt vermiş öğrencinin sınıfta kaldığını iddia etmesi durumunda böyle bir komitenin öğrencinin haklarını koruyabilecek bir konuma sahip olması mümkündür. Bu tip bir örgütlenme olmadan sadece dekanlığa veya rektörlüğe yapılan müracaat sonucunda daha fazla husumet çekerek, öğrencinin sonraki sınavlardan da geçememesi gibi bir tehlikeyle karşı karşıya kalmasın önlemek belki mümkün olabilirdi. Meslek içi bir kurum olarak, dekanlığa bağlı çalışır, diye düşünüyorduk. İtirazların büyük çoğunluğu bunun suiistimal edileceği yönündeydi. Böyle bir kurum olursa herkes gelir tacize uğradım, der gibi bir yaklaşım vardı. Fakat kötüye kullanılma itirazının hiçbir mantıki geçerliliği olmadığı açık. Çünkü bütün kurumlar kötüye kullanılabilir. Maddi gerçeği ortaya çıkarmak zor olabilir, doğru mu yalan mı diye. Biz ki hukuk fakültesi mensupları olarak gerçeği ortaya çıkarmanın zor olduğunu biliyoruz ama ceza yargılamasından vazgeçmiyoruz. Çoğu zaman mahkûm edilen insanın gerçekten suçlu olup olmadığından yüzde yüz emin olunabildiğini söyleyemeyiz. Yanlış mahkûmiyetler dünyanın her yerinde oluyor ama bu bundan vazgeçilmesini gerektirmiyor. Bugün de tacize uğramamış birisi hocam bana cinsel ilişki karşılığı sınıf geçmeyi teklif etti, ben de kabul etmediğim için beni sınıfta bıraktı gibi bir iddiayla dekanlığa başvurabilir pekâlâ. Bu da bir kötüye kullanmadır. Dolayısıyla ek bir şey getirmiyor açıkçası. Ama zaten hukuki açıdan bağımsız, kişileri yargılayabilecek, disiplin cezası verebilecek bir kurum beklemek durumunda değildik. Tek amacı bilgiye daha sağlıklı ulaşmaktı. İnsanların söylenmelerini değil de söylemelerini sağlamaya çalışmaktı. Bunun sonucunda da üniversitenin yerleşik, yetkili organlarını haberdar edip onların bu konuda gerekli işlemi yapmasını istemekti. Bunda çok büyük bir dirençle karşılaşıldı. Belki bunun altında yatan bu tip olayların bir konsensus şeklinde kabul görmesi olabilir, insanların bilinçli ya da bilinçsiz olarak bu tip olaylara hoşgörülü olarak bakmaları yani. Gözlemlediğimiz bir diğer olay da bu tip meselerde neyin ihlal neyin olmadığının birbirinden ayrılamadığı. Bir ilişkiyle zora dayalı bir ilişkinin ayrılması. Bunu basit bir çapkınlık ya da kur yapma olarak algılayanlar da var. Sokakta veya herhangi bir yerde birinin bir bayana kur yapmasıyla öğrencisiyle aynı statüde olmayan bir hocanın öğrencisine kur yapması farklı.

Derya S. Gökerer

Kadın eğitimcilerin yüzde 32'si tacize uğramış!

Eğitim-Sen 3 no'lu Şube Kadın Komisyonu, Sarıyer, Beşiktaş, Beyoğlu, Kağıthane ve Şişli ilçelerinde çalışan 350 eğitim emekçisi kadınla iş ve yaşam koşullarıyla ilgili bir anket düzenledi. Anket sonuçlarına göre, çalışan eğitim emekçisi kadınların,

- Yüzde 75'i evli, yüzde 25'i bekâr. Evli kadınların yüzde 81'i çocuk sahibi. Çocukların bakımında, yüzde 73'ü aileden birinden yardım görürken sadece yüzde 9'u kreşten yararlanıyor.
- Yüzde 100'ü doğum izinlerini yetersiz buluyor, yüzde 95'i doğum izinlerinin, doğum öncesi 2 ay, doğum sonrası 6 ay olması gerektiğini düşünüyor. (Doğum yapan kadınların yüzde 93'ü, ekonomik nedenler dolayısıyla ücretsiz izin kullanamamış.)
- Yüzde 70'i yemek dahil ev işlerini tek başına yapıyor.
- Yüzde 73'ü günlük basını ve mesleki yayınları zaman yetersizliği nedeniyle takip edemiyor. Yüzde 78'i sinema, tiyatro vb. kültürel etkinliklere zaman ayıramıyor.
- Yüzde 53'ü öğretmenlik mesleğini sevdiği için seçtiğini, yüzde 99'u idareci olmak istemediğini, yüzde 98'i kılık kıyafet yönetmeliğinin değişmesi gerektiğim, yüzde 95'i pantolon giymek, yüzde 2'si türban takmak istediğini söylüyor.
- Yüzde 87'si kendisine zaman ayıramamaktan şikâyetçi.
- Yüzde 32'si cinsel tacize uğramış ve tamamına yakın tepkilerini tacizciye göstermiş. Yüzde 99'u okullarda uygulanması istenen bekâret kontrolünü onaylamıyor.
- Yüzde 75'i eşlerinin değil kendi soyadlarını kullanmak, yüzde 50'si regl dönemlerinde idari izinli olmak istiyor.
- Yüzde 57'si Eğitim-Sen üyesi olduğunu, ancak yüzde 95'i zaman yokluğu ve çocuk bakımı sorunları nedeniyle sendikal faaliyetlere katılamadığını belirtiyor.

Kadın Danışma Merkezi kuruldu

Ankara Barosu, Kadınların İnsan Hakları Projesi çerçevesinde Kadın Danışma Merkezi kurdu. Merkez, Ankara Adliyesi'nin zemin katında, 9.30-16.00 saatleri arasında hizmet vermeye başladı. Avukat ve psikologların hizmet vereceği merkezde şiddet, boşanma, işten atılma, taciz, tecavüz, aile içi şiddet vb. problemler konusunda verilecek destek için ücret talep edilmeyecek. Çalışmada yer alan Av. Fahrünisa Akbatur, merkezi açma hazırlığının 6 yıl önce başladığını, projenin henüz bir kısmının gerçekleştiğini, çalışmaların devamı edeceğini söylüyor.

Halide, Ankara

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

kibariye de aldatılmış

kibariye her zaman kadınlarla rekabetten kaçındı ama yine de kurtulamamış.

İstanbul'un toplumsal hayatını, 12 eylül askeri darbesi bin bir biçimde etkilemişti. sadece grevleri durdurulan, bir daha grev yüzü *kim bilir* ne zaman görecek işçiler, önderleri işkenceye çekilen öğrenciler ve akla gelebilecek her tür muhalif kesim değildi hayatı değişenler. saat 24.00'de başlayan sokağa çıkma yasağı istanbul'un gece hayatını fena çarpmıştı. herkes 23.00 oldu mu eve doğru yola çıkıyordu. işin tadı tuzu kalmamıştı, sadece mekân sahipleri değil garsonlar, komiler, müzisyenler de kan ağlıyordu.

işte böyle bir ortamda sahne performansıyla ünlü oldu kibariye. herkes onu dinlemeye gidiyordu, bir de şarkısı vardı; *kim bilir*. dikkatinizi çekerim, daha soruyu kime soracağımızı bile bilmiyoruz, bırakın sorunun cevabını.

daha sonra birçok şarkıcı ve mesela özdemir erdoğan da çok güzel okudu bu parçayı. kimi şarkı hoştur ama şarkıcının sesini, şarkı okuma maharetlerini pek ortaya çıkarmaz. bu öyle değil, sesi "gösteren" bir parça olduğu belli. ama kibariye de allah için çok güzel söyler *kim bilir*'i. ve daha sonra okuduğu onlarca parçayı.

hani roman gırtlağı derler, öyle güzel bir sesi var. müzik dünyasına ait sevilen bir klişeyle "amerika'da olsa blues'un kraliçesi olurdu."

o zamanlar roman'a roman demek kimsenin aklına gelmiyordu. çingene demek de ayıptı. "eşmer vatandaşlarımızdan" gibi rezil ifadeler yaygındı. ama bütün bunlar aşağılama içeriyordu. kibariye su götürmez biçimde roman'dı. kendisine sorulsa bunu inkâr edecek de değildi. daha muhalifler de etnik meseleleri gündemlerine almamışlardı. o yüzden kibariye'nin romanlığı çok yıllar sonra gündeme geldi. birkaç roman türküsü de okudu.

ismi takma gibi duruyor ama nüfus cüzdanında yazan bahriye'ye çok benziyor ve kendisine çocukluğundan beri böyle seslenildiğini söylüyor. bunu öğrendiğiniz magazin basınından hiç estetik yaptırmadığını da öğreniyoruz. gerçekten de dişlerinin, burnunun (ki bunlar artık estetik ameliyattan sayılmıyor. "estetik mi oldunuz?" sorusuna mankenler, "hayır. burnumda deviasyon vardı onu düzelttirdim," diye cevap veriyorlar...) gerçek olduğu belli. bir tek sarışınlığı sahte ki o da türkiye cumhuriyeti sınırlarında yaşayan ve sahne hayatı olan bütün kadınların, salıne hayatı olmayan kadınların ise dörtte üçünün heves edecekleri bir değişim.

ama bütün bunlar, kibariye'nin bize sunduğu çehrenin en silik hatlarını oluşturuyordu. esas çizgiler çok belirgindi, belirgin olmayanlar da belirginleştirilmişti. birincisi çirkin olduğunu söyler kibariye. onun ilk sahne aldığı yıllarda, türk sanat müziği okuyan kadın şarkıcıları ilk bakışta birbirlerinden ayırd etmek zordu. hepsinin sarışın topuzları vardı, tüylerden, püsküllerden yüzlerini seçmek mümkün değildi. onun da gazetelerde çıkan resimleri ötekilerden farklı olmuyordu. ama kibariye bütün röportajlarında "güzel olmadığını" vurguluyor. bu tavrını başka bir soruya verdiği cevapla açıklamak mümkün bence. "arkadaşın var mı?" diyen bir gazeteciye, "ben yaşıtlarımla birarada olmaktan hoşlanmam, yaşıtlarımla yarışmaktan, kıskançlıktan hoşlanmam," diyor. yani çok akıllıca bir şey yaparak kadınlar arasındaki o en kıyasıya yarıştan çekiliveriyor kibariye.

bu tavrını bu kadar kolaylaştıran bir durum da kocası tünay ürek'le olan ve bütün basının, "allah nazarlardan saklasın, allah bütün sanatçı kardeşlerimize böyle bir yuva nasip sakın etmesin de bize de konu çıksın," dediği türden ilişkisidir. bu beye birazdan uzun uzun değinmeyi düşünüyorum. ancak şu kadarını söyleyerek başlamak isterim, eğer kibariye bugün olduğu şeyse, bunu tünay ürek'e borçludur.

kibariye'nin üçüncü önemli özelliği okuma yazma bilmemesidir. bir zamanlar ibrahim tatlıses de böyleydi. birisi ona, "sen ne kadar hanzo (terim bana ait değil) görünürsen o kadar prim yaparsın," demişcesine, sürekli okuma yazma bilmediğinden dem vurur, cehaletini göğsünü gere gere sergilerdi. sonradan o da bu tribi unuttu gitti. ama kibariye'nin bu konuda samimi olduğunu sanıyorum. yoksa kocası, "kibariye kendi ayakları üzerinde duracak bir kadın değil," diyebilir miydi?

okuma yazma bilmediği gibi ve bilmediği için hesap kitap da bilmez kibariye. onun için işlerim kocası yönetiyor. daha yıllar önce kibariye pavyonda çalışırken kendisim işe getirip götüren taksi şoförü tünay'la tanışmış, âşık olup babasının muhalefetine rağmen evlenmiş. ve ailenin reisi, bir sürü kaset yapan, kim bilir ne kadar para kazanmış bulunan kibariye'nin işlerine bakıyor. o olmasa kibariye hiçbir şey yapamaz; şarkı söylemek dışında. allah aşkına müzik piyasasında bu kaç para eder ki?

işte böyle okuduğunuzda şıp diye çözeceğiniz mevzuya uyanmadı kibariye. ve türkiye nin en iyi seslerinden birisi hep haline şükretmekle birlikte, "çok iyi bir ev kadını olayım çok isterdim," dedi gazetecilere, "danteller yapayım." belli ki samimiydi bunu söylerken. samimiyet ve taşkınlık kibariye'nin en güçlü silahları.

onu halil ergün'ün seçim kampanyasında hatırlıyorum. chp'nin beyoğlu belediye başkanı adayıydı ergün. kibariye, belli ki rica üzerine geldiği seçim otobüsünde, televizyonculara dönüyor, "ben buna bayılırım, aslan ağbim benim," diyor ve halil ergün'ün yanağını sıkıyor. halil ergün, belli ki böyle bir şey beklemeden girmiş bu işe, epeyce rahatsız, kibariye sarılıyor, "yanacıklarından" öpüyor. halil ergün kızarıyor, bozarıyor. adam halkçı politika yapacağız dediyse, aslında, daha fakir giyinmiş benzerlerine seçim bölgesi olan tarlabaşı'nda, kasımpaşa'da bol bol rastlayacağı kibariye'yle yüzyüze geleceğiz de demedi ya! kibariye'nin karşısındakileri utandırabilen taşkın samimiyetinin, aslında mahcubiyetini örtmeye yönelik olduğuna inanıyorum. içine kapanık olduğu, pek kimselerle görüşemediği de sık sık söylediği şeyler arasında. yalnızlığı bana sorarsanız biraz psikolojik, biraz da bir vesileyle sınıf atlayanlara mahsus bir şey. "komşularımla pek görüşemem, sıkılırım," diyor. o evlerde sesi sayesinde oturuyor. kabul gününde de şarkı söyleyecek değil ya.

işte böylece mahkûm edildiği ailesi ve kocasından oluşan dünyada hapis ve mutlu yaşıyor kibariye. anlattığına göre sabah kocası işe gittikten sonra alıyor eline bezi, evi temizliyor, sonra yemeğini yapıyor. kocası işten gelene kadar. evde tek iş yapanın, esas para kazananın kendisi olduğunu unutarak mutlu olabilir. paralarını dostuna yedirmiyor ya, tünay canı ciğeri, nikâhlı kocası. gerçi ergün turgut'un haberine göre zamanında onu gizlice boşamışlığı da var ama ticarette olur böyle şeyler. yani bütün belirtiler ortada, adam sağlam ayakkabı değil işte. ama mutluluk reisi olan, reisi dış dünyayı çekip çeviren ailelerde yaşanır, kibariye'nin bu hayalini yıkmaya kim kıyabilir ki? *kim bilir?*

tabii ki kocası. tünay ürek kamerası kararasıca magazin basını tarafından belkıs akkale'nin geliniyle "basıldı". basının dili yalana iyice alıştı. kadın dedikleri gibi genç ve güzel filan değil. ama duyduk ki, ilişki ciddiymiş, tünay ürek imam nikâhı bile yapmış sevgilisine. sonra televizyonda da seyrettik. "ben güzelim," diye haklı olarak şişinen hülya avşar'ı bulan ihanet, "ben çirkinim." diye kendisine haksızlık eden kibariye'yi neden bulmasın? kocasını pek takmayan hülya avşar bile ihanete uğradığına üzülürken, kocasına tapan, her şeyini ona danışan kibariye ihanet karşısında kim bilir ne hale gelmiştir?

burada iki soru var, bunlardan birincisi aslında bizim sorumuz değil ama başka sorun olmadığı için soruyoruz, kibariye gibi bir sese tünay ürek'ten başka neden el uzatan olmaz şu müzik piyasasında?

ikincisi ise bu erkekler... diye başlıyor ama yeni yıla girerken canımızı sıkmak istemiyorum.

ayşe düzkan

Kürt kadın gruplarıyla görüştük

"Kadınlar eve dönmemeli!"

Geçtiğimiz günlerde Abdullah Öcalan'ın Roma'ya gitmesiyle birlikte Türkiye'de önemli tartışmalar başladı. Gelişmelerle ilgili olarak ulaşabildiğimiz Kürt kadın gruplarıyla görüştük taleplerini sorduk ve öncelikle önümüzdeki süreci değerlendirmelerini istedik.

Özgür Kadın Derneği, Mürvet Yılmaz:

"Kadınların iktidarını hedefliyoruz"

Özgür Kadın Derneği'nin kuruluş çalışmaları 1997 yılının Şubat ayında başlamış. Organik bir bağları olmasa da *Özgür Kadın* dergisinin kendilerini de ifade ettiğini söylüyorlar. Dernek girişiminin Genel Başkanı Mürvet Yılmaz sorularımızı cevapladı.

Kürt meselesi dünyanın gündemine oturdu. Her şeyin güllük gülistanlık olacağı tarzında bir beklentimiz yok. Kürt halkının ve dünyadaki ve Türkiye'deki devrimci-demokratların duruşu geleceği belirleyecek. Ama her halükârda gelişmelerin olumlu olduğunu düşünüyoruz. Bugüne kadar hep terörist değerlendirmesi yapılıyordu. Bu mücadelenin haklı bir mücadele olduğunun anlaşılmasının, bunun siyasallaşmasının getireceği kazanımların kalıcı olacağını öngörüyoruz.

Kürt kadının kimliğinin, kimliğini ifade etme özgurlugunun kabul edilmesi, göç edenlerin evlerine dönmeleri ve savaşın yarattığı tahribatın onarılması, çocuklarımızın kendi eğitimlerini yapabilecekleri okullarının oluşturulması talebimizdir. Kürt kadının, siyasi partilerde olsun, devletin resmi makamlarında olsun, kimliğiyle kendini ifade etmesi ve temsil edilme noktasında haklarının tanınması.

Savaşın tahribatı büyüktür. Göç, taciz ve tecavüz, şiddete uğrayan kadınların psikolojisi...Bunlar için rehabilite merkezleri açılabilir, iş imkânları sağlanabilir, artı kadının daha sağlıklı düşünebilmesi, daha sağlıklı kendini ifade edebilmesi, ekonomik noktada daha rahat hareket edebilmesi için imkânların hazırlanması gerekir. Bir taraftan da bunların sorumlularından da yaşananların hesabının sorulması gerekiyor. O noktada başvuru kurumları olabilir ve bu kurumlara başvuruların uluslararası mahkemelere taşınması gerekir. İki tarafın da yargılanması gerektiğini söyleyenler var. Ama şiddetin nereden kaynaklandığına bakmak lazım. Ulusal hareket kendini savunma hakkını kullanıyor. Savaşta, kavgada masum insanlar da inciniyor. Bu üzücüdür. Ama önemli olan arkadaki mantık ve davranış tarzıdır. Bugün bizler doğal savunma hakkımızı kullanıyoruz. Sadece Kürt halkı değil Anadolu'da yaşayan bütün halklara aynı şiddet ve terör uygulanmıştır. Dolayısıyla o suçların hesabının sorulması gerekiyor.

Uzun vadede, kadınların kendi iktidarını yaratmayı düşünüyoruz. Onun psikolojisini yaratmayı, düşüncesini yaratmayı hedefliyoruz. Bu süreçte kadınlar yaşamın tüm alanlarında konumlanabilmeli diyoruz. Bugün Kürt kadını, bizler yaşanan yoğun

süreçten dolayı dışarıdayız. Geleneksel konuma göre bir çatlama, bir çıkış söz konusu. Bazı şeyler değiştiğinde geriye gitmek tehlikesini gördüğümüz için şimdiden örgütlenmek istiyoruz. Özgül kurumları derinleştirmeyi ve kadının o geleneksel, edilgen psikolojisini tamamen aşmasını kendi ayakları üzerinde durmasını, kendini iktidara taşımasını hedefliyoruz.

Uzun vadede Kürt halkı için gönlümüzden geçen birleşik bir yapıdır. Ama bunun bu süreçte olacağını söylemek pek mümkün değil. Dünya dengeleri buna el vermiyor. Artı Ortadoğu'da bir halk federasyonundan bahsedilebilir belki uzun vadede. Eğer varolan çözüm paketi Avrupa Birliği tarafından onaylanırsa veya dünya devletleri tarafından kabul görürse bu Kürt halkı için yeniden bir toparlanma, yürümek için güç mekanizması olacaktır çünkü yaşanan süreçte epey yıprandı. Biliyorsunuz bölgede ekonomi de yok. Ama Kürt yapılanmasının elinde bulunan ekonomik yapılanmalar var. Bu ne kadar Kürt milli burjuvazisi olabilir, bunu süreç gösterecek. İlişkileri düşünsel anlamda ele aldığımızda özel mülkiyetin olmadığı bir yaşamı hedefliyoruz. Ama belli bir ekonomi olması gerekiyor. Türkiye koşullarında bu süreç sağlıklı olarak atlatılırsa belki birşeyler olabilir, Avrupa demokrasisini andırabilir.

Arjin, Necla:

"Kadınlar da sürece müdahale edebilmeli"

Arjin Kadın Grubu 1997'de Leyla Qasım'ı anma şölenini organize ederek faaliyet sürecine başlamış, daha sonra kendisini feshetmiş. Bu gruptan Necla'yla konuştuk.

Ben süreci olumlu değerlendirmiyorum. Çünkü mücadele başladığında bağımsızlık, birleşiklik ve sosyalizm içeren şiarlar vardı. On beş yıllık çetin bir savaştan sonra devletin vereceği bazı haklarla sonuçlanmasını kabul edemiyorum. Bu sonuçla yetinilmemesi gerekiyor. Kürtler açısından bir taktik, bir basamak şeklinde değerlendiriliyor. Sorunun dünya kamuoyuna yansıtılması olumludur fakat bu emperyalist güçler haklı buldukları için falan değil, PKK'nin geldiği çözüm birçok güçlere uygun olduğu için ve bağımlı bir ülkenin içinde sınırlı haklarla yetinildiği için oldu. Bugün Almanya'nın Abdullah Öcalan'ı yargılamayı reddetmesi, bir siyasi statü konusunun gündeme gelmesi bence Öcalan'ın çözümleri Avrupa'nın Kürt sorununa biçtiği çözümlere yakınlaştığı için. Bu anlamda olumlu göremiyorum Bence Avrupa PKK'yi FKÖ'leştirmek istiyor. PKK içindeki yeniden yapılanmaya ilişkin bazı tartışmalar, ABGK'nin çetin bir biçimde eleştirilmesi bence bu sürecin belirtileri

Bundan sonra neler olacağı belirsiz. Aslında ulusal örgütlenmeler içinde çeşitli tartışmalar var. Onların sosyalist bilince de çok sahip olduklarına inanmı-

Savaşın acılarını en çok kadınlar yaşıyor

Çeşitli dernek ve dergilere bağlı kadınlar 17 Aralık'ta, son günlerdeki gelişmelerle ilgili ortak bir basın açıklaması yaptılar. Açıklamada, düşünce suçuna, ekonomik kriz gerekçesiyle işten çıkarmalara, çetelere, Kürtlere ve Hadep'e yönelik saldırılara, öğretmenlerin polis tarafından dövülmelerine. Cumartesi annelerine uygulanan baskı ve gözaltılara ve savaşa karşı çıktılar. Basın açıklamasında birçok kadının, tıpkı Remziye Dinç, Şükran Aydın ve Asiye Güzel gibi cinsel şiddete ve tacize maruz kaldığı ve bu tehditle yaşadığı ifade edildi. Yaşanan tüm olumsuz gelişmelerden, uygulamalardan kadınların nasiplerini fazlasıyla aldıklarının belirtildiği basın bildirisi aşağıdaki çağrıyla sona erdi: "Bu ülkede yaşayan hiçbir halkın çıkarına olmayan savaşın bitmesi ve barışın gelmesi için tarihi bir süreçten geçmekteyiz. Bu tarihi fırsatın kaçırılmaması ve demokratik açılımların gerçekleşmesi için biz kadınlara da görev düşüyor. Çünkü savaşın acılarını en çok kadınlar yaşadığı için barışın gelmesinde de gerekli rolü oynamalıdırlar. Tüm kadınları, bu savaşta en fazla bedel ödeyen Kürt kadınların şahsında ifade edilen temel hakların kazanılmasında duyarlı olmaya çağırıyoruz

K. Kadav, ÖKDD Girişimi, *Roza* Dergisi, EKB, Y. Özgür Kadın Dergisi, Özgür Kadın Dergisi, Can Kadınlar Derneği

yorum. Ama Kürt halkının kaderini tartışmaya yönelik bir çağrı var. Süreci kotarırken de adımlar atılırken de temkinli yaklaşılması gerekiyor. Kürtler in bu savaşın barışla sonuçlanmasıyla ilgili bir talepleri var. Ama köleyle efendisini eşitleyen bir barış çok gerçek bir barış değil. On beş yıllık savaşın sonucunun bu olmaması gerekirdi. Bunu Kürtler'in kendisinin tartışması gerekiyor. Bence önümüzdeki süreçte kısmi özgürlüklerin olduğu, otonom bir yapı gerçekleşecektir. Irak'taki durum bizim için iyi bir örnek bence. 1991'de bir "Kürdistan" oluştu. İç savaştan dolayı parlamentosuyla, kurumlarıyla gerçekten bir yapı oluşamadı. Bu hep savaşmaktan kaynaklanıyor. Bunların olmaması konusunda düşünmek gerekiyor.

Bugün birinci mesele Türkiye'deki milliyetçiliğin nasıl sonuçlandırılacağı. İkincisi Kürt toplumunda nasıl bir sürecin işleyeceğidir. Savaş Kürtler'in toplumsal ilişkilerini parçaladı, bugün bölgede Kürtler yok. Çünkü göç ettirildiler. Şu anda orada korucular, Kürt egemenleri var. Onların oradan çekilmesi belli bir mücadele gerektirecek. Şimdi ulusal kongre benzeri tartışmalar var. Kürt kadın hareketi bileşen falan sayılmıyor Benim hayalim şu, hakikaten herkesi kapsayan güçlü bir hareket ve o hareketin bir bileşeni olarak Kürt kadın hareketi. Kürt halkının kaderi tartışılırken kadınlar da bunun parçası olmalı. Şimdi belli görüşlerde kadınlar muhatap almıyor. Bizim gibi bağımsız kadın hareketi kavramını tartışan, bunun nüvesi olan kadınların bu sürecin o yapılacak tartışmaların içine girmesi gerekiyor. En azından onların söyleminin olması lazım. Böyle bir süreçte bizim gibi düşünmeyen kadın hareketiyle tartışmamız lazım. Kadınların geçmişte yaşadıklarından çok şey öğrendik. Bir sosyalizm tartışmasında da kadınların söz söylediği bir süreç olması lazım. Bugün çizilen kader benim de kaderimdir. Bu kaderde benim de söz hakkım olması lazım. Bir biçimde cılız da olsa, dergilerle, broşürlerle, Avrupa'da cephe oluşturuluyor, oraya temsilci göndererek, kadınlarını sözünü dillendirmek, belki baskı grubu oluşturmak. Kadınların kaderinin çizildiği an orada olmak lazım. Ve süreç böyle işlerse bölgede olmak, tartışmanın, değişimin içinde olmak, kadınların arasında olmak. Ve savaşın yaralarının sarılması için ne gerekiyorsa, danışma kurumları, ne gerekiyorsa bunları yapmak.

Roza. Fatma Kayhan:
"O zaman Kürtlerin cinsiyetçiliğiyle uğraşacağız"

Feminist Kürt kadın dergisi *Roza*'yı daha önce tanıtmıştık. *Roza*'nın sahibi Fatma Kayhan'la konuştuk.

Geçtiğimiz süreçte bütün milliyetçi bombardımana rağmen halkları karşı karşıya getirmek mümkün olmadı. Önümüzdeki dönemde de bunun mümkün olacağını sanmıyorum. Ama Kürtler açısından şöyle olumlu bir durum var, Avrupa kamuoyunda olay daha da politikleşti, bir Konferans lafı var. Bence Kürtlerden değil, devletin vahşi politikalarından kaynaklanıyor bu. Çözüme doğru adım atılabileceğine inanıyorum, ama çok kısa vadede değil, dört beş yılı alabilecek bir sürece girildi.

Ulusal meselenin çözülmesi biz Kürt kadınları açısından birinci dereceden önem taşıyor çünkü şimdi devletle uğraşmak zorunda kalıyoruz o zaman Kürt toplumu içindeki kadınların yeri, erkeklerin cinsiyetçiliği vesaireye dönebiliriz. Savaşta kadının durumu ile ilgilenmekten bunlara eğilemiyoruz. Stratejik hedefimiz Kürt kadınların Kürt toplumu içerisinde haklarını elde etmiş olmaları. Bu süreçte önümüz açılırsa ne yapabiliriz? Kürt kadınları açısından teorik açılıma ihtiyacımız var, üç aylık bir teorik dergi duşunüyoruz. Kürt feminizmini daha fazla tartışma gündemine sokmak istiyoruz. Kürtlerin önü biraz açıldığında ilk yapacağımız şey Kürt Kadın Konferansı'dır, İstanbul'da veya tercihan Diyarbakır'da.

Acil taleplerimiz ise taciz ve tecavüzlerin ortadan kalkması, gerek bolgede gerek metropollerde işsizlik ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasıdır. Bugün Kürt kadınların davalarını takip ediyoruz, mağdurların hayatlarını kısa da olsa sürdürebilecekleri geçici alanlar olarak sığınma evleri duşunuyoruz. İkincisi bütün partilere ve demokratik kurumlara, önüne Kürt sorununun çözümünü koyan partilere kadınların girmesi için pozitif ayrımcılığı savunuyoruz. Kürt kadınların Kürtler'in genel politik gündemine girmesini isteriz. Örneğin savaşın sonuçlarından bahsediyorlar ama taciz ve tecavüzden bahsetmiyorlar. Bölgede bürolar açmak istiyoruz, ayrıca diğer kadın kurumlarının da bürolar açmasını istiyoruz. O zaman ÇATOM'lar böyle kolay işlemez gibi geliyor.

Uzun vadede tahayyülümüz bağımsızlık, bağlaşıksızlık, birleşikliktir ama bunun mümkün olduğunu düşünmüyorum. Ama o yöne bir evrilme olur çünkü Ortadoğu'da altüst oluşlar söz konusu olacaktır. Ama ilk elden bağımsızlık önemlidir çünkü Irak'ta görüyoruz. Irak kendini her güçlü hissettiğinde saldırıyor. Şunu biliyoruz özerklik, federasyon gibi çözümler bile çok uzun yıllar alacaktır. Orada olabilecek her çözüm lehimize. Ama şimdi mücadelenin yükseldiği bir ortamda kadınların politikleşmesi istenıyor. Çözüme doğru giderken kadınların geriye çekilmesi söz konusu olabilir Buna karşı bizim gibi kurumlar birşeyler yapabilir. Daha sonra yasalar bizi ne kadar ifade edecek?

Jujin, Hande Berjan ve Canan:
"Savaşın tahribatını onarmak lazım"

Size daha önce de tanıttığımız *Jujin* bir Kürt kadın dergisi. Bu dergiyi çıkaran kadınlardan Canan ve Hande Berjan'la görüştük.

Canan: Bu süreci olumlu değerlendiriyorum. Bu sorunun Avrupa'ya gitmesi gerekirdi çünkü bu sorunun yaratılmasında Avrupa'nın günahı vardır. Bu süreç Kürt sorununun siyasallaşmasını sağladığı için olumludur. Ayrıca bu Türk kamuoyuna pek yansımadı ama Roma'da, eksi derece soğuk altında direnen her yaştan Kürt kadınları zafer kazanmıştır. Konu en azından Türkiye'nin gündemine girdi. Savaşın durdurulması anlamında bu bir başarıdır diye düşünüyorum.

Hande: Savaş ve Kürt meselesi Türkiye'ye rağmen dünyanın gündemine taşındı.

Canan: Şunu görmek lazım, artık bu çağda haritaların değişmesi hele Ortadoğu'da çok zor Bunun için dünya devletlerinin anlaşması gerekiyor, mücadele etmek yetmiyor. Ama ne olabilir, Kürtler'e özgürlük, siyasi özgürlük, kültürel özgürlük. Beraber yaşadığı halklarla eşit, onurlu bir yaşam. Türkiye'de ise hem Kürtler, hem Türkler için demokratik bir ortam oluşmalı ki bu sorun tartışılabilsin. Siyasal anlamda, siyasal hakların tanınması anlamında birtakım örgütlenmelere doğru gidiliyor. Bu bir cephe olabilir, bir Kürt Konferansı olabilir. En azından Kürtler biraraya gelmeye başlayacaklar ve dünyayı içine katarak tartışacaklar.

Şu anda en önemli hedefimiz savaşın durdurulması. Çünkü şu anda tek taraflı barış talebi, bir silah bırakma var. İki tarafın da bunu yapması lazım. Hâlâ köy boşaltma var, taciz, tecavüz var, partiler basılıyor. Burada ve Avrupa'da kadınların savaşa karşı kampanyalar başlatması lazım. Bizim Türk kadınlarıyla ciddi bir diyalog içinde olmamız lazım. Çünkü savaş sadece Kürt kadınları değil Türk kadınları da mağdur ediyor. Ayrıca bugün çok ciddi bir milliyetçilik vardır ve bunu sadece MHP'liler taşımıyor, muhalifler bile taşıyor. Sadece radikal sol gruplarla feministler bunun dışındadır. Onlar bu milliyetçiliği sorguluyor. Uzun vadede ise bütün Kürtlerin birliği ve diğer halklarla eşit biçimde yaşamaları. Bunun gerçekleşmesi kolay değil, ama insan umutlarını yitirmemeli, ve bütün bu zorluğun içindeki biz kadınlar umutluyuz.

Hande: Biz şu anda Kürt kadın kimliğiyle pek var olmuyoruz. Bunun nedeni Türkiye'de var olan baskının bütün Kürt kurumlarına olduğu gibi Kürt kadınlarına yönelmesi. Kadınlar da kendi kurumlarını oluşturamıyorlar, seslerini çıkaramıyorlar. Konuşanlar da yaygınlaşamıyorlar. Bu nedenle uzun vadede veya şu anda plan ve program yapamıyoruz.

Canan: Ben bölgede öğretmenlik yaparken, minibüsle dört saatlik yola giderdim her gün. Ön tarafa zengin erkekler, itibarlılar otururdu. Kadınlar da arkaya. Ben giderdim hep öne otururdum. Ve oturan varsa da kaldırırdım, burası benim yerim, diye. Söylenirlerdi, "Bu herhalde bizden değil, bilmiyor," diye. Sigaramı da yakardım. Bugün de aynı şeyi yapmak lazım. (Gülüyor) En azından orada oturabileceğimi bilmeleri gerekiyor. Kürt kadın hareketinin en önündeki engellerden biri de erkeklerdir.

Hande: Bu sıcak savaşta anne kimliği, eş kimliği, kardeş kimliğiyle öne çıktı kadınlar Bunların geriye, eve dönmemesi gerekli. Bu kadınların tekrar sokakta olması gerekir, eylem anlamında, demiyorum, her anlamda. Biz şu anda güçlü değiliz ama bunu öngörebiliriz. Kadınlar çok değişti; bunun geriye dönüşünden korkuyorum. Ama büyük bir tahribat var. Bunun içinde en çok yarayı kadınlar aldı, yıprandılar. Bu tahribatı onaracak birtakım kurumlar gerekli, bunlar da feminist kadın kurumları olmalı. Savaşta yaşanan taciz ve tecavüze karşı örgütlenmeli. Kadınlar devletin şiddetini sorgularken aynı zamanda Kürtler'in içindeki cinsiyetçiliği, töreleri, gelenek görenekleri de sorgulamalı.

ayşe düzkan

Toroslardan denize akan ayna

Filiz Ateş çocukluğundan beri severmiş denizden talıta parçaları, deniz kabukları çakıl taşları toplayıp eve getirmeyi. Alanya'ya taşınınca kumsaldan topladığı sedir, ardıç, çam, çınar parçalarını, ayna, çerçeve, abajur gibi objelere dönüştürmeye başlamış. Filiz Ateş'le yaptığı objeleri sergilediği ilk mekân olan TÜYAP Hediyelik Eşya Fuarı'nda, "toplayıcılık tutkusu"nun nasıl sanata dönüştüğünü konuştuk.

Bu işe başlamadan önce çalışıyor muydunuz?

İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisi'nden mezunum. Mezun olduğum alanla ilgili olarak rehberlik dışında bir şey yapmadım. Rehberlik öncesi biraz minecilikle uğraştım ama hiçbirini uzun süre yapmadım. İki sene de reklam filmleri çeken bir prodüksiyon firmasında çalıştım. Şimdiye kadar yaptığım işler içinde en keyif alarak yaptığım iş şu anda yaptığım.

Bu işi yapmak aklına nerden geldi?

İki yıl önce Alanya'ya yerleştim. Zaten her zaman deniz kenarından birşeyler toplayıp eve getirirdim. Evde birtakım ihtiyaçlar hasıl oldu. Mesela lamba yapmam gerekti, evde lamba yoktu. Topladığım tahtaları biraraya getireyim, bakalım ne olacak dedim, bir abajur yaptım. Sonra baktım askı yok, bir askı yaptım. Çok çirkin bir aynam vardı, onu değiştireyim dedim, çerçeve yaptım. Sonra yaptıklarım hoşuma gitmeye başladı. Şu fotoğrafa bir çerçeve yapıyım filan derken arkası geldi. Sonra yaptıklarım evde biraz fazla yer tutmaya başladı. Birisi de dedi ki, Fuar a katılsana. Bunun üzerine daha çok çalışıp 200 parça mal yaptım ve işte Fuar'dayım.

Nasıl yapıyorsunuz bunları?

Öncelikle bol bol malzeme toplamak ve tümünü tasnif etmek gerekiyor. İşin en sıkıcı yanı tasnif etme kısmı. Evde çalışıyorum, yer de dar olduğu için zorlanıyorum. Tasnif ettikten sonra, hoşuma giden parçaları bir kenara ayırıyorum. Onları elime aldığımda aklıma gelen neyse onu yapıyorum. Mesela şurada gördüğünüz tahtayı elime aldım ve bu bir şeyin sapı olabilir dive düşündüm, bir el aynası yaptım. Yani birbirine benzeyen parçaları biraraya getirip önce bir dış görünüşü yaratıyorum, ondan sonra en zor kısmı onu aynaya ya da cama monte etmek. Camın kenarları gözükmesin, arkası düzgün olsun deyip her birine uygun tahtayı seçip oraya yapıştırarak ya da vidayla monte ederek bitiriyorum. Sadece montajı üç dört saat sürüyor. Dizayn etme sürecinde de zorluk çıkabiliyor. Bazen bir şeyi elime alıyorum gerisini getiremiyorum. Ortada biraz sürünüyor, sonra uygun bir parça çıkıyor, tamamlıyorum Ama montaj kısmı hep zor.

Tahtaları herhangi bir işlemden geçiriyor musunuz, oyma ya da kesme gibi?

Hayır tamamen doğal halivle kullanıyorum. Çok nadiren, mecbur kalırsam bir ucunu biraz törpüleyebiliyorum ama uzunluğuyla filan hiç oynamıyorum.

Boya, cila gibi bir madde kullanıyor musun?

Hayır. Sadece bir iki abajurda, ahşabın dokusunu belli etsin diye dolgu verniği kullandım, o da parlatmadı sadece rengi belirginleştirdi, yani ıslatmışım gibi oldu

Tahta dışında hangi malzemeyi kullanıyorsunuz?

Deniz kabukları, taş, ip, cam, ayna, abajurlar için ipek kumaş, tel, montaj için gereken vida gibi şeyler. Denizden çıkan yıpranmış porselen ve cam parçalarıyla da ufak tefek şeyler yaptım. Şu gördüğünüz parça mesela, bunlar herhalde bir zamanlar soda, bira ve rakı şişesivmiş. Şöyle bir şey de düşündüm, palmiyelerin tomurcukları bir kılıf içinde çıkıyor, o kılıfı atınca içinden hurmaları çıkıyor. Kayık tabak gibi bir şey. Onlarla birşeyler yapmayı düşündüm. Bir de palmiye liflerinden abajur şapkası yapmayı düşündüm ama henüz denemedim. Aslında çerçeve arkalarını kesilmiş tahtadan yapabilirim, o çok daha kolay ama aykırı kaçıyor ve kesilmiş, yeni tahta kendini hemen belli ediyor. Dolayısıyla arkalarında da toplanmış tahta kullanıyorum. İçlerindeki fotoğraflar da ya kendi çektiklerim ya da arkadaşlarımın çektiği fotoğraflar. Tabii fotoğraflar değişebiliyor. Zaten en çok fotoğrafların değişebilmesi için bir formül bulmak uğraştırdı beni. Hiçbir şeyin standardı olmadığı için, aslında her parça için ayrı bir şey tasarlaman gerekiyor. Ayna ve camı kendim kesiyorum, tabii elimi kestiğim de oluyor.

Bir atölye kurmayı düşünüyor musunuz?

Düşünüyorum çünkü evde giderek zor oluyor. Biraz alet edavatı da artırmak gerekiyor. Aslında şimdilik bir oda yeter.

Çeşidi artırmayı düşünüyor musunuz?

Valla çeşidi tahtanın kendisi ilham ediyor. Önce bir şey tasarlayıp sonra onu yapmaya çalışmak çok zor, gereken parçayı bulmak imkânsız olabiliyor. Mesela bu işin büyük şehirde yapılması imkânsız gibi bir şey çünkü bu malzemeyi bulmak zor. Ama mesela İstanbul köy olsaydı da bu malzeme çıkmazdı çünkü bu Alanya yöresine özgü bir malzeme. Toroslardan iki üç kilometrede bir denize akan dereler ormanlardan getiriyor bu tahtaları. Bunlar doğal bir biçimde önce derede yıpranıyor, pişiyor. Sonunda denize ulaşıyor dalgalar vasıtasıyla kıyıya gidip geliyor. Bu gidip gelme sırasında mükemmel bir biçimde zımparalanmış oluyor. Güneş sayesinde de iyice kuruyor. Elinize aldığınız nesne tamamen kemikleşmiş bir şey. Bir zamanlar kurtlanmış olan tahta bile denize ulaştığında artık kurttan arınmış oluyor. Bu malzemeye yeniden kurt girmesi imkânsız. Ege'de bunu bulamıyorsunuz. Ege'de bulabildiğiniz şeyler daha sınırlı. Bir de Ege'de tekne artıkları çıkıyor, boyalı birtakım tahtalar. Ama onlar kereste, bir şekilde işlem görmüş tahta. Bu tür tahta Alanya'da az çünkü Alanya'da sandal filan da az.

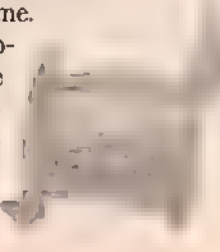

Hangi ağaçların parçaları çıkıyor Alanya'da?

Mesela sedir ağacı çıkabiliyor, bu çok seyrek olan bir şey. Onu görünce hemen tanıyabiliyor insan. Çok sert bir ağaç. Zımparalayınca kokuyor Ardıç ağacı çıkıyor. Çınar çıkıyor, dokusu çok gevşek bir ağaç. Çam çıkıyor. Bazıları deniz ve kum tarafından çok yıprandığı için dokusunu kaybetmiş oluyor, o zaman anlayamıyorsunuz. Kurt izlerinden de anlaşılıyor. Mesela sedir çok sert olduğu için kurt yiyemiyor.

Nesrin Tura

Yazı tura atsanız da olur...

Mamogram çektiren kadınların çoğu, yanlış teşhis sonucu gereksiz yere korku ve stres yaşıyor; dahası, negatif sonuçların da hiç bir güvenliği olmadığından kadınlar tehlikeli biçimde güvence duyuyor ve tedavinin gecikmesi gündeme geliyor

Şu kendine bile hayrı olmayan tıptan neler bekliyoruz; o bize neler sunuyor... Hiç gereksinim duymadan yaşayabilsek iyi de, ömür boyu değişik dönem ve sıklıklarla hekimlerle, ilaçlara başvurmak zorunda kalıyoruz. İnansak da inanmasak da tıp ve teknolojik gelişmeleri (!) izliyoruz. Yapılan araştırmalar her zaman bize yararı olmasa da olumlu sonuçlar ortaya koyabiliyor. Her ne kadar beş yıl sonra bu sonuçları geçersiz kılacak yeni bir takım araştırma sonuçları yayınlansa da, bir süre için umutlanıp seviniyoruz. Yani kobaylığa devamı edip oyalanıyoruz...

Kadınların belli bir yaştan sonra tanıştığı mamogram, meme kanserinin teşhisinde kullanılan en etkili ve "doğru" yöntem olarak tanımlanıyor. Özellikle de menopoz döneminde, klinik meme muayenesi ve ultrasoua fazla güvenmeyen hekimler, hormon tedavisine başlamadan önce mutlaka mamogram çekilmesini istiyorlar. Kanserde erken teşhis çok önemli. O nedenle de biraz eziyetli olsa da kadınlar mamogram çektiriyor, sonuç negatifse seviniyor; pozitifse, stres içinde uzun ve acılı bir araştırma sürecine girerek büyük korkular yaşıyor

ABD'de Joann Elmore adlı bir kadın doktorun ekibiyle yürüttüğü, 40-69 yaşlarındaki 2400 kadını kapsayan araştırmada, bu kadınların 10 yıllık bir süre içindeki meme kanseri taramaları ve teşhise yönelik değerlendirmelerin bilgisayar kayıtları incelenmiş. Elmore, bu çalışmanın sonunda son derece çarpıcı bir bulguya ulaşmış: Mamogramlar, 10 incelemeden oluşan bir tarama küründe, incelemelerin yarısından çoğunda yanlış olarak "pozitif" yorumlanıyor. Bu ne demek? Mamogram çektiren kadınların çoğu, yanlış teşhis sonucu gereksiz yere korku ve stres yaşıyor; dahası, negatif sonuçların da hiç bir güvenliği olmadığından kadınlar tehlikeli biçimde güvence duyuyor ve tedavinin gecikmesi gündeme geliyor.

Elmore ayrıca, klinik meme muayenelerinde de yüzde 25'lik yanlış pozitif sonuç saptamış. Doğruluk, duyarlılık, kısaca özgüllük taşıması gerektiği halde öyle olmayan bu testlerin yapılmaması gerektiğini yine de kimse söyleyemiyor. Ama ABD'de yanlış uygulama davalarının bir kısmının bu "yanlış pozitif sonuç"lardan kaynaklandığını düşünen Elmore, "Birinci sıradaki yanlış uygulama davası, kanserin saptanamamasıdır. Bu da hekimleri anormal olarak niteledikleri ve daha ileri incelemeler istedikleri bulguların sınırını değiştirmeleri gerektiği sonucunu getirir" diyor.

Şimdi de iyi haber; menopoz döneminde uygulanan hormon tedavisi içinde kullanılan bir ilacın (raloxifene), osteoporozlu kadınlarda meme kanseri riskini yüzde 70 düşürdüğü bildiriliyor. Bir süredir üzerinde çalışılan ve devam etmekte olan bir araştırmanın bulguları, kadınları menopoz sonrasının korkulu rüyası osteoporozdan korumanın tek yolu olarak gözüken hormon tedavisindeki en büyük tehdit olan meme kanserine karşı raloxifene'in güvencesini ortaya koyuyor.

Menopoz, çok hoşlanmasak da yaşamın bir evresi. Bu dönemi olabildiğince iyi geçirmenin yolları var. Ancak, kemik yoğunluğunun azalması gibi kaçınılmaz bir sonucu da olan bu dönemde, en büyük sıkıntılar kemiklerin kolayca kırılmasıyla yaşanıyor. Bu nedenle uygulanan hormon tedavileri içinde yer alan östrojenin meme ve rahim kanseri riskini arttırdığı yolundaki uyarılar, kadınları iki arada bırakıyor. İleri yaşlarda yaşanan kemik kırıklarını önlemede kullanılan raloxifene, işte bu riski büyük ölçüde ortadan kaldırıyor. Yalnızca raloxifene, menopozun ilk yıllarında pek önerilmiyor; çünkü bu ilaç, bu dönemde çok rahatsızlık verici olan sıcak basmaları ve gece terlemelerine çare olamıyor. Bir de, tıpkı diğer hormonlar gibi raloxifene de damar tıkanıklığı ve akciğer embolisi riskini yükseltme eğilimi taşıyor.

Yine bir dipnot düşelim; bu araştırmaları başındaki doktorlar, kemik kırıkları ve kanserden korunmanın bir ömür uzunluğunda olduğunu, şu anki bilgilerin bizi ancak dört yıl öteye götürebileceğini söylüyorlar. Gerisini artık siz düşünün...

Füsun Özlen

HAK EDİYORUZ!

Bu köşede bazen gerçek olaylardan da söz edeceğimizi belirtmiştik. Bundan yola çıkarak, kadınlara yönelik şiddete karşı yürüttüğümüz mücadelenin ilk gerçek örneklerinden bazı anekdotlar aktarmak istiyorum sizlere.

1987, avukatlık mesleğine ilk adımımı attığım yıl. Ve öyle bir yıl ki, kendimi bodoslama şiddet gören kadınlar ve dayağa karşı kampanyanın ortasında buluyorum. O yıl yaşanan ve şimdi söz edeceğim olayı. ilk olarak bir gazetede, "Eskişehirli 8 avukat kadının Çankırı Asliye Hukuk Mahkemesi hakimini protesto ettiğini," okuyarak öğrendik. Haberde yeterince bilgi yoktu ve kararı bulmaya çalıştık. Ankara Barosu dergisinnı ilginç kararlar köşesinde bulduğumuz ve boşanma talebiyle dava açan bir kadının bu talebini reddeden kararda aynen şöyle yazıyordu: "...mahkememiz ise 9-10 yıl gibi uzun süren bir evlilikten 3 çocuğu bulunan ve halen de dördüncü çocuğa hamile bulunan bir kadın, kocası geçimsiz de olsa kendisiyle halen cinsi ilişkide bulunduğu, çocuklarına az çok elinden geldiğince baktığı, bir Türk atasözü, "Küze susuz ev sözsüz olmaz" misali de arasıra kavganın evliliğin tadı tuzu olduğu, aralarında geçimsizliğin çekilmeyecek halde olmadığı... halen yaşayan çocukları ile doğacak olan çocukları için evliliğin devamının daha da hayırlı olacağı, Anadolu'da çok dikkatimi çeken bir söz var birçok yerde duydum, hele İç Anadolu'da çok söylenir, "Karının sırtını sopasız karnını sıpasız bırakmamak gerek" derler. Yörenin sosyal ve ekonomik şartlarına ve hayat standartlarına davacının anlatımlarına pek aykırı olmadığı, geçimsizliklerin davalı boşanmayı kabul etse bile çekilmez derecede olmadığı yakın zamanda hamile olması en iyi delil olduğundan davanın reddi gerekeceği..."

"Aman allahım" sözunu, bildiğim-bilmediğim bütün dillerde telaffuz ederek kararı okuduktan sonra bunu diğer kadınlarla paylaştım. Ne idüğü çok belirli olan bu karara karşı bizim kararımız ise, bütün bir kadın cinsinin aşağılanması ve dayağın meşrulaştırılması söz konusu olduğundan dolayı manevi tazminat davası açmaktı. 1 lira mı, 1000 lira mı olduğunu hatırlayamadığım sembolik bir tazminat talebiyle açtık davayı. Davamız "taraf olmadığımız gerekçesiyle" reddedildi. Bu durumun hukuki tartışmasına girmek istemiyorum ancak, inanıyorum ki o günde taraftık, bugün de taraf olmaya ve o sözlerin muhatabı olmaya devam ediyoruz.

İşte yine o günlerde, dayağa karşı dayanışma kampanyasının ortasına bir kadın çıktı geldi. G. Ç. adında, bizden dayanışına talep eden bu kadın karşısında hepimiz şaşkındık. İki çocuğu vardı, kocasından şiddet görüyordu ve bu şiddete nasıl karşı koyacağını bilemiyordu. Bizlerin ile pratik olarak bunu nasıl becerebileceğinizi bildiğimiz söylenemezdi aslında. G. Ç nin evinde dönüşümlü olarak kalmaya, ona sık sık ziyaretler yapmaya başladık. Başlangıçta kocası nasıl bir adamdır, bize de saldırır mı, neler olur bilemiyorduk. Yaşanan durumdan dolayı koca da şaşkına dönmüştü.

O günlerde 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun da mevcut olmadığı için kocanın evden uzaklaştırılması gibi bir talebimiz olamazdı. Mor Çatı'lar sığınağı açmamıştı henüz. Boşanma davasını açtık ve bir süre bende kaldı G. Ç. Zorlu günler, gelgitler yaşadı. Uzun zaman, kocasının hâlâ pek anlam veremediğim (feministleri kastederek) "Sizlere saygım sonsuz," tekerlemelerine muhatap olduk. Sonunda, dayağı pek de meşru görmeyen bir hâkimin, "Dövdün mü dövmedin mi kardeşim"le başlayıp "Dövmüşsün işte, azı çoğu mu var," bağırışlarıyla devam eden bir duruşma sonunda boşanma gerçekleşti. Çok azimli bir kadındı ve kendi kendine yaptığı başvurularla bir halk ekmek büfesi açtı, çalışmaya başladı. Uzun yıllardan sonra birgün karşılaştığımızda ise tiyatroyla ilgilendiğini, tiyatroda bir küçük rol aldığım söyledi.

Aynı dönemde yaşadığımız bir başka olay da G. N. ile ilgili. O'da benzer olaylar yaşayan bir kadındı, ancak asıl ilginç olan yaşadığımız duruşmaydı; duruşmada G. N.nin başkaca bir tanığı olmadığı için Mor Çatı'dan iki kadın tanıklık yaptılar. Birisi psikiyatrist olan arkadaşımız Şahika'ydı ve kadının psikolojik durumuna, yıpranmışlığına tanıklık etti. Sanıyorum Mor Çatı'nın adının telaffuz edildiği ilk davalardan biriydi o. Karşı tarafın avukatı birden söz alarak, "Hâkim bey burası tuhaf bir dernek, kadınları kocalarına karşı kışkırtıyorlar" minvalinde bir takım sözler sarfetti. Biz kendimizi tutamayıp gülmeye başladık, G. N.nin ise pek gülecek hali yoktu. Ancak hâkim, "Ee ne varmış yaptıklarında, ben de gazetelerde okuyorum, fena şeyler yapmıyorlar." dedi. Gazetelerde oldukça popüler olduğumuz yıllardı açıkçası. Lehimize sonuçlanan o davada kadın dayanışmasının en güzel örneklerinden birisini yaşadık. Yıllar içinde ise pek çok kadın hayatını değiştirdi ve değiştirmeye devam ediyor.

Filiz Kerestecioğlu

Öğrenci hakkı mı yoksa Hakkı mı?

Gazetelerde sayfa sayfa ilanları ve kentin yanındaki afiş ve billboardları görünce gözlerime inanamadım. Aynen şunlar yazılıydı, hem de kocaman puntolarla: "Harekete Katıl", "Öğrenci Olayı", "Öğrenci Haklarına Sahip Çık."

Vay canına, diye düşündüm, demek ki yaşamakta olduğumuz yeni dünya düzeninde reklamın önemini işadamlarından sonra öğrenci dernekleri de anlamış olmalılar ki, katılımı genişletmek için böyle çarşaf çarşaf ilanlara, kocaman billboardlara başvurmuş keratalar. İyi de dünya para tutar bunlar. Nereden bulmuşlar bu kadar parayı. Demek afacanlar istediklerinde para bulabiliyorlar. Bir de sızlanırlar yok parasız eğitim, yok harç zammı diye. Aaa, dikkatli bakınca bir de ne göreyim, bir banka sponsorluk yapmış bu reklamlara. Ne günlere kaldık yarabbi. Benim bildiğim bankalar böyle öğrenci hakkıyla falan uğraşmaz. Arada bir sanatla ilgilendikleri görülse de bunun için daha ziyade popüler alanları veya popüler isimleri seçerler. Hem bankalar sermaye sınıfının kapital kurumları değil mi? Değilmiş işte kardeşim. Demek bütün bunlar kötü niyetli solcuların uydurmasıymış. Koskoca bir banka öğrenci hareketine destek vermiş işte. Vallahi de vermiş, billahi de vermiş. İyi de hadi banka desteğini vermiş, peki valilik, emniyet, rektörlük, dekanlık, öğrenci işleri, muhtarlık, savcılık, nüfus idaresi gibi şu anda adını ve sayısını tam anımsayamayacağım ve en ufak ilan, toplantı vs. için bin türlü izin alınması gereken devletin diğer kurumları nasıl izin vermiş bu ilanlara. Ne demek yani harekete katıl? Bu ilanda provokasyon unsuru yok mu? Ya gençlerimizin körpe beyinleri yıkanır da 12 Eylül öncesine dönersek? 12 Eylül öncesini düşününce daralmaya başladım. Çünkü 12 Eylül öncesi ister istemez 12 Eylül sonrasını anımsatıyor bana. Üstünüze afiyet bende "12 Eylül Sonrası" sendromu var da. Birden birinin bana çimdik atması isteği uyandı içimde. Bu gördüğüm doğru olamazdı. Eğer doğruysa bugüne kadar öğrendiklerim yanlıştı. Eğer öğrendiklerim yanlışsa o zaman tavuk mu yumurtadan çıkıyordu yani... Aman Allahım, basbayağı saçmalamaya başlamıştım. Bir yerlerde ters giden bir şeyler vardı. Yoksa herkes aynı kitabı okumuş hayatını değiştirmişti de ben bu değişimin dışında mı kalmıştım. Best-seller'lara yüz çevirmenin bedeli miydi bu. Bir dakika. Önce sakin olmalıydım. Bu işin altında muhakkak bir çapanoğlu vardı ve ben bunu çözecektim. Çözmeliydim. En iyisi ilanı yeniden okumaktı. Öyle yaptım. İlanı yeniden önce satır satır, sonra kelime kelime, ardından heceleyerek okudum. Birden ilanın gizi çözülüverdi. Tabii ya, neden daha önce akıl edememiştim ki bunu. İnterbank öğrencilere vereceği kartın reklamını yapıyordu bu ilanlarla. Hepsi buydu işte. Kısaca bu kart bütün öğrencilerin hakkıdır, hakkını kullan, hakkına sahip çık diyordu. Bu karttan edinmek bir harekettir, bu harekete katıl, demeye getiriyordu. Bu ülkede öğrencilerin yurt sorunlarına da sahip çıkarak, baskılara göğüs gererek, bedelini pırıl pırıl arkadaşlarının yaşanıları, hapishanede geçirilen yılları, örselenmiş bedenleri ve ruhlarıyla ödedikleri öğrenci hareketi bir banka kartını almaya. öğrenci hakkı da bir karta indirgeniyordu.

Herkes yine olayı abarttığımı. bunun reklam dünyasının cilvelerinden olduğunu, öküz altında buzağı aradığımı düşünecekti ama ben sistemin değerlerin içini önce itinayla boşaltıp sonra kimse fark etmeden oraya kendi değerlerini yerleştirdiğini biliyordum. Komünizm sonrası bir aylık maaşı karşılığında aptal bir Amerikan hamburgeri almak için kuyruklarda bekleyerek özgürleştiğini zanneden insanlar gibi birkaç yıl sonra öğrencilerin haklarına sahip çıkmak için banka kapılarında kuyruklar oluşturması ihtimali paniğe kapılmama yetiyordu.

Aşkın "bir tek taş pırlanta"ya, anne sevgisinin "bir bebek bezi"ne veya "bir margarin"e, özgürlüğün "bir hijyenik ped"e dönüştürüldüğüne tanık olmuştum. Ama bir kredi kartı tanıtımına öğrenci hareketinin malzeme edilebileceği doğrusu aklıma gelmemiş, bu ilanlar kısa süre ile de olsa dumura uğramama yol açmıştı. Daha hazin olanı ise habire oramı buramı değiştirdiğim halde değiştiremediğim bir arabam, silikon destekler ve yüz gerdirmeye ikâme edebileceğim bir cep telefonum, banyomda beni yansıtan bir klozet takımım bile yoktu. Üstelik okul bittiğine göre bu karttan alıp harekete katılmam da mümkün değildi. Tek umudum "İnsan Hakkı" veya "Kadın Hakkı" bunlar olmazsa "Hakkı" diye bir parfüm yapılması ve parfümü kullanırken ne kadar haklı olduğumun anlaşılmasıydı.

Özgül F. Yalçın

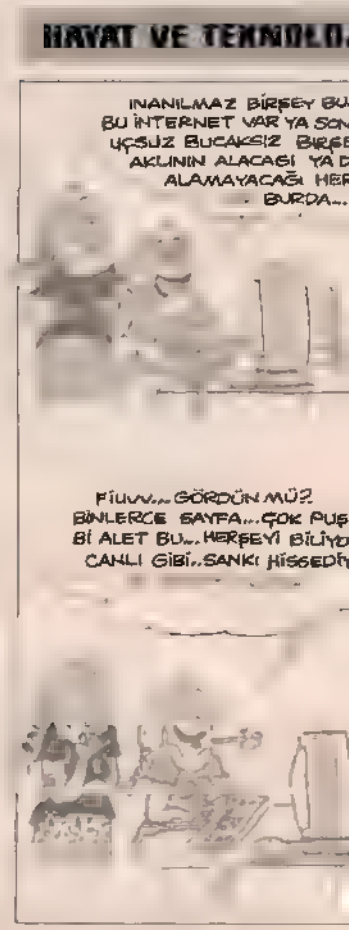

Ev dışı alanlarda gözlemler

Hafta içi bir gün Levent Çarşı Meydanı. Erkekler yeni banklarda biraz da yavılarak oturmuşlar. Çoğu tek başına, ya atıştırıyor ya gazete okuyor ya da bakınıyor. Kırık dökük banklarda ise kadınlar daha çoklar, birbirinin yanına ilişmiş oturuyorlar.

Levent'in ara sokaklarında tatil günlerinde ya da öğleden sonraları okuldan gelen 7-13 yaşlarındaki oğlan çocuklar sokağa hakim, top oynarlar, geçen arabalara bakar, bolca da gürültü yaparlar. Yeni gelen aralarına kolayca karışır. Kısaca ev dışında sosyalleşirler. Doğum oranlarında cinsiyetler arasında çok belirgin bir fark olmadığından bu yaş grubunda oğlan çocuk kadar kız çocuk da olmalı. Bu yaş grubunda çocukların hemcinsleriyle birlikte olmayı seçtiğini söylüyor pedagoglar. Ama kızlar neredeler, okul sonrasında ya da tatil günlerinde nerede sosyalleşirler?

Bir özel ilkokulda öğrencilerin eşyalarını koydukları dolaplar var. Kızların hemen hepsi dolaplarının tutamaklarına süsler asmışlar, oğlanlarınkinde yok.

Büyük süpermarketlerde sebze meyve bölümlerinde elinde cep telefonu ile konuşurken alışveriş yapan insanlar görüyoruz. Örneğin, "Bamya ne kadar olsun?" sorusuna telefonda yanıt bekleyen genellikle kadın mıdır, erkek mi? Ben hep erkek görüyorum.

Akmerkez sinemalarının birinde bir cuma akşamı 18.30 seansındaki Cumhuriyet filminin gösterimi için gelenlerin çoğu kadın, okul çağındaki çocuklarını getirmişler. Hatta bir tanesi 13-14 yaşındaki özürlü oğlunun tekerlekli sandalyesini yerleştirmeye uğraşıyor. Bütün babalar geç saatlere kadar çalışıyor olmalı. Hafta sonu sabah 10-11 saatlerindeki çocuk tiyatrolarının seyirci kitlesi de bundan farklı değil, babalar yine mi çalışıyor? Çalışmıyorlarsa evde ne yapıyorlar?

Çoğu akademisyen, yaş ortalaması elli civarında bir grup, tatil için bir konukevinde. Kadınlardan tavla oynayan pek yok, ama bir tanesi çok yaman, kiminle oynadıysa yeniyor, üstelik değişik ortamlardaki benzer becerisi ile meşhur. Buna karşın oynayan, oynamayan bütün erkekler bu kadının sıradışı konumu hakkında bolca fikir yürütüyorlar; temel tez bu başarısının oyunu iyi bilmesinden değil şanstan kaynaklandığı. Bilgi sınamasının erkekler için de böyle ortada konuşulabilmesi ne kadar yaygın? Ya da hangi cins daha çok "bilmiyorum" der?

Üniversiteden bir grup, çoluklu çocuklu, bir tatil yöresinde birlikte. Erkek öğretim üyeleri bir masada, genellikle eski tanış olan eşleri ise bir başka masada toplanmışlar. Çocuklar ise kaynaşmış, oynuyorlar. Daha az sayıda olan kadın öğretim üyeleri ise başka bir yerde toplanmışlar. Çünkü, erkek meslektaşlarının eşleri ile ortak yanları az. Kendi eşleri erkekler tarafında. Erkek meslektaşları ile çok daha sık görüştüklerinden ortak konular bol, ama gruptan birkaç kişi, söz birliği etmişçesine, kadınların diğer tarafta olduğunu hatırlatıyor kendilerine. Sohbetin konusu da öyle müstehcen fıkralar falan değil, kurum dedikoduları. Ev dışında ama ev içi benzeri ortamlarda erkekler kadın meslektaşlarını da evin içine koyuveriyorlar. Bu davranış biçimi en yüksek eğitimlilere özgü olduğuna göre eğitimin içeriği önem kazanmıyor mu?

Gülay Günlük

FEYHAN GÜVER

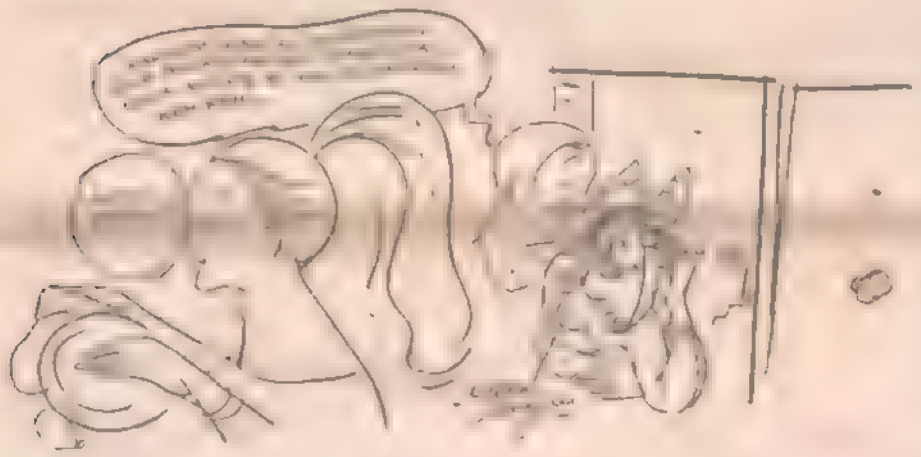

Romantikliğini de bir sınırı var...

Ergenlik çağındaki bir oğlan çocuğu hangi nedenle yüzünü günlerce yıkamaz? Aslında bir sürü nedeni olabilir; baş sırada tabii ki tembellik ve pasaklılık geliyor.

O yaşlardaki çocuklar ya çok pasaklı oluyor ya da fazlasıyla "süslü." Dikkat ederseniz temiz demiyorum çünkü kafalarını bolca jöle ya da briyantinle sıvayıp ellerine geçen her parfümle yıkanmalarını temizlik olarak görmüyorum. Bir kere kafalarına sıkı sıkıya yapışmış saçlarının içinde kepekler ahenkle dans ediyor ve terli vücutlarına boca ettikleri parfüm kokusundan da yanlarına varılamıyor. Bu duruma da temizlik denemez herhalde.

Yüz yıkama konusuna gelince, bu soruyu oğlan çocuklarının bir kısmının ne kadar pasaklı olduğunu söylemek için sormadım. Okul yıllarında başıma gelen bir anımı anlatmak içindi bütün hikâye.

Okuldaki oğlan çocukları bahçede kızlara manalı manalı bakmak yerine, kendilerini öldürürcesine top oynarlardı. Zil çalıp da sınıfa girdiklerinde yüzleri kan ter içinde, pis pis kokarlardı. Hiçbirinin aklına zil çalmadan birkaç dakika önce yüzlerini yıkamak gelmezdi. Bir de o pis hallerine bakmadan, top peşinde koşarken varlıklarını bile unuttukları kızlara, sınıfta öyle bir bakışları olurdu ki sanırsınız dünyada yaşayan tek erkek onlar, bir hava bir hava. Bir de kızlara kasıntı, burnu havada, derler utanmadan.

Hele o kızlardan bahsederken, sözümona şifreli konuşmaları, insan bu kadar aptal olabilir mi? Mesela göğüslere ampul, kalçaya paket ya da karpuz derlerdi, biz de bunları güya anlamazdık. Sorduğunuzda da, "Siz anlamazsınız, bunlar şifre," demeleri yok mu? Sanırsınız bunlar devletin gizli ajanları. Hem bu kadar aptalca konuş hem de bu salaklıklar dünyanın en önemli sırlarıymış gibi havalara gir, pes.

Neyse, sınıfımızda hoş bir çocuk vardı (hoştu ama bu aynı zamanda aptal olmasının önünde bir engel teşkil etmiyordu) ve zannediyorum bana ilgisi vardı. Vardı, diyorum çünkü hiçbir zaman bundan emin olamıyordum. Çünkü o da top peşinde sürünüp dururdu ders aralarında. Bir gün tutturdu, "N'olur beni bir kerecık öp," diye. Ben reddettikçe o üsteleyip duruyordu. Bütün kız arkadaşlarım, onun benim için deli olduğu konusunda hemfikirdi. Ama ben buna inanmıyordum çünkü bir kıza deli divane olan biri gerçekten öyle davranmamalıydı. Ama o, ne teneffüslerde top oynamaktan vazgeçiyordu ne de arkadaşlarıyla arada bir büyük maçlar için okul kırmaktan. Oysa ben hasta olsam bile sadece onu görebilmek için okula gidiyordum, tatillerden nefret ediyordum ve kız arkadaşlarımla olmak yerine onunla olmayı tercih ediyordum.

En sonunda dayanamadım ve onu yanağından öptüm. Ama bana yanağını öptürmeden önce tükenmez kalemle yanağında küçük bir daire çizdi ve ben o dairenin içini öptüm. O kadar sevindi ki, "Öptüğün yeri asla yıkamayacağım," dedi. Bunu ciddiye almadım ama o sozunu tuttu. Üçüncü gün yanağındaki işaret bir öğretmenin dikkatini çekti ve "Oğlum yanağın çizilmiş neden temizlemiyorsun?" dedi. O kendinden emin bir şekilde ağzım yaya yaya, "Yıkayamam hocam, anısı var," dedi. Utancımdan kıpkırmızı bir halde, o anının ne olduğunu öğretmene söylememesi için dua edip duruyordum.

Aradan iki hafta geçti ve yanağındaki işaret biraz silikleşmiş olmasına rağmen hâlâ duruyordu. Bütün okul bunu konuşuyordu, ben çok sıkılmıştım bu durumdan. Anladım ki en başta hoşuma giden bu romantik durum beni rahatsız etmeye başladı. Çünkü o her yerde böbürlenip duruyordu. Bu kadarına dayanamadım ve bir gün ona; "Sen ne kadar pissin, günlerdir yüzünü yıkamıyorsun, bu kadar pis biriyle birlikte olamam," dedim ve onu terk ettim. O kadar şaşırdı ki "Ama ben... yani... sen öptün ya beni..." diye kekeleyip durdu. Gözlerindeki o ifadeyi bugün bile unutamam. Şaşkınlık, öfke, aptallık, inanmazlık... Aptallık, kendini dev aynasında görme, romantiklik ve top oynama merakı birarada olmuyor. Hele kızları bu kadar küçümseme olacak şey değil. Romantizmin de bir sınırı var...

Nesli Küçük

SİDİK YARIŞI — **SEMRA CAN**

"Aynı yerde çalışmak felaket!"

Evli ya da birlikte olduğunuz erkekle aynı işyerinde çalışmak nasıl bir şey? Bu konuda tecrübelerini anlatan okurlarımız aynı fikri paylaşıyorlar: Allah korusun!

Aysel: Sevgilimle ilk başlarda ayrı işlerde çalışıyorduk, o gazeteciydi, ben de bir oyuncak imalatçısında müdürdüm. Daha sonra iki kız arkadaşımla kendi imalathanemizi kurduk. Sevgilim de o sıra işten ayrılmıştı ve biraz emrivaki yaparak, "Ben iş bulamıyorum, sizin de nasılsa bir elemana ihtiyacınız var," diyerek bizim işyerinde çalışmaya başladı. Aslında o benim çalıştığım sektörü tanımıyordu ve işi bilmiyordu. Üstelik ben patrondum ama sevgilim de patron gibi davranmaya başladı. Kızları azarlıyor, bilmediği işlerde ahkâm kesiyor filan. Neyse bir süre sonra yaptığımız o iş krizden dolayı kapandı ve ben daha işim kapanmadan başka bir iş teklifi aldım. Çok iyi bir teklifti, eğitimcilerle işbirliği içinde yeni tip oyuncaklar üretiyorduk. Bütün sorumluluk bendeydi. Ben yeni işe başlayınca sevgilim başka bir işe girmedi ve bana, "Ben senin müdürün olarak çalışayım," dedi. Benim de birine ihtiyacım vardı zaten, çünkü çok geç saatlere kadar çalışmam gerekiyordu ve bu benim açımdan olumlu olur, ayrıca tanıdık biri, yabancı biri çalar, çırpar, diye bu teklifi kabul ettim. Fakat katiyen benim düşündüğüm gibi bir süreç olmadı. Hiçbir dediğimi yapmıyordu. Daha sonraları işyerinde öyle bir hava yarattı ki, çalışanların hiçbiri benimle muhatap olmuyor, onunla muhatap oluyorlar. Halbuki o işi bilen benim, emek veren benim. Zamanla ufaktan ufaktan her şeyle o ilgilenmeye başladı. "Sen beceremezsin," diyerek sürekli beni işin dışında tutmaya çalışıyordu. Çok moralim bozuluyordu ve bir süre sonra işle ilgilenmemeye başladım. Yani ona kızıp "Çek git buradan," diyeceğime işe küsüp duruyorum. Bu arada sevgilim fazlasıyla para harcamaya başladı, buna müdahale edemedim, çekler zamanında ödenmemeye başladı ve o çeklerde benim imzam vardı. Çok garip bir durumdu bu, çünkü iş iyi gidiyordu, para kazanıyorduk ama çekler ödenmiyordu, çünkü o parayı sorumsuzca ve beceriksizce harcıyordu. Ben o sürede kendimi pasifize ettim ve teslim oldum. İşe düzensiz gidip gelmeye başladım, kimseyle yani işçilerimle muhatap olmamaya başladım. Bu işe başlamadan önce de ayrı işlerde çalışırken ben onun üç misli kazanıyordum ve buna rağmen o bana, sen beceriksizsin, diyordu. Bu durum sürdükçe ben iyice kendimi kenara çektim, arada işe gidip bir görünüp kayboluyordum. Bu zamanla depresyona dönüştü ve ben bir ay boyunca evden hatta yataktan çıkamadım. Sonra karar verdim ve bir gün işe gittim. Fakat bana çok ilgisiz davrandı ve ben korkunç üzüldüm. Çalışanlar beni teselli etti. Ben yine eve kapandım, bu sefer iki ay çıkamadım evden. O evden çıkamadığım dönemde yakın bir kadın arkadaşım beni doktora götürdü. Sonra kendimi toparladım ve döndüm. Fakat bir süre sonra o işi tekrar toparlayamadık, işi kapatmak zorunda kaldık. Daha sonra geriye baktığımda şunu görüyorum, aslında çok başarılı olduğum bir meslekte onun yüzünden başarısız olmuşum. Bütün bunlara rağmen o beni suçladı. O süreç bir kâbus gibi geçti benim için. Çok üzülüyorum düşündükçe, hiç mutlu olamadım bütün o süreçte, oysa çok farklı olabilirdi, ben o işin tadını çıkaramadım. Eğer yalnız olsaydım çeklerimi ödeyecektim, her şeyle yüzleşecektim, başka bir ortak bulacaktım ve güçlenerek çıkacaktım o işten. Ve bütün bunların sebebi kişisel bağımızdan kaynaklanıyordu, sevgilim olduğu için her şeyi yapabileceğini düşünerek öyle davrandı.

Nurhan: Biz kocamla iki üç yıl birlikte [illegible] işi ben kurdum, bir iki sene yalnız götürdüm. Kocam ayrı bir işyerinde çalışıyordu, sonra işinden ayrıldı ve birlikte çalışmaya başladık. Bizim sorunumuz işi yapamamak değildi. İşi doğru yapıyorduk, kararları doğru alıyorduk ama işe yaklaşım tarzımız çok farklıydı. Ticaret farklı bir mantığı gerektiriyor. Bir kere karamsar olmamak, paniğe kapılmamak gerekiyor. Eşim büyük ölçekli bir kuruluşta çalışıyordu daha önce, ben ise orta ölçekli bir yerde çalışmıştım. Ticarette çahştığu adamlar dış görünüş olarak çok parlak olmayabiliyor ama aslında trilyoner adamlar ve ilişki güven unsuruna dayanıyor. Dilini bile değiştirmek zorundasın onlarla çalışırken. Ben o adamlarla kafa olarak çok farklı olmamıza rağmen sohbet etmek zorunda kalıyordum ama eşim öyle değildi. bunu istemiyordu. Yaklaşımlarımız birbirinden farklı olduğu için zamanla bir ezme ezilme süreci başlıyor. İş sırasında karşımdaki insanın işle ilgili söylediğini ben çok iyi anladığım için farklı davranıyorum ama eşim buna karşı çıkıyordu. Böyle olunca bir yerde beni tanımamış, çiğnemiş oluyor. Ben başka biriyle ortaklık yapmış olsam ve yine bu problemler olsa, farklı bir biçimde o problemi çözme şansım olur. Ama evli olunca o problemi bir de eve taşıyor insan Gün içindeki stresi, anlaşmazlığı evde devam ettiriyorsun, bu çok kötü. Zamanla bütün ilişkimiz ve hayatımız iş olmaya başladı. Bir de zamanla çalışırken bütün süreyi birlikte geçirince insan birbirivle benzesiyor. Böyle olunca yaşamın bir cazibesi kalmıyor, birlikte olmanın cazibesi kalmıyor, çünkü gündüz birlikte, gece birliktesin. Bütün arkadaşlar ortak oluyor, her yere birlikte gitme rumunda kahyorsun.

Nurhan: Bir karar aldığımda kabu [illegible] kadarki süreç kötü geçiyord de şu oluyor, eğer benim verdiğim gerçekten yanlış çıkarsa sonunda "Ben sana söylemiştim," dediğinde kötü oluyor. Halbuki ticaret bu, yanlış çıkar, başka bir şey de doğ kar, bunu denemeden bilemezsin almalısın sonuçta. Bir süre sonra taşımayalım dedik, evet eve taşı duk ama gündüz işte olan bir g başka şekilde evde dışavuruyorsun man da. Ne bileyim mesela, barda saya koyarken daha sert koyuyors lan. Dışarıyı yani işi eşin dışında paylaşmak çok daha iyi diye düşü rum. Çünkü zamanla duygular da şiyor, benzeşiyorsun, benzeşince tonluk oluyor eşler farklı arayışlar yor. Mesela iş yaptığın bir adamla ğe çıkıyorsun, eşin tepki gösteriyor kocam bir kadınla yemeğe çıkıyo tepki gösteriyorum. O zaman bi yeme süreci başlıyor ve duyguları guluyorsun. Aynı işyerinde birlikte tığında karı-koca olarak, başarı başarısızlık ikinci planda bence, çi ilişki kötüleşiyor, esas önemli o Bizde birçok problem oldu bu ned dolayı, çok kötü bir süreç yaşadık. rimizin suratına baktığımız zaman yukarı bir olay karşısında ne tür

aksiyon gösterebileceğimizi biliyorduk. Böyle olunca bir süre sonra birlikte olmanın da bir anlamı kalmamaya başlıyor, bir cazibesi kalmıyor birlikteliğin. Ama şu da var biz de iş konusunda bir üstünlük olmadı. Şu anda ayrı ayrı çalışıyoruz ve o birlikte çalışma dönemimiz problemli olduğu için ben şu anda onun işyeriyle ilgili bir merak içinde değilim, bunu sormuyorum bile.

Aysel: Ben şimdiki sevgilimle birlikte çalışmayı asla istemem. Çünkü ben hem onun işteki halini görmek istemiyorum, hem de tekrar aynı durumlara düşmek istemiyorum.

Nalan: Ayrıca aynı işyerinde bütün gün aynı şeyleri yaşadığın için akşam evde konuşacak bir konu da kalmıyor. Halbuki farklı yerlerde çalışsan birbirine anlatacak bir sürü konu oluyor. Benim sizinki gibi bir durumum yoktu. Daha doğrusu ben eşimin yanına evlenmeden önce sekreter olarak girmiştim. Bir süre çalıştıktan sonra sevgili olduk onunla. Sevgili olduktan sonra durum biraz değişiyor. Ama ilk başlardaki o ilişkinin taze coşkusu ikimizi de olumlu yönde etkilemişti. Çünkü zaten hep bir arada kalmak istiyorduk. Boyle olunca aynı iş yerinde çalışmak çok zevkli bir duruma dönüşüyor. Göz göze geliyorsun, birbirine kaçamak bakışlar atıyorsun, üstelik hep yanında oluyorsun, bu çok güzeldi ilk zamanlar. O kadar hoş bir dönemdi ki sabahın koründe kalkıp işe gidiyordum onu göreceğim diye. Bütün gün benim için çok güzel geçiyordu, çünkü o yanımdaydı. Fakat ilişkimizi iş yerindeki herkes öğrenmemişti ve bir gün hoş olmayan bir durum yaşadık. Eşim o zaman benim patronum olduğundan işçilerinden biri benden hoşlandığı için bu duygularını ona söyleyip izin istemiş. O çok zor bir durumda kalmış ve işçisine uygun bir dille benim ona uygun olmadığımı söylemiş. Zor bir durum yaşadık o zaman. Aslında bir arada çalışmanın böyle bir zorluğu her zaman var. Çünkü birbirini diğer kadın ya da erkekten kıskanıyorsun. Ayrıca hareketlerin de kısıtlanıyor, diğer iş arkadaşlarınla sağlıklı bir ilişki kuramıyorsun. Ve bütün her şey ortada olup bitiyor. Daha sonra biz evlendik ve birlikte çalışmamız bana ilk zamanlardaki hoşluk duygusunu vermemeye başladı. Bir süre sonra aynı görevde çalışmak istemediğimi söyledim çünkü rahat davranamıyorduk. Mesela bir iş yüzünden bana sert davransın istemiyordum ya da sert davranmak isterse sırf ben karısıyım diye bu onu engellemesin gibi şeyler duşunuyordum. Bu nedenle beni sekreter konumundan alıp daha sorumluluk gerektiren bir konuma getirdiler. Daha doğrusu eşimin iş ortağı vardı, birlikte bu kararı aldılar ve benim yerime yeni bir sekreter aldılar işe. Bu böyle bir süre devam etti. Sonra ben duydum ki eşimin ortağı benim sekreteri kıskandığımı duşunüyormuş Çünkü ben sekreteri çalıştırıyordum, eksik kaldığı işleri tamamlatıyordum, belki biraz daha zorluyordum. Sırf bu yüzden benim onu kıskandığımı düşünmüş. Oysa asla böyle bir şey yok, eğer böyle bir durum olsa ben evde eşimin başının etini yerdim ve tatsızlık çıkarırdım zaten. Sonra bu konuyu eşimle konuştum, ona "Sen buna inanıyor musun," diye sordum. O da inanmadığını söyledi ama soma anladım ki o da inanmış buna. Eşimin işi küçük ölçekli bir büroydu ve sekreterler çok uzun süreli çalışmıyordu daha iyi bir iş bulduklarında işten çıkıyorlardı. Neyse bir gün sekreter işten ayrıldı ve duydum ki eşim benden önceki sevgilisini sekreter olarak işe alacak. Bunu bana söyledi ve benim bu konudaki tavrımı eleştirdi. Oysa ben onun yanında değil de başka bir işyerinde de çalışsam buna yine karşı çıkardım zaten. Uzun tartışmalar yaşadık ama sonuçta onun dediği oldu ve eski sevgilisini işe aldı. Benim için çok kötü bir dönem oldu. Bir süre işe gitmedim, katlanamıyordum. Çünkü çalışırken eski sevgilisi eşime bir şey söylüyor ya da istiyor, ben o durumdan başka manalar çıkarıyordum, benim için işkence halini aldı orda çalışmak. Zamanla eşim de bu durumdan çok tedirgin olmaya başladı çünkü kıza bir şey söyleyecek, ona bakmadan söylüyor. İşyerindeki hava çok garip olmaya başladı. Bu birlikte çalışma olumsuzluklarının bir yanıydı. Bir yam da şu oldu. Ben zamanla işe iyice alışıp uzmanlaşmaya başladım. Derken iş konusunda daha çok fikir belirtmeye başladım. Eşimle ortağı bunu ukalalık olarak yorumladılar. Bence benim o işe girişim sekreterlik olduğu için öyle oldu ve bir taraftan da patronla evlendiğim için sanki o durumu kullanıyormuşum gibi bir tavırla karşılaştım. Oysa ben başka bir işyerinde çalışsaydım ve terfi alsaydım bu durum farklı olacaktı. Neyse, bir süre bunlara göğüs gerdim ama zamanla bütün bu saydıklarımın dışında eşimle birlikte çalışmaktan rahatsız olmaya başladım. Çünkü işyerinde olan şeyleri evde konuşuyorduk ve ben onu eleştirdiğimde buna sinirleniyordu. Hem sinirleniyordu hem de önemsemiyordu. Zamanla ilişkimiz saçma sapan bir hal almaya başladı. Bir yandan da sinirlendiğinde öyle küfürler ediyor ki işyerinde, katlanamıyordum bunlara. Aslında bu bilinen bir şey, erkekler araba kullanırken, maç izlerken ve özellikle iş yüzünden çok küfür ederler. Bunların hepsi zamanla bana dayanılmaz geldi ve işten ayrıldım.

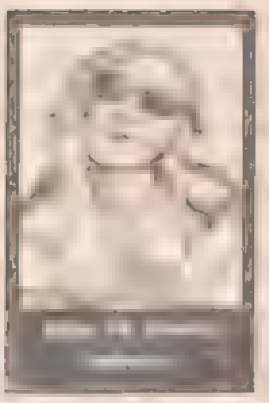

Nurhan: Başta birlikte çalışmak çok cazip geliyor insana. Şunu düşünüyor insan, birbirimizle dayanışabiliriz, destek oluruz, işi daha iyi kotarabiliriz, yabancı birileri daha az güvenilir olabilir, diye. Ama zamanla insan görüyor ki başta avantaj olabilir, diye düşündüğün birlike çalışma fikri zamanla dezavantaja dönüşüyor. En kötüsü de heyecanı bitirmesi yani özel ilişkini kötü etkilemesi oluyor. Bir de işyeri senin de olsa çevrendekiler seni tanımıyor, eşini tanıyor. Yani sen onun yalnızca eşi muamelesi görebiliyorsun. Önce onu önemsiyorlar ikiniz biraradayken.

Nalan: Bir de bazı kadınlar zaten kendileri de biraz geride kalmayı seçiyorlar, kocaları rencide olmasın diye. Yani yeteneklerini daha az ön plana çıkarıyorsun. kendini daha az gösteriyorsun. Tarihte de böyle bir sürü kadın var, eşlerinin, sevgililerinin gölgesinde kalmış, geri durmuş bilinçli olarak. Bazılarının yetenekleri daha sonra anlaşılmıştır. Zaten erkekler de böyle durumlarda, genelleştirmiyorum ama, sanki böyle olması onların doğal hakkıymış gibi davranıyorlar. Yani önceliğin kendilerinde olması gerekiyormuş gibi davranıyorlar, kadının geri durması gerekiyor gibi düşünüyorlar. Karşılarındaki kadın eşi ya da sevgilisi ise asla onu iş konusunda rakip kabul etmiyorlar. Aynı işyerinde çalışmanın böyle bir engelleyici unsuru da var kadınlar açısından. Oysa başka biri olsa karşısında bu durum böyle olmayacak. Zaten iş dünyası da buna prim veriyor, kadınlar her önemli ve dünyevi işte olduğu gibi yedek güç olarak görülüyor.

Nalan: Bir kere birlikte çalışınca arkadaşların aynı oluyor, aynı yerlere gidip aynı konuları konuşuyorsun, farklı bir şey yaşayamıyorsun. Çok iç içe olunca bu insam çok yalıtıyor.

Aysel: Ayrı işte çalışınca farklı oluyor, akşam eve gittiğinde o sana bir şeyler anlatıyor, sen ona. Ya da biri sana kur yapıyor bunu sevgiline yansıtmıyorsun, dolayısıyla tatsızlık da olmuyor gereksiz yere. Diyelim ki işyerinde bir adam var ama gerçekten onunla güzel bir arkadaşlık kurabilirsin araya başka şeyler girmeden, eğer kocanla birlikte çalışıyorsan olmuyor bu arkadaşlık çünkü zaten sana yaklaşamıyor o insan. Sürekli çift olarak gezmek insanın sosyalliğim kapıyor, yok ediyor. Bu beni de engelleyen bir şey. Mesela bir adamla yakın arkadaş olma şartlarımız varsa eğer yanında karısı varsa bu yaklaşmamı sınırlayan bir şey olabiliyor.

Nurhan: Biz eşimle yaptığımız işi büyüttük ve bir kadın arkadaş ortak aldık. Bir iş konusunda tartışırken bize, "Siz zaten aynı şeyi duşunuyorsunuz bu konuda çünkü evlisiniz," dedi. O anda çıldırabilirdim çünkü bu bakıştan nefret ediyorum. Ben ayrı bir insanım eşim ayrı bir insan ve ayrıca prensiplerimiz gerçekten farklı birçok konuda. Yani şu evlilik kurumu var ya insanlar hep ona göre şekillendiriyor bizi, bir aynılık yüklüyor, iki ayrı insanı sırf evli diye tek bir beyin olarak görüyorlar.

Aysel: Bir de şu var, mesela bir iş sırasında kocanla aynı tavrı almazsan eve gidince kocan sana "Benimle niye aynı tavrı almadın," diye soruyor. Bu stresi göze alamıyor birçok insan ve aynı davranıyor.

Nurhan: Eğer iş yerinde eşit konumdaysan, iş yapmaya çalışırken hem eşine karşı bir savaş hem dışarıya karşı bir savaş vermek durumunda kalıyorsun. Bu erkek egemen iş piyasasında böyle oluyor bence kadın açısından. Bu açıdan çok azdır sanırım karı koca birlikte başarılı bir iş sürdürmek. Çünkü bu durum bir anlamda kadını ileri götürmek yerine geriye götüren bir şey halini alıyor zamanla. Bu da kadının aleyhine bir durum oluyor.

Geçtiğimiz sayımızda çok sevdiği bir adamdan aldığı evlenme teklifine ne cevap vereceğini bilemeyen Lale'nin mektubunu yayımlamıştık. Lale'nin kararsızlığının sebebi işinden ve şu anki sosyal hayatından çok memnun olması,buna karşılık evlenme teklifini kabul ettiği takdirde sevgilisinin işi sebebiyle kendi işinden ve yaşadığı şehirden ayrılıp küçük bir tatil kasabasına taşınmak zorunda olmasıydı.

Çok zor bir kararın eşiğindeyim

Yirmi dört yaşındayım, üniversiteyi yeni bitirdim. Lise ve üniversite yıllarımı aklımdan geçirdiğimde acı tatlı anıların üzerine bir kâbus gibi babamın çöktugunü görüyorum. Onunla aramız çocukken iyiydi, ama ben genç kızlığa girerken birden bire bir şeyler oldu, babam bana çok kötü davranmaya başladı. Akla gelebilecek her şey yasaktı. Bu yasakları çiğnediğimde korkunç dayaklar yiyordum. Annem yıllarca aramızda perişan oldu ama onun arabuluculuğu olmasaydı ne yapardım bilemiyorum.

Bütün bu yılları okulu bitirip kendi evime çıkmak hayaliyle geçirdim. Şimdi bu hayali gerçekleştirmek üzereyim. Bir bankaya yaptığım iş başvurusu kabul edildi. Önümüzdeki ay çalışmaya başlayacağım. Üniversiteden tanıdım bir arkadaşım da evini benimle paylaşmayı önerdi. Geçtiğimiz hafta bütün bunların mutluluğunu yaşarken bir felaket oldu, babama inme indi. Şu anda bedeninin sağ tarafı tutmuyor. Durumu çok ağır değil, ama annem onu bu halde bırakıp evi terk etmemem gerektiğini söylüyor. Ne yapacağımı şaşırdım, bu adam bana yıllarca zulmetti ama onu hâlâ seviyorum ve ona kıyamıyorum. Bir de annemi de yalnız bırakmak istemiyorum. Bu durumda ne yapmalıyım?

Behice

Lale kesinlikle evlenmemeli

Bence Lale kesinlikle ve kesinlikle evlenmemeli çünkü; Lale mektubunun başında hareketli hayatı sevdiğini, çevresinin geniş, vazgeçemediği dostlarının olduğunu, yalnızlıktan hoşlanmadığını, sohbeti ve eğlenceyi sevdiğini anlatmış.

Ve aynı zamanda Lale sevdiği gencin evlenmenin yanında sunduğu şeyleri unutuyor. "Benim çalışmama gerek olmadığım ve onunla birlikte o kasabaya yerleşmemi istiyor." Yani kısaca Lale'nin sevdiği şeyleri bırakarak bu yeni hayata ve küçük kasabaya alışması bekleniyor.

David Cooper evlilik hakkında şöyle diyor; "İki kişilik ilişkilerin özellikle de ayakta kalabildikleri yıllar arasında, iki insanın birbiriyle simbiyoz (ortak yaşarlık) durumuna girmeleridir. Böylece her biri öbürünün asalağı olur, ötekinin kafasına gizlenir... Gerçek mutlu evlilik budur işte. Bedeli de bir insanın ortadan kalkmasıdır yalnızca..."

Bence David Cooper gerçekten de çok doğru bir söz söylemiş. Çünkü bir evlilikte sürekli birinin bazı şeyleri haklı da olsa alttan almak ve küçük de olsa sorun olmasını önlemek gibi zorunlulukları vardır. Ve bu işi yapan daima kadındır

Tüm bunlar olup biterken zamanla sevdiğin bütün alışkanlıklarından ve en önemlisi can dostlarından zaman içerisinde kopmuş olacaksın. Farkına vardığında ise zaten yanında sadece kocan kalmış olacak.

Lale bunları okurken eminim ki aşırı feminist bir kadının yazmış olduğunu düşünecek. Feminist belki fakat aşırılık hayır. Çünkü ben tam beş yıllık evli bir kadınım ve bu süre içerisinde ki deneyimlerime dayanarak bunları yazma cesaretini gösterdim.

Berfin Yıldız

Aşkı yakalamışken kaçırma!

Sevgili Lale, mektubunu dikkatle okudum, uzun uzun düşündüm. İş ve sosyal hayatının iyi gittiğini, buna karşılık aşk hayatının bir türlü yolunda olmadığını söylüyorsun. O zaman bence bu teklifi kabul etmelisin. Başka bir yerde de kendine yeni bir iş hayatı ve sosyal çevre kurabilirsin, onlar senin zaten başarılı olduğunu alanlar. Ama aşkı ne kadar zor ele geçirmişsin, şimdi onu mamalısın. Bu adamla evlen ve o kasabaya gidip hanımlığın tadını çıkar. Anladığım kadarıyla annen baban da orada ve onlara yakın olmak seni mutlu edecektir. Daha sonra orada canının istediği bir iş bulursun.

Melek

Kendinden vazgeçme

Sevdiğin bir iş, birlikte mutlu olduğun arkadaşlar kolay bulunmuyor. Bunlardan kolay kolay da vazgeçilmiyor. Ama aşk geçici bir şey. Yarın o da sen de başkalarına âşık olabilirsiniz. Öyle bir şey olduğu takdirde ne kadar pişman olacağını düşün ve ona asla "evet" deme.

Sevda

Evlenmekten vazgeçti

Ikimiz de işe yeni başlamıştık. Farklıydık. Farklı olmalıydık. Ben yaşam felsefesini kadın bakış açısına göre şekillendirmiş, mutlu azınlıktandım. O ise muhafazakâr yaşamın simgesi; evinin kadını, çocuklarının annesi ve eşinin biricik hayat arkadaşı olmayı seçebilecek bir insandı.

Tek ortak yanımız üniversite mezunu olmamızdı. İş yerimiz bizi üç haftalık kurum içi eğitim seminerine gönderdi. Böyle seminerlerin kişileri birbirleriyle tanıştırma ve evlilik kurumunun devamını sağlamak gibi gizli ve ulvi bir amacı da oluyormuş. Ayrı sınıflara düştük ama aynı odada kalıyor, ders çıkışlarında da biraraya geliyorduk. İki hafta sonra ağzından baklayı çıkardı. Sınıfın "tek" mühendisi ile bakıştıklarını söyleyip ekledi, "Memur olsa bakmazdım."

Damat adayımız, yirmi sekiz yaşında, uzun boylu, yandan açılmış saçları ve yıllardır devam eden kepek sorunu ile mücadele eden, son derece ciddi görünüşlü, muhafazakârlığı yüzünden seminerin bitimine ancak üç gün kala cesaretini toplayıp konuşabilen bir tip. Birbirlerine hanımlı ve beyli hitap şekilleri ile saygınlığın doruklarına çıkan ilk tanışmanın ertesi günü evlenmeye karar verdiler. "Çok acele ediyorsunuz," sözlerime karşın arkadaşımın "Yirmi üçümde evlenmiş olacağım," sözleri yirmi yedi yaşında olan ve henüz evlenmek gibi bir niyeti olmayan beni uyuz etti. Mühendisimizin bu evliliğin ailesi tarafından hoş karşılanacağını ve kimsenin karşı gelemeyeceğini söyleyip sonucunda nerede ve nasıl oturacaklarına bile karar vermeleri karşısında hikâyenin sonunu beklemekten başka yapabilecek bir şeyim olmadığına karar verdim.

Seminer bitti ve aşkın dayanılmaz ayrılık hüznü içinde dönduk. Birbirlerini arayacakları üzerine verilen sözler iki hafta boyunca tutuldu. Ne olduysa bundan sonra oldu. Mühendisimiz telefonda ailesinin evliliğe olur demediğini ama "gönlüm sende" diyerek bu durumun kendisinden kaynaklanmadığını, ailesi ile tekrar görüşerek fikirlerini değiştirmeye çalışacağını söyledi.

Sonunda öğrendik. Damat adayımızın ailesi oğullarının beğendiği kızı görmek, tanışmak yerine uygun olup olmadığını öğrenmek için istiareye yatmış. İslamiyette istiare namazı mevcuttur. Bir işin hayırlı olup olmadığını anlamak için iki rekât namaz kılınıp, dua edilip yatılır. İstiareye yatan kişi rüyasında beyaz, yeşil gibi renkler görürse bu, o işin hayırlı olduğuna yorulur. Anlayacağınız arkadaşımı için de istiareye yatmışlar ve o hayırsız çıkmış.

Kendi kararlarını kendisi verebilecek düzeyde olan ve görülen bir rüya için kendisini hiç tanımayan ailesinin kararı üzerine beğendiği insandan vazgeçen üniversite mezunu bir adam, bu kararı olumlu karşılayan bir kız, bu olayı hayretle izleyen ben, gerisini siz düşünün.

Ben mi ne düşünüyorum? İki rekat namaz kılıp bu yazının dergide yayımlanıp yayımlanmayacağını rüyamda görmeyi.

Özlem

Güzelliğin ne noktası!

Ben huzurlu yatağımda keyif içinde dergimi okurken, o pahalı ve alımlı parfüm şişeleri sinsice gelip fallik objeler gibi gözümün önünde tehditkâr bir halde dans etmeye başlıyor...

Sizin de dikkatinizi çekti mi bilmiyorum fakat ülkemizde pek nezih (!) bir reklam kampanyası sürdürülmekte son günlerde. İlk gördüğümde yanlış okuduğumu zannettiğim ve yanılmadığımı fark edince dehşete kapıldığım bu kampanya, basın ve açık hava mecralarında vb. halen sürüyor.

İlanda pek güzel, zarif ve şık bir genç hanım görüluyor. Hem genç hem güzel yani "hepimizin olması gerektiği gibi!" Ayrıca utangaç yani pasif, tam bir kadın! Diğer yandansa hafif flörtöz bir hali var; neredeyse "hayır derlerse asla inanma o aslında evet demektir," yanılgısını kanıtlamaya çalışıyor gibi.

Bu tazecik hatunun aklındaysa tek bir şey var: Logosu, düşünce balonunun içine yerleştirilmiş olan Sevil Parfümeri! Hani aslında hepimizin aklında iş, akademik kariyerimiz veya ideallerimiz değil de bir erkek olmalı ya, Sevil Parfümeri bu erkeğin yerine geçmiş. Ve asıl bomba şimdi geliyor, başlık: "Güzelliğin g noktası!" İnsana "Ne noktası ne noktası?" dedirtiyor. Bir parfüm şişesini, "ideal kadın"ın "odak noktası" olan erkeğin yerine koyuyor. "Zevk" kavramı üzerinden tanımlıyor kadın-parfüm, kadın-erkek ilişkilerini...

Ben burada biraz susmak istiyorum artık. Çünkü tacize uğramış hissediyorum kendimi! Özel alanıma giriliyor. Ben huzurlu yatağımda keyif içinde dergimi okurken, o pahalı ve alımlı parfüm şişeleri sinsice gelip fallik objeler gibi gözümün önünde tehditkâr bir halde dans etmeye başlıyor. Ve bir taciz durumunda çoğumuzun ilk aklına gelen şeyi yapıyorum; unutuyorum. Sonra iki kez daha benzer hisleri yaşatıyor aynı reklam bana. En sonunda dayanamayarak aynı ilanın altında yer alan müşteri ilişkilerini arıyorum. Reklam bölümüne bağlanmak istediğimi söyleyince, "Nereden arıyorsunuz?" diye soruyorlar. "Hiçbir yerden," diyorum, yani "Reklamlarınızla ilgili bir görevliyle görüşmek isteyen sıradan bir tüketiciyim." Saat öğlen vakti filan değil ama bir süre bekletildikten sonra söz konusu birimde kimsenin olmadığını öğreniyorum. Hiç şaşırmıyorum ve "Bir süre sonra tekrar deneyin," dediklerinde, "Tabii," diye yanıt veriyorum.

Bu kez Reklam Özdenetim Kurulu'nu arıyorum, neyse ki Reklamcılar Derneği çatısı altında faaliyet gösteren bu oluşumdan, kendilerine bir müşteri tarafından yapılan başvuru üzerine bu reklamın genel kurulda görüşüleceği bilgisini alıyorum. Açıkçası bu son gelişmeyle biraz rahatlıyorum. Ve yaklaşık üç senedir reklam sektöründe yazar olarak çalışan yirmi beş yaşında bir kadın olarak, cinsiyet, sınıf, yaş, ırk, din vs. konularında ayrımcılık yapmamak adına gösterdiğim hassasiyetin yaygınlaşabileceği umuduna kapılıyorum.

Toplumsal ve bireysel huzuru yakalayabileceğimiz günlerde, umarım yakın gelecekte, görüşebilmek dileğiyle...

Filiz G. Babalık

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Dikkat tehlikelidir!

Duygularıyla bağ kuramayan, ne hayır ne evet diyebilen erkeklerden uzak durun!

Adam kibar, ince, efendi! Hani şu softy -yumaşakça-lardan. Duygusal görünüyor. Nazik davranıyor, gerektiğinde hoş komplimanlar, espriler yapıyor. Politikadan (sırf ondan değil ha!), felsefeden, edebiyattan, sanattan da anlıyor gibi. Her halükârda bunlar üzerine konuşabiliyor, hoş sohbetler edebiliyorsunuz. Hatta güzel yemekler yapabiliyor, güzel sofra hazırlayabiliyor. Davet edebiliyor, birlikte güzel şarap içebiliyorsunuz. Velhasıl kadınların genellikle tav olacağı niteliklere sahipmiş gibi görünüyor. O nedenle etrafında kadınlar var. Siz de onlardan birisiniz. Size sanki daha ayrıcalıklı bir yeriniz varmış izlenimi veriyor. Sakın aldanmayın. Çeşitli keyif veren söz oyunlarını beceriyor, anlayabiliyor. Birlikte gülüp oynasanız da sakın kendinizi kaptırmayın. Kendini ilginç göstermeye çalışıyor, uyanık olun. Gerçekten ilginç olmakla, öyle göstermek arasındaki farkı görmeye çalışın. Kimi tutarsızlıklarını ve yalanlarını fark etmenize rağmen, insanlık halidir, deyip unutmayın. Dikkatli, yavaş, ısrarcı olmadan, ustaca gönlünüzü alıyor ve size adını adım yaklaşıyorsa, sakın size âşık olduğu ya da sizi sevdiği hayaline kapılmayın. Dikkat edin, duygularıyla ilgili ele avuca gelmeyen (hani yumuşakça ya!), çelişkili, karmaşık, muammalı, var gibi, yok gibi ifadelerde bulunuyorsa, eveleyip geveliyorsa, anlamaya çalışmayın, hele hele ona psikologluk yapmaya hiç kalkışmayın. İçinizde tuhaf duygular gelişmeye başladığını hissediyorsanız, aşk kapıyı çalıyor gibiyse tehlikenin son sınırındasınız demektir. Derhal mesafe koyun. Ondan uzak durun. Sakın dokunmayın ve dokundurtmayın!

Hani elektrik akımının toparlandığı dolap görünümlü yapılar vardır. Üzerinde kurukafa ve çarpı işareti olan, "Dikkat! Tehlikelidir!" yazan akım merkezleri. Merak uyandırırlar. "Dokunsam ne olur, bir denesem mi acaba?" diye geçer insanın içinden. Kapağı açıp dolabın içine giren, ne olacak bakalım, diye deneyime girişen çocuklar ne yazık ki fena çarpılmış ve acı çekmişlerdir.

Peki neden tehlikelidir bu tipler? Çünkü o duyarlı, nazik, efendi görünümlerinin ardında belki kendilerinin bile adını koymadığı ince bir kadın düşmanlığı var. Adeta ulaşmayı kafaya koydukları bir av gibisiniz. Onlar da adeta avlarını tuzağa düşürmeye uğraşan kurnaz ve elegant (zarif, kıvrak, yosma) bir tilki gibi. Ulaşıldıktan sonra bütün cazibenizi kaybedersiniz. Bu arada seçtikleri avların herkesin ulaşamayacağı cinsten olması da önemli tabii. Çünkü galiba asıl motivasyonları size ulaşmanın onlara verdiği tasdik ve tatmindir. Yani sizi nesnelleştirirler. Duygularımız karşısında duyarsız kalarak, hiçbir şey olmamış gibi yaşanılanların sorumluluğundan kaçarak, üstelik de sizi peşlerinden koşuyor durumuna düşürerek yaralayabilir, acı verebilirler. Kendinizi kullanılmış, tuzağa düşürülmüş hissedebilir, hayal kırıklığına uğrayabilir, üzüntü ve öfke duyabilirsiniz. Bu tipler karşısında kendinizi savunmanız da zordur. Çünkü açıktan, doğrudan, kabaca bir ezilme ilişkisi yaşamazsınız. Tam tersi her şey barış içinde, kibarca, yumuşakça, kenarı, köşesi, sınırı belirsiz, hatta bir bakıma sizin de rızanızla, katılımınızla olmaktadır. (Ezilmelerin birçoğu zaten böyle oluyor, diyebilirsiniz, haklısınız!)

Peki kendileri nerededir, ne hissederler, ya da hissedebilirler mi? Neden korkarlar? Hayır, ya da evet diyemeyişlerinin sebepleri nelerdir? Bu özürlü hale nasıl gelmişlerdir, değişirler mi? Ümit var mıdır, yok mudur? Anlayamazsınız. Tanıyamazsınız. Anlamanız ya da tanımanız da gerekmiyor. Bence, bu tiplerin bu soruların cevaplarını kendilerinin aramaları, kendileriyle uğraşmaları hatta belki tedavi görmeleri gerekiyor. Ancak tuzağa düşen kadınlar olduğu sürece böyle adamlar hep olacaktır. O nedenle biz kendimize bakalım. Tuzağa düşmeyelim. Bu tiplerden uzak durup kendimizi koruyalım!

Hülya Eralp

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 50 yaşında

"Bu deklarasyonun asıl önemi bir kadın tarafından okunmasıdır!"

"Önümüzdeki 50 yıl için insan hakları savunucularına çok daha büyük bir inanç, güç ve enerjiyle mücadeleyi yürütme çağrısı yapıyorum." Çağrının sahibi Uzak Doğu Asya ülkesi Burma'nın muhalefet lideri Aung San Suu Kyi, salona halen ülkesinde göz hapsinde tutulduğu evinden ulaşıyor.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 50 yıl önce imzalandığı Palais De Chaillot'dayız. Uluslararası Af Örgütü (AI), 4. Dünya (ATD), Uluslararası İnsan hakları Federasyonu (FIDH) ve Fransa Ozgürlükler Vakfı'nın ortaklaşa düzenlediği İnsan Hakları Savunucuları Zirvesi, 8-11 Aralık günlerinde beş kıtadan gelen üç yüz kadar insan hakları savunucusunun katılımıyla gerçekleşiyor.

İnsan hakları savunucularının korunması temasının yoksulluk, cezasız kalan suçlar, kadın, çocuk, ırkçılık gibi alanlar ile çatışına ve savaş bölgelerinde verilen mücadele üzerinden tartışıldığı zirvede, savunucular konulara göre atolyelerde tartışıyor, sonra büyük salonda yeniden "Eylem planı" için konuşmak üzere buluşuyorlar.

Zirvenin ille de bir "kahramanı" varsa, onlar da kadınlardı. O yüzden son gün Paris Deklarasyonu'nu okurken şiir, müzik ve aşk dili Fransızcanın aynı zamanda bir mücadele dili olduğunu gösteren Cezayirli feminist Salima Ghezali'den sonra kürsüye çıkan Kamerunlu Profesör, "Bu deklarasyonun asıl önemi bir kadın tarafından okunmasıdır," diyor ve ekliyor, "Zaten, Paris Deklarasyonu'nda, dünyadaki [illegible] haklarının da teminatı kadınlardır."

Kadınlar her alanda, insan hakları ihlallerinin yoksullukta da çatışma ve savaşlarda da sadece birey oldukları için değil, aynı zamanda toplum ve aile içi konumları nedeniyle kurban olmuyorlar mı?

Hanım Tosun'dan
Cezayirli kayıp annesine

Eyfel Kulesine bakan Trocadero'daki İnsan Hakları Meydanı'nda, balonlarını uçururlarken "Çocuklarımızı istiyoruz," diye bağıran Cezayirli kayıp yakınları ve onların destekçilerinin çoğu da tıpkı İstanbul'da Galatasaray'da olduğu gibi kadınlardı.

Beş yıl önce oğlu kaybolan, adını vermeden konuşan Cezayirli anne, eşi gözaltında kaybedilen Hanım Tosun gibi konuşuyor, "Çikolata fabrikasında çalışıyordu. Bir Cuma günü saat birde kapıdan çıktı. Hemen bizim sokaktaki askeri güvenlik yetkilisi ona, 'Azuddin sen misin?' demiş. Onu bir arabaya koyup götürmüşler. Ölü ya da diri oğlumu istiyorum."

Türkiye'den bir farkla, Cezavirli anneye, "Bizde yok," yanıtı veren Cezayir resmi İnsan Hakları Örgütü. Bu nedenle, kayıp yakınları bir yıldır İnsan Hakları Örgütü'nün kapısında her çarşamba sabah sekiz buçukta buluşuyor, öğle saat birde açıklamalarını okuyarak ayrılıyorlar. Tabii ki bu açıklama hakkı gene çok bilindiği üzere güvenlik görevlilerinin her türlü şiddetine maruz kalınarak, dövülerek, yerlerde sürüklenerek kullanılıyor.

Filistinli bir kadın 8 Mart Kadınlar Günü'nü nasıl "kutladıklarını" anlatıyor, "Saldırdılar, 22 kadındık, hepimiz tutuklandık. Yokluğumuzda yargılandık. Günümüzü kutlamanın, kutlayamamanın bedeli olarak bir yıl hapis yattık."

On bir yaşındayken kardeşi kaybolan Kolombiyalı Yanetta Bautista, "Gerçeği görüyoruz, adalet istiyoruz," diyerek devam ediyor, "Kardeşimi ararken tutuklandığımda tecavüze uğradım. Tecavüzün başka bir anlamı var, erkeklerin yeni silahı..."

Savaşın kokusu bu

St. Petersburglu anneler savaşa göndermemek için oğullarını ordudan saklamayı nasıl öğrendiklerini anlatıyorlar. Rusya'da insanların orduyla ilgili görüşlerini gözden geçirmelerine katkı vermekten duydukları mutluluğu paylaşıyorlar.

Afganlı kadın, kadınlara okulların, çalışmanın, alışverişin hatta hastaneye gitmenin bile yasaklandığı ülkesini anlatıyor, Kabil'de kırk bin dul kadın var, ve Afganistan'da kadınlar pek çok yerde olduğu gibi sadece kadın oldukları için şiddete maruz kalıyorlar.

Kosovalı Jetta Xhara. "Kosova kokuyor. Daha önce böyle bir koku duymamıştım. Savaşın kokusu bu," diyor, ekliyor, "Burada insanları dinledikçe eşi kötüsünün kendi yaşadığının olup olmadığını bilemiyorsun. Savaş her yerde aynı. İşte şimdi Avrupa'da..."

Kuzey Fransa'dan dört çocuklu, yedi torunlu Poolette yoksulluğunu, on yıldır yaşadığı gecekondusunu, susuzluğu, pisliği, sağlıksızlığı anlatıyor, "Çok yoksuluz, çok," diyor.

Dünyanın pek çok ülkesinde yoksulluk üzerine araştırmalar yapan, çalışmalar yürüten, mücadele veren bunca örgütlenme, insanı Türkiye'den giden biri olarak şaşırtıyor. ATD sözcüsü, yoksulluk yüzünden parçalanan aileleri anlatıyor, "Biz yoksulluğun toplum tarafından görülmesine çalışıyoruz... Yoksullar şehrimizin mahallemizin dışındalar, onları görmüyoruz, görmek istemiyoruz," diyor. Çocuk işçiler, seks işçileri, Yehova şahitleri, kara mayınları tekrar tekrar gündeme geliyor.

Somalili kadınlar, "Bütün insan haklarını savunahm, özellikle de kadınların haklarını," diyor. Asya Kadının İnsan Hakları Merkezi üç projeyi birlikte yürütüyor: Göçmen işçilerin haklarını savunma, kadının insan haklarını savunma, çatışma bölgesindeki kadını koruma.

Erkeklerin açtığı bir kampanyayı atlamamak gerekiyor: "Kadınlara ve kız çocuklarına karşı şiddeti durduralım!" Kampanya broşürü, bir "itiraf"la başlıyor, "Bir erkek olarak, her sosyal sınıf, kültürel ve dinsel grupta yaygın olarak uygulanan kadına yönelik şiddeti kabul ediyorum."

Zirvenin ortasında "Pinochet sevinci"

Hararetli tartışmaların yaşandığı salonda duyulan çığlık aslında bekleniyor, sürpriz değil. Birbirlerine sarılanlar, hoplayanlar, zıplayanlar, şarkı söyleyenler... Lordlar Kamarası'nın Arjantin diktatörü Pinochet'nin dokunulmazlığının olmadığı yolundaki kararı, Şilililer'in verdikleri mücadelenin gücünü gösteriyor. Latin Amerikalılar, Asyalılar, Afrikalılar Şili sevincini paylaşırken kendi ülkelerinin Pinochet'lerini düşünmeden edemiyorlar. "Darısı bizdekine," temennileri duyuluyor.

Toplantılar sabah dokuzda başlıyor, akşam geç saatlere kadar sürüyor. Zaman dar, yapılmak istenen çok; Dünyalılar dinlemek, konuşmak, tanışmak, kartlaşmak, dünyanın dört bır yanındaki trajedileri ve mücadeleyi anlatan fotoğrafları görmek, standlardaki onlarca broşürden almak için koşuşturuyorlar. "Artık birbirimizi biliyoruz," sevinci, Zirve nin hedeflerinden; savunucuların birbirinden haberdar olması başlığının hemen hayata geçeceğini gösteriyor.

Araya resmi tören sıkışıyor

10 Aralık günü Fransa devlet başkanı Jacques Chirac'ın katılımıyla gene Palais de Chaillot'da, 1948'de Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin İnsan Hakları Bildirgesi'ni imzaladığı yerde resmi kutlama töreni yapılıyor. Besmi konuşmaları en güzel Türkiye'den katılan Yaşar Kemal özetliyor, "Söylenenleri çevirmeye lüzum yok, ben onların ne söylediğini biliyorum." Yaşar Kemal çok haklı, insan hakları taleb iyle imza atan on milyon insanın arasında 32 devlet başkam, başbakan, bakan var ki insan sormadan edemiyor: İnsan haklarını biz mi ihlal ediyoruz?

Bildirgeyle yaşıt bir kadın, Anne Roosevelt göz yaşlarını engellemeye çalışarak konuşuyor: "Büyükannemle, Eleanor Boosevelt'le gurur duyuyorum. Böyle bir bildirgenin ortaya çıkmasında Rene Kesset ile birlikte gösterdikleri çabanın önünde saygıyla eğiliyorum."

Aynı akşam Paris'in Bercy kapalı salonunda, zirvenin destekleyicilerinden Body Shop'un kurucusu Anita Roddick'in deyişiyle "hayatlarında ne yazık ki bir şey kutlamaya pek fırsatları olmayan" insan hakları savunucuları Peter Gabriel, Youssou N'dour, Tracy Chapman, Asian Dub Foundation, Axella Red, Shania Twain, Orlando Poleo 17 bin insan hakları savunucusuyla şarkılarında buluşuyor.

Konserin kadınlarından protest sanatçı Tracy Chapman 50. Yılda temennilerini ve umudunu iletiyor, "Zirve ve konserin insan hakları savunucularını ve insan haklarının talep edilmesi, desteklenmesi ve yaygınlaşması gerekliliğini bir kez daha hatırlatmasını ve yeni yüzyılda, insan hakları evrensel bildirgesinin bütün dünya için bir gerçeklik haline gelmesini diliyorum."

Dört gün süren, Türkiye'den İnsan Hakları Vakfı Genel Başkanı Yavuz Önen'in de organizasyon komitesinde yer aldığı bu heyecanlı buluşmanın temel direğinin de bir kadın olduğu kapanışta ortaya çıkıyor. Zirvede gönüllü çalışan beş dilde anında çeviri yapan çevirmenlerden, kulaklıkları, yemekleri, broşürleri dağıtanlara, salon düzenleyicilerine, ışıkçılara kadar herkes alkışlarla sahneye davet edildiğinde o kadın bulunamıyor.

Zirve sekreteryası sorumlusu Moya Chambell odasında yakalanıyor, o hâlâ çalışıyor. En son Şilili bir kadın, Sola sahnede, o başlıyor, salon devam ediyor: Venceromos, Vensoromos....

Nadire Mater

Daha iyi çalışma koşulları için mücadele

ABD sınırındaki kasabalarda yaşayan emekçi kadınlar bütün bir ülkedeki yaşam şartlarını değiştirecek bir hareketin neferleri oldular.

Meksika'nın ABD sınırına yakın kısımlarında yaşayan kadınlar cinsiyetlerine biçilen rolleri değiştirme yolundalar. Meksika'daki bir milyon işçinin yüzde altmışı kadın. Bu kadınlar İkinci Dünya Savaşında endüstride görev alan Amerikalı hemcinsleri gibi canla başla çalışıyorlar. Tıpkı Amerikalı kız kardeşleri gibi, çalışma yaşamı onlara iktisadi bağımsızlığın kapılarını açıyor ve kültürel anlamda evrilmelerini sağlıyor. Bu durum evlilikten ev işinin dağılımına, cinselliğe varıncaya dek pek çok konuda fikir değiştirmelerine neden oluyor

Sınır bölgesinde çalışan kadınlar ancak belli endüstri kollarında iş bulabiliyorlar. Bu alanlarda iş yapan şirketler, genelde genç veya evlenmeyecek durumda ya da çoktan evlenip çocuk doğurmuş kadınları tercih ediyor. Çünkü çalışan kadınların ikide bir işten ayrılmaları istenmiyor. İşçi statüsünden başlayan kadınların pek azı yönetici konumuna erişebiliyor. Bölgedeki ilk kadın mühendis yirmi yıl önce görev başına getirildiğinde erkek teknisyenler onun hiçbir emrini ya da önerisini dinlememişler.

Eskiden işçi olarak çalışan kadınlar hiç saygı görmezken giderek artan işsizlik oram, onlara hak ettikleri itibarı kazandırmaya başlıyor. Yirmi yıl fabrikalarda çalışıp yükselen Arrieta "Kadınların işine daha çok saygı duyuluyor artık," diyerek fikir belirtiyor. Montaj işinde çalışanlar oldukça düşük ücretler alıyorlar, haftada ortalama elli dolardan az kazanıyorlar. Ama başka seçenekler elde edememiş kadınlar için bu bir kariver fırsatı. Bugün üçüncü çocuğuna hamile olan üretim sorumlusu Patricia Ramirez, "İşimi bırakıp ailemle evde oturmayı çok defa düşündüm," diyor. "Ama öte yandan iş benim için çok önemliydi, kendimi geliştirmemi sağlıyordu."

Her gün 24 erkeğin raporlarını inceleyen Arrieta ise, "Kültürümüzde artık daha az tutuculuk var," diyor.

Meksika'nın sınır kulturu kuzeydeki toplumsal değişiklikleri yansıtıyor. Başkent merkezinde yalnızca turistlerin giyebildiği şortlar bu bölgede çalışan genç kızların üzerinden çıkmıyor. Kadın yöneticiler de tulumlarla dolaşabiliyorlar. Kadınların çoğu alışveriş için sınırı geçiyorlar. (Bazısı ise ancak zengin Teksaslılar'a hizmetçilik yapmak için geçebiliyor karşı tarafa.) En güney kısımlarda bile yirmi dört saat açık süpermarketlere rastlanıyor. ABD'de olup Meksika'da olmayan tek şey yasal kürtaj olanağı. Uç yüz doları ödeyebilen her kadın Amerika'daki İspanyolca hizmet verebilen kliniklere gidebiliyor.

Bugünün şartlarında Arrieta gibi bağımsız kadınlar New York'ta Meksika'dakinden daha zor bulunuyor. Arrieta otuz sekiz yaşında, kalite kontrol müfettişi, kendi evi var ve bekâr. Ailesi sürekli evlenmesi için baskı yapıyor ama o buna aldırmıyor. Onun gibi pek çok çalışan kadın da evlenmeyi ileri yaşlara kadar düşünmüyor ve evlendiklerinde az çocuk dünyaya getiriyorlar. (Kadınların çoğu doğum kontrol hapı kullanıyorlar, bazısı doğum kontrolüne yarayan maddeyi bitkilerden kendi başına elde edebiliyor...)

Toplumsal alandaki değişimlerin en önemlileri bürolarda ya da fabrikalarda değil, evlerde yaşanıyor. Sınırda oturan erkekler çöpleri dökmekten daha fazlasını başarma yolundalar. Çocuk bakımı ve ev işleriyle de ilgileniyorlar. Juarez'deki elektrik sistemleri fabrikası SEC'de çalışan kadınların eşleri bunun iyi örnekleri. Paydos zilinden önce fabrika kapısına gelen erkekler yanlarına aldıkları küçük çocuklarıyla birlikte karılarının işten çıkmasını bekliyorlar

Şirketler bu tür bir toplumsal değişimi kabul ediyor. Çünkü çalışan annelere gereksinim duyuyorlar. ABD'li yazar Susan Tiano bu bölgede çalışan kadınları inceleyen bir kitap yazmış ve şirketlerin kadınları çalıştırmak için taviz verdiğinden söz ediyor. Matamoros'ta araba teybi üreten bir şirket doğum yapan işçilerinin yüzde doksan beşinin işlerine derhal geri döndüklerini belirtiyor. Emziren annelere hizmet veren sağlık kabinleri kurarak onları desteklemeye bile başlamışlar.

Çalışan annelerin en büyük sorunu çocuklarına bakacak bir kurum bulmak. Bazı fabrikaların kreşleri var ama şu an sayıca azlar. Bunun dışındaki zorluklar hızla gideriliyor. Kötü koşullara karşılık olumlu gelişmeler göze çarpıyor. Sağlıksız doğan bebekler oluyor ama hamile annelere ücretsiz vitaminler dağıtan şirketler var. Cinselliği reklam malzemesi gibi gören yöneticiler karşınıza çıkabiliyor ama bayan basketbol takımına sponsorluk yapan şirketlerle de karşılaşıyorsunuz. Suyu olmayan kabinlerde yaşayan işçilerin yanı sıra fabrikanın olanaklarıyla okula dönüp eğitimini sürdüren işçiler de var. Öyleyse ne düşünmeliyiz? Kadınlar sömürülüyor mu, kalkındırılıyor mu? Bu hâlâ bir tartışma konusu

Bölgede hamile kadınlara karşı ayrımcılık yapıldığına dair bir İnsan Hakları İzleme Komitesi raporu var. Özellikle işe alma ve işten çıkarma durumlarında. Bazı işverenler kadınların hamile olmadıklarını kanıtlamaları için kanlı bezler göstermelerini bile talep etmişler. Ama kamuoyu tepkisi sayesinde bu onur kırıcı uygulamadan vazgeçmek zorunda kalınmış. Ama İnsan Hakları İzleme Komitesi hâlâ bazı olumsuz tavırların göze çarptığını belirtiyor. Pek çok şirketin işe başvuran kadınlara idrar tahlili yaptırdığını saptamışlar.

Meksika'nın kadın hakları konusunda alması gereken uzun bir yol var. Kadınlara ayrımcılık yapmak kanunlarca yasak ama hamilelerin yasal hakları hâlâ belirsiz. Bu yıl Meksika Kongresi koca tecavüzünün bir suç olduğunu kabul etti. Tecavüz ve hastalık durumlarında kürtajın yasallaşması da tartışılıyor.

Hamilelere uygulanan ayrımcılık sınırdaki kadınların çabalarıyla ülke gündemine girdi. Çalışan kadınlar örgütlenerek annelere karşı yürütülen ayrımcı uygulamalara karşı çıkıyorlar ve kampanyalar başlatıyorlar. Çalışan kadınların arasında her alanda büyük bir dayanışma ve arkadaşlık göze çarpıyor. Birlikte çalışıp birlikte dinleniyorlar.

***Newsweek*'ten derleyen**
Gamze Deniz

İhsan Benimle Çalışır mısın?

Kaç yılında doğdunuz?

Aslında ben tam Cumhuriyet çocuğuyum. 1918'de doğmuşum. Tabii küçüktüm, Kurtuluş Savaşım hatırlamıyorum. İkinci sınıfta olmalıyım o sıralar, öğretmenimiz dedi ki, "Yarın Cumhuriyet'in ilan edildiği gün, herkes birbirinin elini sıkıp tebrik edecek." Ertesi sabah annem beni çok süsledi. Tek çocuğum zaten. İşte kurdelemi bağlıyor, beğenmiyor, çözüyor, tekrar bağlıyor. Ben geç kaldım okula. Çok utandım sınıfa girerken. Herkes oturmuş, kolalı yakalar, kurdeleler. Kız erkek ayrı okuyoruz o zaman. Çok da itaatkârım, başladım teker teker el sıkmaya, herkes de elini uzatıyor. Birden bir kahkaha koptu. Öğretmenimiz nasıl gülüyor. Cumhuriyet'e böyle başladım ben.

Liseyi Kayseri'de mi bitirdiniz?

Evet. Ama ilkokulu İstanbul'da bitirdim. Babam tüccardı. Kayseri'den sonra Niğde'ye gitmişiz. Sonra İstanbul. Arada da Mersin var. Son sene Kayseri'ye döndük. Orada son sınıfı okuyup liseyi bitirdim.

Cevdet Bey'le nasıl tanıştınız?

Kayseri Lisesi o yıl karma olmuştu. Kızla erkeğin karışık okuması, o kadar yeni olmasına karşın hiç yadırganmamıştı. Gayet rahattık. Öyle klikler de olmazdı, kızlar bir yere kümelenmiş, erkekler bir yere kümelenmiş. Olmuyordu öyle bir şey. Cevdet Kudret orada üç yıllık öğretmendi. Tesadüfen hocam oldu. Sınıfta üç kızdık. Benim biraz hevesim vardı, şiir denemelerim filan olmuştu. Kitap okuyordum. O da tabii edebiyat hocası. Ayaküstü sohbetler oluyordu aramızda. Çok saygı duyduğum bir hocaydı, kitaplar tavsiye ediyordu. Öyle bir dostluk vardı ama tabii öğrenci ve öğretmen seviyesinde. Bizim zamanımızda bakalorya vardı. Liseyi bitirince onu verdiğiniz takdirde üniversiteye gidebiliyordunuz. Ben bakaloryadan çıktım. Üstümde siyah önlük, okulun bahçesindeyim. Baktım hocam havuzun başında duruyor. Çok şıktı hep. Kravatının dugumunu nedense büyük yapardı. Bakın bunlar da gözümden kaçmamış demek. Neyse, bir allahaısmarladık, demek geldi içimden çünkü hem lise bitmiş, hem de o sene ayrılıyoruz Kayseri'den. Ne konuştuk pek hatırlamıyorum, tam artık gideceğim, "İhsan benimle çalışır mısın?" dedi. Ben bu sözü şöyle duşünüyorum. O bir sosyalist, her şeyin başında insanların çalışması, bir şey üretmesi geliyor. İster evde ister dışarıda olsun, ille de çalışmak. Veya utandı bana başka türlü söylemeye. Tabii çok şaşırdım, belki kızardım biraz. Önce biraz durakladım, ne demek yani, bakkal dükkânı açmıyor ya bu adam, ben nerede çalışacağım. Sonra intikâl ettim. Gerçi kitap alıp vermesi filan biraz dikatimi çekmemiş değildi.

Siz evlenmeyi düşünüyor muydunuz?

Edebiyatçı-yazar Cevdet Kudret'in eşi İhsan Kudret yalnızca bir yazar eşi değil, Celile Cem adıyla dönemin *Dost* ve *Yön* dergilerinde çıkan fıkracıkların, öykülerin de yazarı. İhsan Kudret, Inkılâp Kitabevi'nden çıkan tek kitabında ise eşini ve anılarını anlatıyor: *İhsan Benimle Çalışır mısın?* İhsan Hanım gerçekten de hayatı boyunca çalışmış insanlardan. Bundan sonra da durup dinlenecek gibi görünmüyor.

Hayır katiyen. Üniversiteye gitmeyi duşunuyordum. Hiç alışık olmadığım ve beklemediğim bir durumdu. Gayet mahçup bir halde, çok da kaba bir şekilde, "Annem karışır," deyiverdim. Cevap vermedi bana. Ama belli ki bir yol gösteriyordum. Ama çok sevindim mi desem... çok gururlandım. Çok değer verdiğim bir insandı çünkü.

Üniversiteye evlendikten sonra mı gittiniz?

Biz evlendikten sonra Cevdet Ankara'ya tayin edildi. Üniversiteye orada gittim. Ankara'ya gelince inanılmaz derecede hayranlık duyduğum insanlarla tanıştım. Mesela Niyazi Berkes'ler... Ben de kendimi geliştirmek, üniversiteye gitmek istiyorum. Cevdet'le kayda gittik. Koridorda İngiliz Filolojisi doçenti Nüzhet Hanım'la karşılaştık. Cevdet'le bir ahbaplıkları da varmış. "Hayrola," dedi. Cevdet işte, "İhsan heves etti," biraz öyle konuşuyor, "heves etti" filan diye konuşuyor, "Sosyolojiye kayda geldik," dedi. Nüzhet Hanım, "A katiyen. İhsan Hanım'ı bizim bölüme alalım," dedi. Yani hiçbir ilgim yok, biraz garip değil mi? Orada, biraz düşünelim, ben bunu ister miyim, istemez miyim yok. Bir kere bir taşralı kızım, yani onu kabul etmem lazım, her ne kadar İstanbul'da okudumsa da. Böyle bir iltifatı reddetmek hoş bir şey değil gibi düşündüm herhalde. Ve hâlâ pişmanım çünkü İngilizce'yi öğrenemedim. O insanları daha da yakından tanıdıkça, bu benim için hakikaten bir iç yarası oldu, "Ah ne diye sosyolojiye gitmedim, niye onların öğrencisi olmadım," diye.

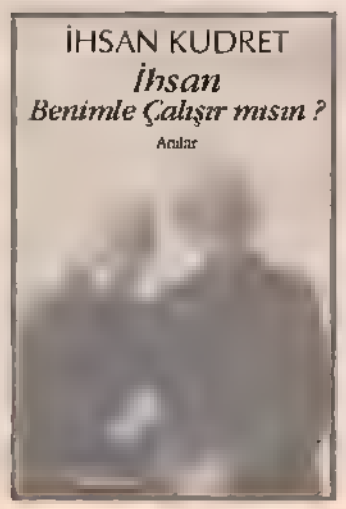

Ankara'ya neden taşındınız?

O zaman Ankara'da yeni konservatuvar kuruluyor. Allah rahmet eylesin, Cevat Dursunoğlu, o kadar üstüne titriyor ki yeni okulun, çünkü tek okul Öğretmen kadrosunu mumla arıyor. Her mesleğin ünlülerine soruyor, "Kimi tavsiye edersiniz?" diye. Edebiyat hocası alınacak, Reşat Nuri'ye sormuş. O da Cevdet'i tavsiye etmiş. Biz ta Kayseri'deyiz, daha çok çok yeni evliyiz. Cevdet borçlanmış biraz, evine bir şeyler almış. Telgraf geliyor Ankara'dan, buraya gelin, diye. Gayet keyfi kaçmış, geldi. Meğer konservatuvara edebiyat hocası olarak alacaklarmış. O zaman tabii bu kadar solculuk filan yok ortada. Bu gitti, geldi. Yine keyifsiz. "Konservatuvar açılıyormuş, beni Ankara'ya çağırıyorlar," dedi. Ben bir sevindim, boynuna sarılmışım fır dönüyorum. "Öyle diyorsun ama, borçlarımız var, Ankara'yı çok pahalı diyorlar," dedi. Ben ağzından girip burnundan çıktım. Zaten itiraz edemeyecekti. Cevat Dursunoğlu'na, "Biz yeni evliyiz," demiş. O da "Fena mı işte, balayı olur sizin için," diye yanıt vermiş. Çünkü önce kampa gidiyoruz. İstanbul Maltepe'de bir kamp kuruluyor, korservatuvara ilk gidenler için. Öğrenciler orada jimnastik yapacaklar, müzik, Almanca, edebiyat dersleri görecekler. Bilemiyorum sebep ne, bundan ne şifa düşündüler? O kadar el üstünde tutuyorlar ki konservatuvara gidecek öğrencileri.

Ankara'daki çevrenizden biraz bahseder misiniz?

Boratav'lar Cevdet'in eski arkadaşı. Berkes'ler Amerika'dan yeni dönmüşler. Sabahattin Ali'ler. Konservatuvarda hocaydılar ikisi de. Bir de yazar çizer olunca, mutlaka bir dostluk kuruluyor. Günlük hayatınız eğer böyle bir çevrenin içinde geçiyorsa, zaten dünya görüşünüzde çok farklılıklar oluyor. Yaşadığım hayattan çok mutluluk duyan bir insanım. Evlerde kadınlı erkekli toplanırdık. Günün olaylarını konuşurduk. Gerçekten kalburüstü insanlardı, Türkiye'nin fikir hazineleriydi. Hepsiyle uğraşıyorlardı. Cevdet'in soyadı Solok olduğu için bile problem edilmişti. Çalıştığı liseye günün birinde Maarif Bakanlığı'ndan yazı geldi, soyadı neden Solok'muş diye. Şaka gibi geliyor ama altında bakan Hasan Ali Yücel'in imzası var. Nazmi Paşa'ya Atatürk vermiş bu soyadını, Kurtuluş Savaşı'nda sol cenahı başarıyla savunduğu için. Sonradan Cevdet bu soyadı kızımızın başına dert olmasın istedi, içimize sinmedi ama Kudret soyadını aldık.

O ara Cevdet Bey'in görüşlerinden dolayı çok zorluklar çekmişsiniz. Cevdet Bey iş bulmakta zorlanmış. Siz çalışmaya başlamışsınız.

Önce şunu söyleyeyim. Şöyle paradokslarım var. Sosyalistim, kendi çapımda, kendi bilgim dahilinde tabii. Bir de bir aileden gelme bazı özlemlerim, beklentilerim var. Cevdet sürekli yoksullaştırılan bir insan çünkü elinden bütün imkânlar almıyor. Bizim aslında Ankara'nın Altındağ mahallesinde oturmamız lazımdı. Ama benim ev ararken filan ayaklarım oralara gitmiyor ve çok mutsuz oluyorum yani. Tabii fevkalade bir şey değil ama en azından aydınlık, iyi bir semtte bir ev istiyorum. O yüzden "Ben de çalışırım," diyordum. İlk işim Merkez Bankası'ndaydı. Çok da talihsiz bir tecrübeydi, kısa bir süre sonra istifa ettim. Evimizi o hesaba göre kiralamışız. Cevdet doksan lira maaş alıyor, biz elli lira ev kirası veriyoruz, Maltepe'de oturuyoruz. En nihayet, ufak tefek işlerden sonra, üniversite de bitti. Buhi Su bizim çok yakın dostumuzdu. Herkes bana iş arıyor bu arada. Bir gece kapı çalındı, Ruhi'yle bir arkadaşı. Bana, "Yarın hemen Karayolları'na gidin, işe gireceksiniz," dedi. Onun orada bir yakın sosyalisti varmış. Müthiş bir sevinç. Ertesi gün hemen işe aldılar ve harika bir ortamın içine girdim. Çakı gibi çocuklar, hepsi yeni mühendis mektebi mezunu. İleri kafalı falan. Ömer İnönü de bunların içinde. Keyifle çalışmaya başladım ve oradan emekli oldum.

Bodrum'a neden taşındınız?

Ben emekli oldum, otuz sekiz bin lira, milyon filan değil, ikramiye aldım. Ondan bir sene önce de ilk Mavi Yolculuğa katılmıştım. O zaman Mavi Yolculuk müptezel bir şey değildi. Azıa Erhat'ların bir grubu vardı. Sabahattin Eyüboğlu gibi değerli kişiler; Mavi Yolculuk onların çıkardığı bir geziydi. Ben ikinci yolculuğa katıldım, belki de üçüncüye. Onlarla gitmek ayrı bir şeydi, farklı bilgileri vardı. Bir kere mitoloji bileceksiniz oralara giderken mutlaka. İşte o yolculuktan geldi Bodrum'a yerleşme hevesi. Elime de ikramiye geçmiş. Büyük kentin be-

lalarından, cefalarından da yorulmuşum herhalde. Bodrum'da ev yaptırmakla uğraşmaya başladım. Uğraşmayı seviyordum galiba. Mimar yarıda bırakıp gitti. Evi ben tamamladım. On yıl oturduk, sonra İstanbul'a döndük. Cevdet bağdaşamadı orayla. Cevdet'in işi de, hobisi de ideali de yani hayata bağlayan neyi varsa hepsi yazı yazmaktı. Bodrum'da sıkıldı. Bir Bâbıali Yokuşu'nu çıkmak bir yazar için önemli oluyor. Bir de cefasını çektik Bodrum'un. Şimdiki gibi değil, kalorifer yok, odun taşırsın.

Sizin kitaptan önce de bazı yazı denemeleriniz olmuş. Genç kızlık döneminde de şiir yazıyormuşsunuz.

Yıllarca hiç yazı yazmayı denemedim. İlk hikâye fikri aklıma şöyle komik bir olayla geldi. Bizim evde bir Tolstoy resmi vardı. Günün birinde bir arama nedeniyle eve geldiler, biraz da yarı okumuş insanlar. "Hımm, Cevdet Bey'in dedesi mi?" dediler. Hikâyemde de polisler evi aramaya geliyorlar. "Dedesi de ne Müslümanmış," filan diye aralarında konuşuyorlar. Hikâyelerimi *Dost Dergisi*'nde bastırdım. Bir taraftan da küçük fıkra türü, mizahi şeyler yazıyordum, onları *Yön* dergisine gönderdim. Hepsini Celile Cem diye imzalıyordum.

Nasıl bir tepki aldı yazdıklarınız?

Valla söz olarak hiçbir tepki almadım ama *Yön* bastığına göre demek ki basılabilir buldular. *Dost* da yazıların bana ait olduğunu bilmiyordu. Şimdi gözden geçirince pek beğenmiyorum aslında. Şöyle bir şey olmuştu. Salim Şengil de tanımıyor tabii, Celile Cem diye bir imza geliyor. Cevdet'e demiş ki, "Hanımın biri yazılar gönderiyor, ben de basıyorum kim acaba?" Cevdet de nice zaman sonra öğrenmişti böyle bir şey yaptığımı. Gülmüş, "Bizim İhsan'ın hevesi," gibi bir laf etmiş. Ben kendimi denemek istiyordum, ortaya çıkmak istemiyordum. "Aman hatır için basalım," demesinler istedim. Ama şimdi elden geçirmeden kitap yapmak istemem hikâyelerimi. Tabii yıllar geçmiş üzerinden, öykü çehre değiştirmiş artık. Ben pek taraftar değilim, yeni öyküleri pek sevmiyorum. Şimdi biliyorsunuz yazar hep kendi ağzından anlatıyor öyküleri, yani öykü kavramı değişti.

Cevdet Bey ne düşünürdü yazılarınız hakkında?

Cevdet her şeyde mükemmeli arayan bir insandı. Karısıyım üstelik. Yani, "Sen bunu yayınlama," demedi. Demek ki yayınlanacak kadar iyi buldu. Ama, "Aferin sana," da demedi.

Bunun etkisi oldu mu yazmayı bırakmanızda?

Hayır, sanmıyorum. Bodrum'daki evle uğraşmaya başladım, çok vaktimi aldı, üç buçuk yıl sürdü. Yazıdan uzaklaştım o zaman. Sonra da... bilemiyorum, çok gelenimiz gidenimiz vardı, vakit mi bulamıyordum, yazıdan tamamen koptum.

Kitabınızda, "Cevdet'ten ilgi bekliyorum, hiç sesi çıkmıyor, artık kalemim kâğıdın üzerinde cesurca oynamaz oldu," diyorsunuz ama?

Eh artık işte. Evet biraz o da var tabii. Erkeklerde buna rastlarsınız ama. Ne kadar aydın ve ne kadar ilerici de olsa daha kırılmadı bazı şeyler galiba.

Biraz annenizden söz eder misiniz?

Annem Çerkez. Sultan Aziz zamanında Çerkezler Kafkasya'dan göç etmişler Türkiye'ye. Arazi gösterilmiş, seçin yerleşin denmiş. Bunlar cengâver insanlar, atları var. Annemin ailesi Kayseri'de Pmarbaşı'na yerleşiyor. Ekip biçiyorlar, hayatları at üstünde geçiyor. Anneminki bir bey ailesi. Kayseri'de de soylular var. Oğullarını Çerkez kızlarıyla evlendiriyorlar. Neyse annemin ablası evlenmiş, Kayseri'de oturuyor. Annem de ablasına geliyor kalmaya, daha küçük, on iki yaşında. Hep ağlardı bunu anlatırken, "Sokakta aşık oynuyordum, evlendirdiler," derdi. Babamın tarafından birileri de misafirliğe gelmiş, annemi görmüşler, "Bunu Ahmet'e alalım," demişler. Ablalar da Çerkez dedeye sormadan söz veriyorlar. Dedem duyunca çok kırılıyor, karnı dona döndürdüğü bir gece atına atlıyor, hiç durmamacasına teyzemin evine geliyor şafakla. At çatlamak üzere. Teyzem hemen koşuyor, "Babacım hoş geldin," diye, bu hiç yüz vermiyor, "Bir lokma yemeğini mi çok gördün de kocaya verdin kızımı, bana sormadan," diyor. Teyzem ayaklarına kapanıyor ama dede, "Hazırla onu birazdan gelip alacağım," diyor ve çıkıyor. Her gelişinde uğradığı bir yazıhane varmış. Yazıhane sahibinin bir Çerkez vekilharcı var, dedem ona uğruyor. Meğerse dünürü o yazıhanenin sahibiymiş. Çerkez dedem hiç Türkçe bilmediği için onun aracılığıyla konuşuyorlar. Dünürü, "Sor bakalım bir üzüntüsü mü var, tanıştırsana bizi," diyor. Vekilharç da, "Yeni dünürünüz," diyor dedeme. Dedem o anda süt köpüğü gibi inmiş. On üç yaşında evlendirmişler annemi. Fakat müthiş müşfik bir kayınpeder. Bütün ev halkına tembih ediyor, "Sıkmayacaksınız, kırmayacaksınız," diye. Ama altı ay sonra kayınpederi ölmüş. Tabii bu da gelin ya, cenaze için gelenlerin arasında olması lazım. Ama biraz sıkılmış galiba, haremlik dolu, selamlık dolu. Alt katta bir sofa varmış, oraya inmiş. Orada da bir bebek salıncağı varmış; oturmuş, başlamış sallanmaya. Bir süre sonra babam gelmiş, o da on sekiz yaşında. "Çok ayıp olur görürlerse,"

Annenizle sizin ilişkiniz nasıldı.

Annem çok zarif bir insandı. On üç yaşında el bebek gül bebek bir gelin olmuş, iş güç beklenmiyor. Kendini dikişe vermiş. Kumaşlar filan aldırırmış, gece herkes uyurken dikiş dikermiş. Kayseri'nin bazı köylerinde Rumlar, Ermeniler yaşarmış. O köylerde harman meydanı denen yerlerde pazar günleri promenad yaparlarmış. Çok zengin insanlarmış, Paris'ten filan getirtirlermiş elbiselerini. Bizde de bir kız evleneceği zaman, "Aman Tevhide yenge, bir harman meydanına gidelim, model bakalım," dermiş. Annem hakikaten orada gördüğünü ezberler ve neredeyse aynısını akrabalarına ya da kendisine dikermiş. Cevdet habire işinden oluyordu. Geçimimiz fevkalade kritikti. Annem bizi mütemadiyen giydirip kuşandırırdı. Ben çalıştım, kızıma da o baktı. Annem eğer bizimle olmasaydı ne olurdu bilmiyorum. Katiyen onun hakkını ödeyemem.

Kızınızla nasıl bir ilişkiniz oldu? Kendinizi nasıl bir anne olarak görüyorsunuz?

O zor işte. Bunları belki de ilk size söylüyorum. Hep gözüm üstünde oldu. Oturması, kalkması, givimi, zevkleri. Şimdi anlıyorum, bu doğru değil. Hiçbir anneye tavsiye etmeyeceğim bir şey. Zaten çalışıyordum, annem bakıyordu kızıma. Ayşe benden çok anneme yakın oldu. Bizim nesil mi böyle acaba diyorum. İlle mükemmeli aramak... Müdahalecilik de bundan oluyor. Halbuki mükemmel ne? Benim mükemmel bulduğum başkası için de öyle midir? Neyse ki Ayşe yatılı okula kaçtı, kurtuldu benden; çok güçlü, çok karakterli bir kızdır, yani öyle teslim olmadı bana, direndi hep.

Yazmayı sürdürecek misiniz?

Çok isterim ama... Kayseri'nin Talas diye bir sayfiyesi var. Çok şeyler geçirmiş, Rum devri var, Ermeni devri var. Kayseri'deyken yazları giderdik, bende çok derin anıları vardır. Kitabımdaki Talas bölümü birkaç kişinin dikkatini çekmiş. Telefon dahi edenler oldu, Talas'ı yazsanıza diye. Bunun üzerine kalktım bu sene beş günlüğüne Talas'a gittim. Nadir bindim uçağa ben. Bir saat üç dakikada Kayseri'deyiz. Nasıl bir his, ışınlandım gibi. Kayseri'ye öyle bir duyguyla girdim. Çok çok değişmiş, tanımam mümkün değil, eski kent, taş evler gitmiş, gökdelenler, çirkin evler çıkmış. Zevksizlik akıyor, çok hüzünlendim. Talas'a çıktım. Eski evlerin bir kısmı duruyor ama boşluklarda şımarık, çirkin evler türemiş. Talas'ta bir Amerikan Koleji vardı, harika bir okuldu. Kolej kapanmış, üniversite açılmış. Kolej'in binaları üniversiteye verilmiş. Benim tenis oynamaya çalıştığım, koştuğum, salıncağına binip kolon attığım yerlerin hepsi köhne, kırık dökük, kir içinde. Nasıl acıdım. Neden bilmiyoruz yaşamayı, güzelin kıymetini.

Umarım yazma hevesiniz kırılmadı?

Biraz kırıldı galiba, yani "Ne yazacağım?" diyorum. Omuzum kırılınca iyice tökezledi yazma işi.

Nesrin Tura

İlahelerimiz değişiyorlar

Sen de mi Courtney?

Courtney Love'ın başını çektiği The Hole yeni albümü *Celebrity Skin*'le gündemde. Kimileri severek dinlerken, kimileri ilk regl günlerinden kalan kırılganlıkla duvarlarındaki nemden buruşmuş posterleri birer birer söküyor.

Seksenli yılların sonlarına doğru ergenliğe giren kadınlar kendilerine gösteri dünyasından bir model bulmakta zorlandılar. Çocukluklarını orada burada bangır bangır çalınan Madonna, Laura Rranigan ve Alphaville şarkılarıyla geçirmişlerdi. Dönemin beğenilecek erkek yıldızları Duran Duran, A'HA ve Modern Talking gibi müzik gruplarından çıkıyordu ve bu gruplardaki erkekler de ablaları tarafından çoktan paylaşılmıştı. Yeni yetme kızlar ablalarının zevklerine ayak uydurmaya çalıştılar. Bandanalar, yuvarlak plastik armalar taktılar, vatkalı ceketler giydiler. Ne korkunç günlerdi. Ne kadar utanmazdık. Ayaklarımızda üç cırt cırtlı bileklikli spor ayakkabılar vardı. Cırt cırtları çapraz bantlayarak atraksiyon yapıyorduk. Bir de fosforlu ayakkabı bağcıklarımız vardı ki, atraksiyonumuza tüy dikiyordu. Önden fermuvarlı kot eteklerin garson boyu çok satılmaya başlamıştı. Boncuklu ve tabii fosforlu tişörtler revaçtaydı. Blue Jean dergisinin verdiği posterlerle defterlerimizi kaplıyorduk. O günlerde ne hikmetse birer birer Türkiye'ye getirilen La Toya Jackson, Eurovizyon birincisi vatkalı Belçikalı Sandra Kim, iri memeli sessizler klanından Sabrina Salerno ve Samantha Fox hakkında çıkan haberleri ilgiyle okuyorduk. Asi olanlarımız kotlarını yırtmayı başarmışlardı. Yırtık kotlulara "Seni köpekler kovalamış, hi hi," diye laf atılıyordu. Bu darbe üzerine darbe dönemi asitçi-metalci, Guns'n Roses-Vanilla Ice kavgalarına sahne olan arkadaş ortamlarında gelişmemiş zevklerin ve henüz sivrilmemiş arayışların dolambaçlarında geçirildi... Sonra büyümeye başladı çocuklar. "Başka bir şeye" gereksinim duydular. Yeni deneylere, şiire, kendini adamaya, kendine model almaya. Biz ilk regl tecrübemizi bu "başka bir şeyin" yoksunluğunu çekerek yaşadık. Sivasi alanda fikir geliştirmemizi mümkün olduğu kadar güçleştirecek bir bombardımanın altında kalmıştık. Gösteri dünyası bizi avutamıyordu bile. Mayının erkek grupları. New Kids On The Block'lar (Bakınız bugünün Backstreet Boys'u) midemizi kaldırmaya başlamıştı. Müzik dünyası hepimizin rüyalarına bir erkek put düşürmeyi başarmıştı. Toprağı bol olsun, "şair erkek" Jim Morrison'dan, faşistcik Axl Rose'a, her bir türden penis ve iktidar sahibi şarkıcının bir alıcısı vardı içimizde. Ama ya beğeneceğimiz kadınlar? Nina Hagen. Kate Bush. Patti Smith gibi kadın şarkıcılar gerilerde kalmış gibiydiler. Onlarla özdeşleşmek, onların tarafını tutmak bir yana onları dolaştığımız sahillerde uzaktan göremiyorduk bile. Cartlak sesi ve Avusturalyalı Soner Arıca, Jason Donovan'la çekilen fotoğraflarıyla zihinlerimize pompalanan Kylie Minogue'u mu kendimize örnek alsaydık yani?

İşte bu çaresizlik günlerinde feminist duyarlılıklar geliştirmeye başlayıp yaşamın insanları ne hallere düşürdüğü konusunda fikir edinen yeni yetmeler güneşin Seattle taraflarından doğduğunu gördüler. Doksanların henüz başlarıydı. Türk Popu patlayamamıştı daha. Özal dönemi kolej ve Anadolu Liselerinde İngilizce filan öğrenen ve gözünü dikmesi gereken yerin Batı olduğunu düşünen genç kızların bir kısmı bir kadın müzisyenler hareketiyle tanıştı. Daha önce kiliseyle birlikte kadınlara da küfur eden "hard'n heavy" erkek gruplarıyla alışverişi kesen ve yetmişlerden bulup buluşturdukları ile İngiltere'den söze karışan bir kaç Indie grubunu dinlemeyi seçenler, bu hareketi takip etmeye giriştiler. Riot Girl hareketiydi bu. Sonradan Riott Grrrl adını aldı. Hemen hepsi sırf kadın müzisyenlerden oluşan L7, Bikini Kill, 7 Year Bitch, The Hole, Babes In Toyland gibi gruplar bu harekete öncülük ettiler. Bu grupların ortak tavrı rock müziğinin maçoluğuna karşı durmaktı. O günlerde adı duyulmaya başlayan The Hole'un solisti Courtney Love "Kadınların rock piyasasında kendi kimliklerini bulmaları gerçekten zor. Örnek alacak kimselere ihtiyaçları var... Genç kadınlara baş amigo ol; futbol takımının kaptanıyla çık, doktorla evlen: hemşire ol türünden fikirler aşılayanlarla uğraşmanız şart. Bunlar çok hastalıklı fikirler," sözleriyle ilgi çekiyordu. Bu sözler kuşağın canı sıkkın genç kadınlarını bir anda büyüledi. Riot Grrrl kadınları siyasetten, toplum yapısını temel öğeleriyle eleştirmekten söz eden, cinsiyet ayrımcılığına son verilmesini isteyen ve erkek dünyasına meydan okuyan şarkılarla benimsenmeye başlamıştı kuşağın karanlık yüzü tarafından. Courtney Love ve The Hole zaman içinde pek arzu edilmeyecek bir şöhrete ulaştılar. Aynı günlerde aynı bölgeden çıkan ve yıldızı bir anda parlayan Nirvana grubunun ekoseli gömlekli, karamsar ve içli solisti Kurt Cobain'le evlenmişti Love. Bir anda kendini dünyanın en ünlü gruplarından birinin en ilgi çeken kişisiyle evlenmiş bulmak ona istemediği bir tanınmışlığı getirdi. Hole'un müziği ve felsefesinden bihaber olup Nirvana'yı tanıyan ve canla başla izleyen bir kitle sarı dağınık saçlı, yırtık elbiseli, kaçık çoraplı ve rujunu iri dudaklarına bastıra bastıra, taşıra taşıra süren, bir yandan da alışılmadık ölçüde sağlam sözler söyleyen bir kadın karşısında şaşkınlığa düştü. Biz Nirvana'yı zaten hemen benimsemiştik. Courtney Love, Cobain'in ölümünden çok sonra "Tanıdığım erkek müzisyenler içinde en dişil sözler yazabilen adamdı o," diyecekti, belki de bu yüzden kendimizi yakın bulmuştuk Nirvana'ya. Courtney'in evliliğini de hoş karşılamıştık, güzel şarkılar söyleyen, sağlam laflar eden, güzel bir çocukla evlenmişti, ne iyi. Courtney Love o günlerde şimdi basın danışmanlarının ima ettiği gibi bir Yoko Ono sendromu yaratmadı müzik dünyasında. Zaten Yoko'dan farklı olarak "güzel ve beyaz" bir kadındı. Cobain'in konumu da John Lennon'ınkinden çok farklıydı. Cobain "Courtney'e rastlamasaydım eşcinsel olabilirdim," diyordu. Courtney ise "Kurt'ün bu denli ünlü olacağını önceden kestirseydim ondan uzak dururdum. Şimdi bütün müzik kariyerim ilişkimin gölgesinde anılıyor," demişti. Courtney grubuyla yaptığı *Pretty On Inside* ve (yazık ki Nirvana'nın çok satan Nevermind albümüyle çakışan ve hak ettiği kadar dikkat çekmeyen) *Live Through This* ile dile getirdikleriyle büyümekte olan kızların "hayallerindeki kadın" oldu. Şarkılarında erkek şiddetine, kadınların hapsedildikleri "değerlere", aldatılmalara, itilmelere, cinselliğin sokulduğu kalıplara veryansın ediyordu. Sesi çok yüksekti. Çok sıkı görünüyordu. Ona tapıyorduk. O en büyük kek dilimini istiyordu. Ve hak ediyordu. Belki biz de bir gün kendi istediğimiz alanlarda kekin en büyük parçasını almayı başarabilirdik.

Courtney o dönemdeki parlamanın bedelini ağır ödedi. Çocuğu Frances Bean'i dünyaya getirirken kendini haplara ve eroine kaptırmış kocasıyla ve sürekli kendisini kovalayan, karalamalarıyla tiraj patlatan basınla uğraşmak zorunda kaldık. Doğum sırasında bir yandan sancıdan kıvranırken bir yandan müzmin bir ağrıdan bitap düşen ve morfinle bile toparlanamayan kocasının karnını ovuşturduğu anlatılır.

Courtney'in doğum sonrası dönemde ürettikleri de dedikodular yüzünden geri plana itildi. Oysa yıldızı yüksek olan Kurt Cobain'le sıradan bir evlilikten ziyade, büyük bir fikir arkadaşlığı sürdürdüğü ortadaydı. İkisi birlikte müzikle uğraşıyorlar, aynı aktristi beğeniyorlardı. (Francis Farmer adlı Seattle'lı bir feminist oyuncu, hüzünlü bir yaşam öyküsü vardı.) Courtney bir hippi komününde doğmuş, striptizden garsonluğa, bulaşıkçılıktan sinemaya her işle uğraşmış, dünyayı dolaşmış, okumuş etmiş bir kadındı. Ama şanssızdı. Ya da biz yeni yetme hayranlar buna inandık ve onunla delicesine özdeşleşip onu sonuna kadar savunduk. Kurt Cobain intihar ettiğinde insanlar Courtney'i kocasına ihanet etmekle ve onu yalnız bırakmakla suçladılar. Kurt'ün annesinin Love'ın oğlunu kaç intihar girişiminden kurtardığını anlatmasına rağmen bu acımasız suçlama sık sık dile getirildi. Kurt kafasına dayadığı silahtan çıkan o bir kurşunla bir kuşağı yapayalnız bırakmıştı, elbette bu durumda bir suçlu bulmak, hiç değilse aramak şarttı.

Sonra sular duruldu. Courtney Love yaralarını

sardı, gizledi. İşinin başına döndü. Ama bu kez başka bir noktadan hareket ediyordu. Sinemaya göz dikmişti. Kalktı, Hollywood'a gitti. Başarılı bir oyuncu olduğunu kanıtladı. "Geçmişi" rafa kaldırdı. Kendine tanınmış halkla ilişkiler danışmanları tuttu. Basınla ilişkilerini sınırladı. Oyunu kuralına göre ve tüccarca oynamaya karar verdi. Gazetecilere söyleşilerde sorabilecekleri soruları önceden istemeye girişecek kadar tedbirli bir insan oldu. Sinema dünyasının gücetapanlarıyla gezip tozmaya ve Versace defilelerini süslemeye başladı. Devir değişmiş miydi? Courtney artık yırtık elbiseler filan giymiyordu. Boynunda milyarlık mücevherler, üzerinde paha biçilmez giysiler ve yüzünde o çok özenli makyajıyla davetlerde boy gösteriyordu. Bunları, acıdan ne yaptığını bilmemesine yoramayacak kadar büyümüştük biz de. Bir müzik dergisi onun sosyetenin davetlerinden birinde çekilmiş bir fotoğrafını altında, "Hangi Cumhurbaşkanın karısı bu?" sorusuyla bastı. Müzik dünyası ve dinleyiciler Max'a verdiği melekli, pembe güllü pozları midelerini tutarak görmezden gelmeye çalıştılar. O çok temkinli davranarak kabul ettiği ama artık şımarıklıktan ve hesapçılıktan iki kelimeyi bir araya getiremediğini gösteren söyleşileri ise görmezden gelmek giderek zorlaşıyordu. Courtney'i altkültürlerde ya da yaşamın herhangi bir alanında haksızlıklara direnenler değil ünlü yönetmenler savunacaklardı artık. Yönetmen Milos Forman Altıoklar "Rock dinleyicileri idollerini uçlarda seviyor. Love kendisini onarmak ve yeniden yaratmak yerine uçlara gitseydi daha çok sevilirdi," deme cüretini gösterebildi. Kadınımız bozuk muydu ki, onarılması gereksin? Gösteri dünyasının usta numaracılarına uç gelen birçok özellik, aslında dünyada en doğal insani özellikler. Courtney Love "gösteri sanatının emekçi sınıfı," dediği punk rock'ın kahramanlarından biriydi. "Sözünün" bir değeri vardı. Şimdi ise yalnızca kozmetik dergilerini süslüyor ve yeni albümüyle eleştirmen Amy Linden'ın dediği gibi en fazla kekten en fazla sentezi isteyen kadın olmaya doğru ilerlemiş durumda. The Hole'un geçen aylarda çıkardığı son albüm, *Celebrity Skin*, Love'ın müzisyenliğinin nikâhlı olmadığı bir erkek tarafından nasıl gölgede bırakıldığım gösteriyor. *Celebrity Skin*'deki dört parçaya imza atan Billy Corgan albümün bütün olumlu yönlerinden sorumlu tutuluyor. Love'ın vokalleri pek çok müzik yazarının gözünde yetersiz, soyadıyla yaptığı söz oyunları ise gülünç. Marty Dada "Love belki şarkı söylemeyi öğrendi ama çığlık atmayı bıraktı," diyor. Love ise tavizkârlıkta sınır tanımıyor. Hollywood partilerine takılıyor, eskiden alay ettiği, küfür ettiği ne varsa yapıyor. Tutarlı bir biçimde popülerist olmuş kadın meslektaşlarını mesela Alanis Morrisette'i filan küçümsemeye çalışıyor. Nedense bir anda müzik dünyasında sivrilmiş kadınlara düşmanlık beslemeye başlamış durumda. Kıskançlık mı denmeli yoksa?

Courtney Love bu değişim sürecinde tek başına sayılmaz. Onun kadar hızlı olmasa da onun gibi evrilen çevrilen başkaları da var. Love'ın adını anarken alaylı ifadelere başvurmadığı ender kadın müzisyenlerden PJ Harvey de aynı "samimiyet" mevzusundan sabıkalanıyor. Polly Jean de şu aralar yeni bir albüm yaptı. O da Love gibi doksanlardan sonra sivrilmişti. O da kadınlardan, kadınlıktan, muhaliflikten söz ediyordu. Benzersizdi. Çok çarpıcı bir müzisyendi. (Aslında hâlâ öyle.) En iyi şarkı sözü gibi alanlarda ödüller kazandı. Bugün hanım hanımcık pozlarıyla dergileri süslüyor. Usta basın danışmanlarının sözünden çıkmıyor. Henüz Versace defilelerinde görünmedi ama neye isyan etmişti, ne diyor artık hiç belli değil. Bir Spice Girls tadıdır gidiyor.

İlk gençliğimizin tapılası kadınlarına neler oluyor? Eskiden sesleri yüreklerimizde yankılanırdı. Şimdi erkek gösteri dünyasına yar olmuş gibiler. "Saçlarını dağıtırsın, rüzgârlara bırakırsın, varsın eteğin yırtık, botun çamurlu kalsın" görüntüleri yerini Erol Atar fotoğraflarına bıraktı. O olağanüstü şarkılar artık yok. En azından inandırıcılıkları yok. Ama o kadınlar ne kadar unutturmak için uğraşsalar da müzikal geçmişlerini, muhalif kişiliklerini silmek dinleyicileri için zor. Bizim için. Benim gibi onları severek büyümüş kadınlaşmış insanlar için. Bir süre öncesine dek onların az bulunur albümlerini oradan buradan temin edip dinleyenler, o etli burunlu ve sivilceli biçimsiz genç kadınlar kazık kadar oldular ve ilahelerinin değişim hızına yetişemediler. (Kazık yemeden kazık kadar olunmuyor mu?) İlahelerinden öğrendikleriyle hayalkırıklığı yaşıyorlar şimdi. Popülerist imgeler, Kylie'ler filan hakkında bir kere daha mı düşünmeliydik? Gösteri dünyasıyla aramıza, düşlerimize mesafe koyarken, o dünyanın dışında durmaya, tutunmaya çalışır görünenlere daha bir şüpheyle mi yaklaşmalıydık? The Hole'un yeni albümü bunları düşündürüyor kimilerine. Kimileri alıp dinleyip çok severken, kimileri hiper duyarlı davranıp ilk regl günlerinden kalan kırılganlığıyla duvarlarındaki nemden buruşmuş posterleri indiriyor. Gülünç çocuklar...

Gamze Deniz

Güçlü kadını kim ister?

Kraliçe Elizabeth, dünyanın en eski ezilenleri olan kadınlar için, çeşitli sorular sorarak izleyeceğiniz bir film.

Filmi beraber izlediğimiz kadın arkadaşımla sinema salonundan çıktığımızda heyecanlı bir haldeydik. Bunları, kafamıza takılanları paylaşmak ve fırsatınız varsa filmi izleyin demek için söylüyorum. Filmde bir kadın anlatılıyor. Bu kadını filmin başında güneşin altında, yeşil kırlarda saçlarını neşeyle savurarak, gönlünü düşürdüğü belli, güzel bir erkekle dans ederken görüyoruz. Bu kadın, bu genç prenses, yine tatlı bir kır sahnesi içinde kraliçelik mührünü teslim alıyor ve "Bu, Tanrıların isteği," diyor. Tanrıdan aldıkları yetkiyle insanlara hükmetme ayrıcalıkları olduğu düşünülen kraliyet soyundan olmak onu bütün hemcinslerinden ayırmaktadır. Bu kadın 8. Henry'nin din dışı addedilen bir birleşmeden olan kızıdır ve tahtın devamını sağlamak üzere elde olan tek ve son kişidir. Daha sonra onu, yerleri taş, tavanları yüksek, bütün insanların küçük ve sanki güçsüz göründüğü, gün ışığından yoksun, geniş sütunlar, geçitler, koridorlar ve odalarla bölünmüş, bütünü hakkında fikir sahibi olunamaz gibi duran, sarayda "masumiyet"ini kaybederken, "kraliçe" olurken izliyoruz. 1558-1603 arasındaki yıllar boyunca İngiltere ve İrlanda'nın kraliçesi olan Elizabeth hakkında Hindistanlı yönetmen Shekar Kapur'un yönettiği filmin afişinde dört fotoğraf var. Rir kadın ve üç erkek. Her bir fotoğrafın altında bir sıfat var. Kadınınki kraliçe, erkeklerinki hain, katil ve âşık. Hain ve katil hırsh iki erkek. Biri İngiltere'nin bir önceki kral sebebiyle yükselen Protestan mezhebinin, diğeri Avrupa'da güçlü ve İngiltere'de de gücünü kaybetmek istemeyen Katolik mezhebinin tarafında. Bu erkekler ve hikâye boyunca tanıştığımız dönemin yüksek yönetici din adamları için "iman"ları, şefkatin, şefaatin, çaresiz müminlerin bu veya öteki dünyaya yönelik dayanışmasının aracı olmuyor. Inançları kolayca zulüm uygulanabilecek öteki mezhep sahibi "kâfir"lerin karşısında bir arada durmalarını ve güç oluşturmalarını sağlıyor daha çok. Bu iki erkekten biri kaybediyor ve kellesi gidiyor, diğeri ise ülkenin yöneticilerinden biri olarak yoluna devam ediyor. Üçüncü erkek yakışıklı ve tatlı dilli bir âşık. Elizabeth'in gönlünü kraliçe olmadan önce verdiği, zor zamanlarında güç aldığı, ona "yüreğimde o ve ben tek kişiyiz," diye şiir okuyan Lord Robert. Sarayın çetin ve kanlı koridorlarında çok şey görüyor ve öğreniyoruz genç Elizabeth ve onunla birlikte dolaşan biz seyirciler. Filmin sonlarına doğru Lord Robert ona diyor ki, "Benim işim bitti," "Neden?" diye soruyor kraliçe. Öteki, "Yeterince açık değil mi?" diyor. "Kraliçe tarafından sevilmek kolay değil. Her erkeğin ruhunu çürütür bu. Öldür beni." Daha önceki sahnelerde Elizabeth'i önce yetki sahibi, erkek ve bir kısmı ona ve Protestanlığa karşı olan, din adamlarından oluşan bir meclisi yönlendirmeye çalışırken; sonra onu İspanya veya Fransa'yla ülkesinin bağımsızlığını zedeleyecek ilişkilere ve bu uğurda yapılacak diplomatik evliliklere sürüklemek isteyen kurt bir saray yöneticisini görevinden azlederken: başka bir bölümde saray ileri geleni bir oda dolusu erkeğe, "Artık bu sarayda bir tane kadın efendi olacak ve hiç erkek efendi olmayacak," diye buyururken izlemiş olan bizler Lord Robert'le bu konuşmanın geçtiği bölümde nefesimizi tutup âşıkların kaderi ne olacak, diye bekledik. Artık Elizabeth genç prenses değil genç kraliçe olma yolundaydı. Oysa "âşık"m dediği gibi, her şey yeterince açık değil mi? Güçlü ve muktedir bir kadını kim ister? Bundan yararlanacak veya faydalanacak birçok insan olabilir. Ama bu yaklaşımı "aşk" içinde görmek mümkün mü? Bir erkek onu seven kadın kadar kuvvetli değilse bu aşkla ruhu çürümez mi? Peki niye çürür körolası erkek ruhu bu durumda ve küçülür? Güneş altında dolaysız ve neşeyle akıp gidebilen aşkın mürrüvetini görebilmek için insanlık mümkün olduğunca "eşitler"den oluşan bir topluluk olmalı sanki. Ama nasıl? Kırk yıl sürecek saltanatının henüz başındaki Elizabeth'in tiyatroculuk dahil yeteneklerini, aklını ve iradesini ülkesinin ve tahtın yararına kullanabilmek, "devam edebilmek" için geçirdiği değişim şart mıdır? Dört yüz elli yıl önceden gelen bu hikâye dünyanın en eski ezilenleri olan kadınlar için böyle sorular uyandırarak izlenebilecek bir film. Ben ve arkadaşım sinema salonunu kafamız kadınlar ve siyasi iktidar üzerine sorularla dolu, çok da iyi bilmediğimiz Büyük Britanya tarihine yönelik bir merakla ve içimiz yanarak terk ettik. İçimizi yakan iyi bir sanat eserinden sızan o ince ışık altında filmin anlattıklarıydı. Tekrar olacak ama size de tavsiye ediyoruz.

Handan Koç

Neyi tari

Senaryosu Iraklı Kvirikzade'ye ait olan *Aşkın Tarifi*, Nana Corcadze isimli bir Gürcü kadın yönetmen tarafından çekilmiş. Bu filmi izlemek istememin nedenleri arasında filmin bir kadın yönetmen tarafından çekilmiş olmasının yanı sıra, arka planda yer alan Tiflis görüntüleri idi.

Film, Gürcü asıllı koleksiyoncu Anton'un (Jean-Yves Gautier) sergi hazırlıkları ile başlıyor. Bundan sonra devreye, Anton'un çocukluğuna doğru yolculuğa çıkmasını sağlayan yaşlı bir kadın (Micheline Presle) giriyor. Kadın elinde bulunan birtakım el yazması günlükleri, Anton'un Fransızcaya çevirmesini istiyor. Anton'un okuduğu günlükler aracılığıyla, 1920 yıllarının Gürcistan'ına gidiyoruz. Filmin başrol oyuncusu, Pascal Ichak (Pierre Richard), Fransa'dan Kafkaslar'a doğru trenle yolculuğa çıkmış gezgin bir aşçı. Gelişmiş koku alma duyusu sayesinde kapısı kapalı vagonun içinden gelen kadın kokusuna yönelerek yolculuğunu şenlendirmek istiyor. Vagonda yalnız başına seyahat etmekte olan Gürcü Prensesi (Nino Kirtadze) ile aralarında duygusal bir ilişki başlıyor. Prenses ile beraberlikleri başlangıçta masal gibi; fakat aşçımız Gürcistan'da Fransız lokantası açıp o pahalı yemeklerini yapmaya başlayınca prensesi ihmal etmeye başlıyor, prenses de lokantada bütün gün bir süs bebeği gibi ortalarda dolaşıyor. Aşçı onunla birlikte olmak isteyince de yataktaki görevini yerine getiriyor. Prenses bu durumdan pek de hoşnut değil, kendini içkiye vurup lokantada çılgınlıklar yapıyor ve filmin ilk yarısı böylece noktalanıyor.

İkinci yarıda film, ilgisiz bir şekilde Bolşevikleri, komünizmi aşağılayarak devam ediyor. 1921'de Kızılordu Tiflis'e geliyor ve Pascal'ın Fransız lokantasını basarak bizim aristokrat, lezzet düşkünü aşçımızı tavan arasına tıkıştırıp orada yaşamaya zorluyor. Filmde lokantayı basan Bolşevikler, tam bir çapulcu takımı olarak tanıtılıyor. Yemekten anlamıyor, sürekli böğürüyorlar, iğrenç yemekler yiyip, kötü şarkılar söyleyip, sürekli içip nerdeyseler orada sızıyorlar. Bu arada Pascal akıllardan çıkmayacak vecizesini yumurtluyor, "Komünizm günün birinde yok olacak, ama damak tadı asla!" Daha önce kır lokantasında prensese tutulmuş, devrim yükselince de Kızıl Ordu'da subay olmuş olan kötü Sigmond, "Pascal'ın başına

ediyor?

bir şey gelmesini istemiyorsan...” tehditiyle prensesle evleniyor. Pascal’ın diğer burjuvalar gibi lokantasını terk edip İstanbul, Viyana veya Paris gibi şehirlere kaçmak istememesi nedeniyle bütün varlıklarını yitiren ve zorla ayrılan âşıklar, yani prenses ve aşçı, prensesin Bakü-Moskova arasında özverili yolculukları sayesinde görüşüyorlar. Bu görüşmelerden filmin başında gördüğümüz Anton dünyaya geliyor.

Filmde Sovyet karşıtı tutumlara paralel olarak Bolşevik kadınlar da sürekli aşağılanıyor ve tarihsel gerçeklikler saptırılıyor. Buna en güzel örnek, Lenin’i temsilen Tiflis’e gelen Aleksandra Kollontay tiplemesi. Sovyet hükümeti ile Komünist Parti’nin seçkin bir üyesi olan Kollontay, aristokrat bir ailenin kızıyken, amaçları ve inançları uğruna rahat yaşamını terk edip Çarlık Rusyası’nın otokrasisine duyduğu sert tepkiyle Marksizme yöneldi. Bolşevik Parti’nin üyesi olduktan sonra, işçi hareketinin yanında reformizme karşı mücadele etti. Kollontay, aynı zamanda kadın işçilerin haklarını savunan ve “kadın sorunu”nun teorik incelenmesine katkıda bulunan bir kişi. Zamanının ve çabalarının büyük bir bölümünü, kadın hareketinin geliştirilmesine adadı. Ekim devriminden hemen sonra, kadınlara eşit haklar tanınması, sosyalist yapılanma ve devlet yönetiminde kadınların da yer alması için çalıştı. Devrimden sonra Sosyal Güvenlik Halk Komiseri olarak anneler ve çocukların korunmasına ilişkin sosyalist ilkelerin uygulanmasıyla çalışan kadınlara sağlık hizmetleri ve özel bakım sağlanması konularında çaba harcadı. Aynı zamanda kadınların günlük yaşamda da erkeklerle eşit bir konuma getirilmesi için mücadele etti. Kollontay, cinsel ve duygusal anlamda özgürlük mücadelesini devrimin merkezine yerleştirdi. Kadın-erkek ilişkilerinde maddi hesaplara dayanan evliliklere karşı çıkıp “serbest aşkı” savundu. Böylece iki cins arasında çürümenin ve yozlaşmanın giderilebileceğine inandı. Bu görüşlerine pek çok makalesinde yer verdi ve konuşmalarında dile getirdi. Buna rağmen yönetmen son derece düzeysiz bir Kollontay tiplemesi çıkarıyor karşımıza. Filmde Kollontay Pascal’ın eski sevgilisi ve onunla yatmaktan başka bir şey düşünmeyen, isterik kahkahalar atan, şehvet düşkünü bir kadın olarak karşımıza çıkıyor. Diğer Bolşevik kadın tipleri de, Kollontay gibi itici tipler olarak çiziliyor.

Filmin sonunda ise güzel prenses, kıskançlık krizi geçiren vahşi Bolşevik Sigmond tarafından öldürülüyor. Devrim karşıtı bile denmeyecek düzeyde olan bu filmi çeken kadın yönetmenin bana kalırsa iyi bir tarih analizine ihtiyacı var. “İştaha sevgiliymiş gibi bakmak gerekir,” gibi sözler söyleyen, hayatta en çok önem verdiği şeyin lezzet tutkusu ve damak zevki olduğunu anladığımız bir aşçının trajikomik öyküsünü anlatmayı hedefleyen film, sonuçta kendi sınıfından olmayan kadınların aşağılandığı ve ekmek bile yiyemeyenlerin pasta yemedikleri için alaya alındığı bir film olarak karşımıza çıkıyor. Goran Bregoviç’in müziklerine yazık olmuş doğrusu!

Feryal Saygılıgil

Erkekler erkekleri anlatıyor

Senaryo yazarının, filmini erkekliğin eleştirisi olarak sunması bu durumu değiştirmiyor. Eleştirel öge yine erkek.

Bu yılki Antalya Film Festivali’nin çok ödüllü filmi *Gemide*’yi izlediğimde “yeni sinemacılar”da yeni olan nedir sorusu üzerine düşündüm. Sinemasal değerler ve anlatım yönünden sinemamızda *Gemide*’den çok daha yeni filmler yapıldı. Konu bir kadına tecavüz ve dört gemicinin cinsel arzuları etrafında kurgulandığına göre, yeniliğin konunun işlenişinde olduğu öne sürülebilir. “Eski” sinemamızda genellikle kadına tecavüz hiç değilse istenmeyen, benimsenmeyen bir davranış biçimi ve negatif uzanımları olan bir konu olarak işlenirdi. Bu olumsuzlama yerini bu filmde tecavüzün meşrulaştırılmasına bırakmış. Dilsiz (yabancı), adı bile olmayan bir kadına sürekli olarak tecavüz eden iki gemici ve ona tecavüz etmese de ötekiler denli aşağılayan üçüncüsü, filmin sonuna doğru “insanlaşıyorlar”, biri daha önce bir fahişe tarafından erkekliğiyle alay edildiği için bu işi yapıyor, diğeri de cinsel açlıktan... Tecavüze meşruiyetin bu “olağan” koşullara dayandırılmasıyla izleyici, bu cinsel sorunları olan insanlara sempati duymaya yönlendiriliyor. Ortada bir suç yoktur. Tecavüz edilenin çorabı bile kaçmamıştır. Şişme bebek ya da vitrin mankeni gibi ütülü elbisesiyle ve dağılmayan saçlarıyla bu arbedeyi ufak bir yaralanma ile atlatır ve herkes yoluna devam eder. “Nerde kalmıştık?”

Gemide’de konuşulan dil de kadına yönelik şiddeti tarafsızlaştırıyor. Çeşitli yönlerden gelen küfürlülük eleştirisine karşı filmin diyaloglarının yazarı Önder Çakar’ın yanıtı da epey ilginç. “Sözün bittiği, derdimizi anlatamadığımız yerde küfür ediyoruz,” diyor Çakar. Üstelik Çakar’a göre film maçoluğun, erkekliğin eleştirisini barındırıyor. Filmin diyaloglarının taşıdığı küfür yükü bir bakıma düzene, sisteme karşı bir duruşu içeriyor olabilir. Küfür Amerikan sinemasında toplumsal eleştiri yönünde kullanılan bir öge: İşsizler, lumpenler, sokaktaki uyuşturucu ve kadın tacirleri vb. gibi toplum dışı yaşayan marjinal kesimler içinde yaşadıkları kültürün önemli bir unsuru olan küfürü mebzul miktarda kullanarak sahne alıyorlar. Bir de son dönem filmlerinde Vietnam savaşma katılmış askerlerin küfürü kullandığını görüyoruz. Savaş sonrası sendromu ifadelendirir biçimde, Coen kardeşlerin *Büyük Lebowski* filminde olduğu gibi, küfür ABD’li askerlerin öfkelerinin belirtisi olarak ortaya çıkıyor. Bunun dışında sıradan standart Amerikan filmlerinde küfür epey yaygın.

Gemide filmindeki küfür edebiyatı Amerikan sıradanlığını hatırlatıyor. Benim sorunum küfür etmekle değil, fazla yaratıcı bulmasam da bu tür bir natüralizm sinemada pekâlâ kullanılabilir. Ancak küfür bugün sosyal açıdan erkek hâkimiyetini yansıtıyor. Küfür etme ve küfür sözcüklerini üretme “ayrıcalığına” sahip olan kesim erkeklerdir ve bu manada küfür edebiyatı erkekliğin dile en açık biçimde yansımasıdır. Bu “retorik”te erkek olmayan her şey aşağılanır, değersizleştirilir ve lanetlenir. Erkeklerimizin o çok değer verdikleri “ana”ları bellenir, kadınlar “kahpe”leştirilir, eşcinseller “ibne”leştirilir. Ortalık fallustan geçilmez olur. Bugünkü biçimiyle küfür erkek erkeğe, erkeklerarası bir konuşmadır ve hedefi erkek olmayandır; kadınlar bu alanda da dilsizdirler. Senaryo yazarının filmini erkekliğin eleştirisi olarak sunması bu durumu değiştirmiyor. Eleştirel öge yine erkek

Yaprak Zihnioğlu

Aimée ve Jaguar

Sıradan olmayan bir aşk hikâyesi

3. Reich zamanında, birbirine âşık olan iki kadının öyküsü; Yahudi bir kadınla, kocası Nazi askeri olan Alman bir kadın. Milyonlarca Almanın düşüncelerini ve eylemlerini yöneten politik ve sosyal baskıları küçümseyen sıradan bir ev kadını... 16 ay süren ve bütün bir yaşamı şekillendiren tehlikeli bir mutluluk.

Yıl 1942. Yirmi dokuz yaşındaki Elisabeth Wust, en büyüğü sekiz yaşındaki dört oğluyla Berlinli bir ev kadını. Ağustos'ta örnek Nazi anneliğini takdir eden bronz bir "Maternal Haç" ödülü alır. Önceden Alman Bankası'nda çalışan kocası Günther, Bernau'da, Alman ordusunda asker. Arkadaşları tarafından Lilly olarak tanınan Elisabeth ince, güzel yüzlü, kızıl saçlı bir kadın ve birçok genç Aryan kadın gibi politikaya karşı ilgisiz. Dört çocuk annesi olduğu için devletten ev işleri için bir yardımcı alma hakkına sahip olur. Yirmi bir yaşındaki Ulla Schaaf temizlik, bulaşık, çamaşır işlerine ve oğlanların bakımına yardımcı olmak üzere 1 yıllık zorunlu hizmet için Ekim'de Elisabeth'in evine gelir. Bekâr bir kadın olan Ulla'nın politikayla aktif olarak ilgilendiğinden Lilly'nin haberi yoktur. Ulla, pek yakında sürgün edileceğini öğrenince yeraltına inen Felice Schragenheim isimli yirmi bir yaşındaki Yahudi bir kadını evinde saklamaktadır.

Felice sekiz yaşındayken annesini bir trafik kazasında, babasını bir hava hücumu tatbikatı sırasında kaybetmiştir. Kız kardeşi Irene İngiltere'ye göç etmiştir. Felice'nin Amerika, Avusturalya ve Filistin'e kaçmak için gösterdiği çabalar başarısızlıkla sonuçlanır.

Ulla'nın ifadesine göre, bir keresinde sohbet ederken Lilly, "Yahudiler? Onların kokusunu alabiliyorum," der. Ulla buna çok öfkelenir ve olanları Felice'e anlatır. Felice, Bayan Wust'un bu aptallığını mümkün olduğunca gösterişli bir biçimde ortaya çıkarmaya karar verir. 27 Kasun 1942'de öğleden sonra saat üçte, Yahudi kaçak, (İngiliz kumaşından, pas rengi bir takım ve ipek çoraplar giymiş olarak) Ulla ve onun Nazi işvereni ile Zoo Station yakınındaki Cafe Berlin'de buluşur.

Lilly, Felice'nin zekâsından, kendine güveninden ve şıklığından etkilenir. "Bugün sanki başka bir dünyaya dalmışım gibi geldi," der: "Felice iyi eğitim görmüş, hoş tavırlı, ilginç ve seçkin görünümlü bir kadındı. Sonra biraraya geldiğimizde tam olarak beklediğimin bu olduğunu ve kim olduğumu anlamıştım." Bugün Lilly Wust Güney Berlin'de küçük bir stüdyo evde yalnız yaşıyor. Büyük aşkının anılarını iki çantada özenle saklıyor; Felice'nin mektuplarını, fotoğraflarını, şiirlerini, mantosunun birkaç düğmesini bile. Lilly, Felice'in fotoğrafının önünde her gün bir mum yakıyor. "Her gün... Ve bir gül yerleştiriyorum."

Hiç kimse bu kısa ama kahredici ilişkinin kutsallığından şüphe etmedi. Lilly, "Tekrar âşık olmak istemedim. Başka bir insanı kabul edemezdim," diyor. "Felice gitmesine rağmen ben hâlâ onunla yaşıyorum. Hayatımı Felice'le geçiriyorum. Felice bunu anlardı."

Evin bir yerinde, Nazi rejimi sırasında dört Yahudi kadını -biri Felice- saklama cesareti gösterdiğinden dolayı Lilly'ye 1981'de armağan edilen Alman Federal Servisi Haç'ı var. Fakat Lilly bunun anlamını reddediyor. "Bu çok saçma. Hiçbir önemi yok." Kocasından 1943'te boşanan Lilly'nin (kocası bir yıl sonra Jassy hareketinde ölmüş) eski haliyle tek benzerliği kalkık burnu ve çıkık elmacık kemikleri. Bu gümüşi kısa saçlı kuçucuk kadın, romatizmalı kahverengi gözleri ve mafsal iltihabı olmuş şiş parmak eklemleriyle bugün seksen dört yaşında. Fakat hâlâ Felice'in Gestapo tarafından götürüldüğü gün ona verdiği yeşil taşlı gümüş yüzüğü takıyor. Lilly bizimle, savaş sırasında çorba, patates ve ucuz şarap için gittiği bir restoranda buluşmak istedi. Şimdi burası bir Çin lokantası ve karşıdaki halka açık bahçe de bir otopark olmuş.

***Bir Aşk Hikâyesi Aimee ve Jaguar*, Erica Fischer, Almanca'dan çeviren: Mehmet Ülgül, Mart 88, Gendaş Yayınları.**

Yanımızdaki çevirmen de Lilly'nin bir arkadaşı: Yvonne Mack, Erica Fischer'in bu ilişkiyi anlatan *Aimee ve Jaguar* (Lilly ve Felice birbirlerini bu takma isimlerle çağırıyorlarmış) isimli kitabını okuduktan sonra Lilly ile bağlantı kuran genç bir Berlinli.

Savaştan sonra, Lilly, Felice'in kız kardeşine yazdığı bir mektupta kaçma isteğinden söz ediyor: "Almanya'da bir sürü korkunç şey yaşayan hepimizin kafasında tek bir şey var; bu ülkeden ve bu insanlardan uzaklaşmak. Hiç kimse böyle bir ülkede daha uzun süre kalamaz."

Lilly hâlâ bu ülkede yaşıyor. "Evet, başlangıçta hiç param yoktu ve çocuklar çok küçüktü. Avusturalya'ya gitmek istedim. Ama gidemedim çünkü her zaman, Felice'in bir gün geri geleceğini umuyordum. On-on beş yıl sonra bile, bir gün geri dönebileceğini düşünüyordum. Rusya'dan dönen bir sürü mülteci vardı, onlardan biri olabileceğini düşündüm. Eğer gidersem Felice beni bulamazdı."

Ruslar Berlin'e götürüldükten sonra Irene'e gönderdiği aynı mektupta Lilly, Felice'in Bergen-Belsen'de tifüsten ölmüş olabileceğini söylüyordu. "Umit etmeyi bıraktım." Yıllar sonra bile Lilly kendi gerçeği ile yüzyüze gelmedi. "Olduğunu biliyordum fakat inanmak istemiyordum," divor çantasından sigara paketini çıkarırken (günde iki paket sigara içiyor ve "benim tek zevkim," diyor) "İçimden bir ses umut olduğunu, onun dönebileceğini söylüyordu."

Cafe Berlin'deki ilk buluşmadan sonra, Felice Lilly'ye açıkça kur yapmava başladı. Onu çiçek ve yeşil mürekkeple yazılmış mektup bombardımanına tuttu. ("Hemen şurada, caddenin karşısında bir çiçekçi vardı," diyor Lilly. "Felice her zaman orada çiçek bulurdu, savaş zamanı bile.") Felice'in Yahudi olduğunu hâlâ bilmeyen Lilly, aralarında arkadaşlıktan daha fazla bir şeylerin olduğunu fark etti; daha çok birlikte zaman geçirme, daha canlı ve zevkli geçen günler.

Lilly kapalı bir yaşam sürmemişti. Günther - metresleri konusunda çok açık sözlüydü- dışarıdayken. Lilly birkaç sevgilisini eve alınıştı. "Onlarla oynuyordum, çünkü yalnızdın, kocanı yanımda değildi ve kız arkadaşları vardı. Felice'le tanışana dek bu yalnızca bir oyundu. Fakat sonra gerçekten istediğimi buldum. Bu benim kadınlarla ilk denevimimdi. Korkutucu değildi, yalnızca biraz şaşırdım." Felice onu bulaşık yıkarken ilk kez öpmeye çalıştığında nasıl şaşırdığını anlatmaya çalışıyor. Bu, muhtemelen Felice'in -atak, inatçı, karizmatik- kısmen de olsa bir yenilik olsun diye bu namuslu ev kadınını gözüne kestirmesi gibi görünüyor. Bir ev kadınını baştan çıkarmak, hele ki bir Nazi için, tamamen bir darbeydi ve bu durum yeraltı Yahudi topluluğu (veya Underground Kayıkları -kendilerini böyle isimlendiriyorlardı) için de büyük bir güvenlik sağlıyordu.

Bu yasak ilişki 1943 Nisan'ında başladı ve pek fark ettirilmeden devam etti. "Savaş zamanı herkes kendi işiyle meşguldü," diye açıklıyor Lilly garson maden suyunu koyarken, (Lilly artık alkol almıyor çünkü şeker hastası ve kalp problemi var.) "İnsanlar diğer insanların ne yaptığına dikkat etmiyordu. Erkekler yoktu, onlar uzakta savaşıyorlardı. Çok arkadaşını voktu, o yüzden insanlar şaşırmadı." 2 Mayıs'ta Felice Lilly'nin evine taşındı. Ertesi gün Lilly, kafası karışmış Günther'e boşanmaktan söz etti. Nedenini açıklamadı. "Anlamayacaktı. Belki başka bir adamı kabul edecekti. Fakat bir kadını asla. Buna inanmavacaktı."

Çok kısa bir süre sonra, Lilly'nin yaşamını elinde tutan Felice, Lilly'ye gerçeği söyledi: O bir Yahudiydi. "Sıradan" bir kadın olarak olağandışı bir durumla karşı karşıva kalan Lilly kendini gösterdi. "Tüm isteğim onu korumaktı. Biri zor durumdaydı. Onun durumu buydu."

İlişkileri yeni bir boyut kazandı. Hep bir gazeteci olmak isteyen Felice takma bir isimle, bir Nazi Gazetesi olan *National Zeitung* da çalışmaya başladı. Oradan aldığı bilgileri U-Kayıkları'na iletiyordu. Ev işleri yapmaktan hiç hoşlanmayan Lilly birdenbire çılgın bir coşkuyla ev işlerine sa-

Aimee ve Jaguar'ın ayrılmadan önceki son opüşmeleri. Biri toplama kampına gönderildi, diğeri ömür boyu süren mutsuz...

rıldı. Gülümseyerek anlatıyor: "Bu, evde küçük bir oyun oynamak gibiydi. Başlangıçta giyeceklerini ütülememi istemedi. Fakat sonra bunu benim için kabul etti. Onun için birşeyler yapmaktan hoşlanıyordum."

16 ay sonra, yüzmeye gittikleri Havel Nehri'nden dönerlerken Gestapo onları bekliyordu. Saatlerce sorguya çekildiler. Sonra SS Felice'i götürdü. Dört oğlan çocuğu annesi olmaktan başka bir statüsü olmayan Lilly'nin -ki bu nedenle Reich tarafından büyük bir ödülle ödüllendirilmişti- böylece güvenliği sağlanmış oldu; yasadışı bir Yahudiyi saklamanın olağan koşullardaki cezası toplama kampına gönderilmekti. O gece Lilly bir günlük tutmaya başladı: Sürgünden önce Felice'i görmeye gittiği Patoloji Binası'na meyve ve domates yüklü olarak yaptığı ziyaretleri anlattı günlüğüne. Bu günlük, Felice'in Theresienstadt'taki Yahudi mahallesine gönderilmesini (ve Lilly'nin yasadışı ziyaretlerini), sonra Groos-Rosen toplama kampını ve gittikçe azalan mektup yağmurunun 1945'te kesilmesini anlatıyor. Aynı zamanda, savaşın sonuna dek evinde bir mülteciyi saklayan Lilly'nin tam da bu restoranda sonradan Yahudi olduğu ortaya çıkan üç kadınla buluşmalarını anlatıyor. Her sayfası Lilly'nin tutkusu ile damgalanmış günlük son zamanlarda yarım bırakılmış. "Günlük tutmaya Felice'in yakalandığı gün başlamıştım: Yazılanların hepsi onaydı. Gözlerim yüzünden dört yıl önce yazmayı bıraktım... Ve zaten her şeyi söylemiştim."

Şimdi oğullarının her birinin kendi ailesi var: Lilly harika bir büyükanne. Fakat Lilly'nin romantizmi oğullarına yansımıyor. "Felice benim hayatımdı," diyor açık açık bir sigara yakarken.

"Böyle olmakla doğru olanı yaptım. Çocuklar bir gün evi terk edecekler, o yüzden hayatımı onlara adayamazsın. Felice'le tanışmadan önce bile -onları seviyordum- ama bu onların hayatım üzerinde söz sahibi oldukları anlamına gelmiyordu. Onlar küçükken, sahip oldukları yetenekler doğrultusunda neler yapabileceklerini düşündüm. Onların geleceğinin nasıl olacağının farkındaydım."

Lilly en büyük oğlu Bernd ve en küçük oğlu Albrecht ile pek sık görüşmüyor. Ancak üçüncü oğlu Reinhard (tiyatro tasarımcısı) ve ikinci oğlu Eberhard ile oldukça yakın. "Eberhard en çok sevdiğim oğlum. Çünkü o Yahudi ve İsrail'e gitti. Bir üniversitede dilbilimci olarak çalışıyor. Onunla gurur duyuyorum." Savaştan sonra Lilly oğullarını Yahudi olarak kaydettirdi ve geceleri kapısının arkasına tebeşirle Davud'un Yıldızı'nı çizmeye başladı. "Bu bana kendimi güvende hissettiriyordu. Şimdi bile bazen çiziyorum."

"Felice'le birlikteyken ona savaştan sonra Yahudi olacağını söylemiştim. Tümüyle ona ait olmak istiyordum, kesinlikle." Berlin'deki Yahudi topluluğu Lilly'nin din değiştirmesini hiç kolaylaştırmadı; iki girişimi de kaba bir biçimde reddedildi. "İkinci kez reddedilmek normal fakat üçüncü kez denemedim. Beni kızdırdılar, çok gururluydum. Onlara yaptığım şeyleri söylemek istemedim. Hiçbir şeyi ispat etmek zorunda değilim. Evimde bir sinagogum var. Cuma geceleri mum yakıyorum, domuz eti yemiyorum, İbranice dua ediyorum. Yahudi gibi hissediyorum."

Lilly 1983'e dek bir tekstil şirketinde temizlikçi olarak çalıştı. Fakat bundan pek hoşlanmıyordu. Lilly hoş sohbet bir insan, canlı, keskin, sabırsız, komik, yaratıcı bir zekâya sahip. Felice'in ilginç yanlarına ilişkin bir örnek vermesini isteyince ellerini masanın üzerinde birleştirdi ve anlatmaya başladı.

Birlikte izlemeye gittikleri filmde başrol oyuncusu erkek sevgilisine, "Sevgilim için bir bilezik," diyerek bir armağan verir. Hemen ardından, Felice Lilly'yi alır ve doğruca bir kuyumcuya götürür ve filmdeki jesti tekrarlar, "Çok pahalı olmasına ve fazla parası olmamasına rağmen." Bu alıngan yaşlı kadının ikincil bir rol oynadığına inanmak zor olsa da söylediğine göre: "Felice güçlü, baskın bir kişiliğe sahipti. Fakat hayatımda ilk kez birinin benden daha güçlü olmasını önemsemedim."

Felice'in mirası yalnızca o iki çantayı doldurabilecek kadar değil. Lilly hemen hemen hepsini ele geçirmiş. Çantasına yeniden uzanıyor ve lastik bir bandı çözüp siyah bir defter veriyor bana: Aimee ve Jaguar'ın mektuplarını ve şiirlerini özenle kopya ettiği Gözyaşı Defteri. "El yazısını bile kopya ettim," diyor. Bu doğru: Sararmış sayfalarda Felice'in yeşil mürekkebi, farklı güçlü karalamaları. "Bu, benim el yazım şimdi," diye ekliyor.

Medyanın hikâyesiyle ilgilenmesine alışmış. Ayrıca bu durum ona yardımcı da oluyor. "Felice'in milyonlarca insandan biri olmasını istemiyorum. İnsanları Felice'in bir insan olarak varlığından haberdar etmek istiyorum. Felice'i yaşatmak istiyorum," diyor yumruklarını sertçe masaya vururken. Kendininkinin yanısıra başka bir insanın hayatının sorumluluğunu taşımak dayanılmaz bir yük olmalı, diyorum. Lilly sertçe bakarak, "Hayır, biz tekiz," diyor.

Röportaj: Harriet Lane, *Observer Life*, 23 Şubat 1997. Çeviren: Gamze Göker.

islamcı hemcinslerimize bakarken

hülya de ir'in isla cı kadınlarla ilgili a aştırması gerçekten tüz ve faydalı bir çalışma.

Hülya Demir
İslamcı Kadının Aynadaki Sureti
Sel Yayıncılık, 1998.

İslam, bu topraklarda düşünce ve siyasetin önemli unsurlarından birisi. hedefi, amaçları ve yöntemleri daha belirlenmiş islamcılar ise uzun bir zamandır politikanın önemli bir parçası halindeler. kadınların islamcı politikanın önemli unsurlarından biri olması da epevdir yaşadığımız bir olgu. örtülü kadınların kamusal alanda yer alma mücadelesi uzun zamandır türkiye islamcılığının kamuya dönük vüzü.

feministler ve kadınlarla ilgili söz söyleyen herkes açısından bu konu daha karmaşık., bir yanda islam'ın kadınların hayatını kısıtlayan niteliği, bir yanda bir grup kadının inançlarından dolayı özgürlüklerinin kısıtlanması. birçok muhalif akımı bu iki unsurun birinden birini öne çıkararak, bir tanesine karşı konumlanmaya öncelik vererek siyasal duruşlarını belirlediler. devletin islamcılara karşı tavrı, bu kurumla arası iyi olmayanları ister istemez pasif bir pozisyona itiyor. başlarını örten kızlar üniversiteye alınmazken, itilip kakılırken, en büyük politik güç olan devlet onların başını ezmeye çalışırken islamcılara karşı politik mücadele vermek ne derece doğru olur?

ama hemen herkes islamcılığa karşı bir ideolojik mücadele yürütme ihtiyacı konusunda hemfikir. böyle bir mücadelenin gereklerinden birisi de o cephede neler olup bittiğinin, ne tür fikri mecralarda gezinildiğinin, çeşitli eğilimler arasındaki farkların kavranılması.

işte hülya demir'in islamcı kadının aynadaki sureti adlı kitabı böyle bir ihtiyaca cevap veriyor. kitap neredeyse tamamen islamcı kaynaklara dayanıyor. hülya demir, pek rastlanmayan ve hasreti çekilen bir tavır göstermiş; hiçbir konuda geçerli kaynak göstermeden fikir ileri sürmüyor. islami kadın yayınları arasında geniş bir tarama yapmış ve çok çarpıcı, bir kısmını hiç ummayacağımız sonuçlara ulaşmış. kendisi kitabıyla ilgili olarak şunları söylüyor:

"*İslamcı Kadınların Aynadaki Sureti*, İslamcı kadınları kendi söylemleriyle hapsetmekten çok onları tanımayı ve tanıtmayı amaçlıyor. İslamcı kadının aynadaki bu suretinden kimileri hoşlanmamış olabilir. Kimileri de aynanın sırının arkasını merak edebilir.

Biz sureti önemseyenlerdeniz."

konuyu ele alırken belli bir mesafe ve nesnellik sağlayan,bununla birlikte kendi tavrını ifade edebilme maharetini gösteren hülya demir, araştırma tanımını fazlasıyla hak eden kitabında islamcı kadınlarla ve islamcı kadın hareketiyle ilgili birçok önemli soruyu cevaplayabilmesini sağlayacak veriler sunuyor okuruna.

sadece kadınların kurtuluşuyla ilgilenenler için değil, türkiye'yle ilgili düşünmek ve yorum yapmak isteyen herkes için ilginç ve faydalı olabilecek bir kitap. tavsiye ederim.

ayşe düzkan

Kanseri de yendi!

Guardian gazetesinden Maureen Freely feminist yazar Marilyn French'le son kitabı *Cehennemdeki Mevsimim* ve yaşamının yeni gidişatı üzerine konuştu.

Yıllar önce French'le yaptığı ilk röportajda feminist bir dergide çalışan yeniyetme bir gazeteci olduğunu açıklayan Freely, onun yönlendirmelerinden çok yararlandığını itiraf ediyor. Bu ikinci görüşmelerinin ana teması French'in hastalığını ve iyileşmesini anlatan *My Season In Hell* (Cehennemdeki Mevsimim) adlı kitabı. Beş yıl önce gırtlak kanserine yakalanan Marilyn French bu ölümcül hastalıktan kurtulmayı başararak doktorları şaşırtmış. Hastalığın kötü etkilerinden kurtulmuş olduğu düşünülebilir ama tedavi sırasında kullandığı ilaçların neden olduğu hasar ve yarım milyon dolara varan tıbbi harcama dikkate alınmazsa... Şu an hâlâ ilaç kullanmaya devam ediyor, daha ne kadar ömrünün kaldığını kimse bilemiyor ama piyasaya çıkan yeni kitabında bir karamsarlık ya da ilaç kullanma kılavuzu havasından çok onun yaşama bakış açısını dışavuran bir tat göze çarpıyor. Öykü mutlu bir sonla noktalanmış.

Arkadaşlarının (Gloria Steinem de bunlardan biri) ve çocuklarının özverisi ve desteği Marilyn'in iyileşmesinde büyük rol oynadı. Kendisi bile bu çabalar karşısında şaşkın. Yalnız yaşıyor ve kanser olana dek kimseyi yardıma çağıracağını düşünmemiş. Yalnızca bir zamanlar onlara baktığı için başkalarının da şimdi kendisine bakacağını bilmek onun için büyük bir rahatlık. Ama kanserin yaptığı en iyi işin ondan geleceğini çalmak olduğunu söylüyor: "Şimdiki zamana yapışınca kendimi günün, ânın, bugün yaptığım her şeyin tadına varmaya adayabildim," diyor.

Kitabında hastalığın yaşamının çoğunu verdiği siyasi çalışmaları ve feminist kimliğini nasıl etkilediğini anlatmış ama buluştuğumuz zaman bunlardan söz ederken mutluydu.

Anlattığına göre yaşamının çoğunu insanlara annelik ederek geçirmişti. Ebeveynleri için bile sorumluluk duymuştu. "Bu yüzden ben onların ebeveyni oldum. Ama bunun farkında değildim. Ancak son on yıldır bunu tavır edindiğimin farkına vardım. Kocam için, çocuklarım

için, arkadaşlarım için sorumluluk üstleniyordum..." Tabii, tanımadığı insanlar için de!

"Ben bu sorumluluk duygusunu harekete de taşıdım. Dünyanın yalnızca kadınlar için değil bütün öteki insanlar için de nasıl daha fazla mutluluk verici olabileceğine dair bir hayalim var. Bunun sorumluluğunu taşıdım. İnsanları buna inandırmak üzere, bu hayalin gerçekleşmesi için sorumluluk duydum. Bu siyasi iklimde hiçbir şey bir olasılık olmaktan öteye gidemezdi, bu yüzden düş kırıklığına uğramaya başlamıştım... Şimdi bu düş kırıklığından eser yok içimde çünkü kendim zaten çok sarsılmış durumdayım, kendim de bir şey yapabileceğimi sanmıyorum."

Hayalinden vaz mı geçti anlamına geliyor bu? "Hayır. Ona hâlâ bütünüyle inanıyorum ama artık görev başkalarında, başka bir kuşakta. Bu iklimde hiçbir şey gerçekleşmeyecek, iyi olan hiçbir şey. Bir komplodan bile söz edemezsiniz. Ted Turner ve Bupert Murdoch gibi medyayı elinde tutan adamlar kadınlar ve solcuları susturmanın en iyi yolunun onların yazılarını basmamakta va da onların sesini duyulmaz hale getirmekte olduğu konusunda bir mutabakat sağlamışlar, deyip işin içinden çıkamazsınız."

"En son ne zaman bir feministin yazısını birinci sayfada okuduğumu anımsamıyorum. Artık hiçbir feministin uzun vadeli bir toplumsal değişim hayalinden söz ettiğini duyamazsınız. Yetmişlerde duydunuz ama bugün onları kimse yayımlamaz. Gloria Steinem basına en yakın duran feminist çünkü çekici görünüyor ve radikal laflar etmiyor. Bize bütün kapıları kapadılar."

Ama bu köklerde önemli gelişmelerin oluşmadığı anlamına gelmiyordu. Her zaman işleyen bir dişi kültür var: "Gerçek feminizm eril dünya ile karışan ve bir kurum çerçevesinde gücünü sabitleyen herhangi bir topluluk ya da kuruluş içinde yerleşmez. Feminizm bunu yapmaz. Feminizm Cumhuriyetçi olmak gibidir. Bir görüş biçimidir. Feminizm kadınların da erkekler kadar önemli olduklarına inanmaktır. Bu yüzden gerçek feminizm iki üç kişiden oluşan kadın topluluklarının yaşadıkları bölgede ne yapılması gerekliyse onları yapmalarını önerir. Kadınlar ülkenin her yerinde yerel çalışmalar yapıyorlar. Ama küresel olarak başımıza gelenler çok sinsice geliştirilmiş, çok korkunç şeyler ve savaşı sürdürecek sesimiz yok."

Ülke çapında düşünürken de bir çaresizlik duygusuna kapılıyor. Amerikalılar, sağcılar ve "pek çok oportünist havari" ile birlikte uzun ve zorlu bir koşudan sonra hedeflerine ulaşıyor.

"O kadar örgütlüler ki. Halkla ilişkilerde çok başarılılar. Geride kalan bizler ise onlara boyun eğiyoruz." Tek zarar gören feminizm değildi. Amerikan sağı devletin kamuya hizmet veren tıp kurumlarını başarıyla yerle bir etti ve sosyal güvenlik ve kamu eğitiminin de hakkından gelme yolundalar. "Bu inanılmaz! Bu mide bulandırıcı! Bizim en son büyük... faşist devlet olmamızı istiyorlar onlar."

Marilyn French sesini yükselttiği günlerde, piyasada erkek edebiyatçıların egemenliği vardı. Birçoğuna hayranlık duyuyordu French. Mamet harikaydı, Sam Sheppard bazen iyi gelebilirdi, Mailer "aptalı oynamadığı zamanlarda çok yetenekli bulunabilecek" bir yazardı. Ya Updike ve Roth? Boş versenize. "Onlar son on on beş yılı kendi ikinci kişilikleriyle ilgili kitaplar yazarak geçirdiler. Kendilerine duydukları aşırı ilgi çok feci." Updike'ı, en son bir yapıtında penise güzelliği ve pembe-mor rengi nedeniyle övgü yazdığını okuduktan sonra bir tarafa bıraktığını anlatıyor French: "Bunlarda hiç utanma arlanma yok mu, diye düşündüm."

Ama onu bir erkek düşmanı olarak adlandırmayın. Updike'a yönelttiği eleştiriler Simone de Beavoir hakkında söylediklerinin yanında hafif kalıyor. French'e kitabında bu konuda yaptığı bir değinmeyi anımsattığımda gülümsüyor ve "Kendi kahramanlarımıza taş atmaya cesaretimiz yok," diyor. "İçinde bulunduğumuz zaman bizi ve hayallerimizi kısıtlıyor. Ama bir gün gelecek insanlar bizim feminizmle ilgili yazdıklarımızı okuyacaklar ve bizi geri kafalı bulacaklar."

Eve dönerken, bir zamanlar tanıdığım ve korktuğum güçlü, kıvrak zekâlı, ileriye yönelik planları olan Marilyn ile şimdi yaşamı neden umutsuz bulduğunu açıklarken bile neşeli ve eğleniyormuş gibi görünen yeni Marilyn arasındaki farkı çözmeye çalışıyordum. Eski Marilyn'e atfettiği sorumluluk duygusu onu yaşamı ağırbaşlılıkla ele almanın yanı sıra büyük bir yüreklilikle yazmaya da yöneltmiş olmalı.

Yaşamları örnek olmaktan uzak kurmaca karakterler hakkında yazarken, sesi ne kadar anaç geliyordu... Okurlarını özenle yönlendirilmesi gereken yaramaz kız evlatlar gibi görmüştü sanki. Ama şimdi bu yorucu uğraştan vazgeçiyor ve kendi kafasındakileri dile getiriyor. Kafasındakiler alışılmadık düşünceler, onun sandığından çok daha fazla alışılmadık hem de. Umarım önünde uzun yıllar vardır ve umarım yazmaktan haz almayı sürdürür çünkü daha söyleyecek çok sözü var.

Maureen Freely'nin *Guardian* 2'de 22 Ekim 1998'de yayımlanan söyleşisinden derleyen Gamze Deniz

bir kitap okudum...

marilyn french'i ilk 1981 yılında okudum. ağır bir yıldı. şimdilerde resim sanatıyla ilgilenen kenan evren'in başkanlığında darbe yapılmıştı. bunun benim için kişisel anlamı kendimin ve yakın arkadaşlarımın, çevremin her an gözaltına alınma ve işkence görme riskiyle karşı karşıya olmasıydı. ama benim için kişisel anlamı olan başka şeyler de oluyordu. büyüyordum. artık havai bir genç kız değil, kaderi annelerimizinkme, teyzelerimizinkine benzeyen bir kadın oluyordum ve bu en az darbe olması kadar şaşırtıcı ve sarsıcı bir gelişmeydi benim için. işte basılma tehlikesi olan bir evde bir türlü başedemediğim çamaşırlarla uğraşırken, bir kadın arkadaşım bana çok methettiği bir kitabı ödünç verdi, bu marylin french'in kadınlara mahsus adlı romanıydı.

kitabı bir çırpıda ağlaya ağlaya okudum. romanın kahramanları bana benzemiyordu, onlara benzeyen kimseyi tanımıyordum, olayların geçtiği çevre bana yabancıydı ama kitabı bitirdiğimde benimle ilgili bir şey okuduğum duygusu içimi doldurmuştu. benimle ilgiliydi ve söyledikleri doğruydu.

âşık olduğum bir adamla evliydim, kitabı ona gösterdim. atlaya atlaya okudu. kendisi farkında mıdır bilmiyorum ama beni bu kadar etkileyen bir şeyin tamamını okumaya üşenmesi en kırıldığım davranışlarımdan birisidir.

birkaç ay sonra darbe koşullarında kaybettiğim kadın arkadaşlarımı buldum, hepsi aynı kitabı okuyup aynı biçimde etkilenmişlerdi.

kocam marilyn french'e burun kıvırmıştı, "bu kadın kadınlarla erkekler arasında sınıf çelişkisi gibi bir şey olduğunu söylüyor. sen deli misin, buna inanılır mı?" diyordu.

inandık, buna inandığımız için başka şeyler uğruna da mücadele ettik, başka bir hayat yaşadık.

marilyn french bize, kocamın aklının almayıp bizi ağlatan şeyi, bir türlü cevaplayamadığımız sorunun cevabını fark ettirmişti.

ellerine sağlık.

ayşe düzkan

PANO

• 1,5 yaşındaki melek yavruma puset arıyorum.
Vildan. 0212 252 92 84.

• Yurtiçi ya da yurtdışı geziye çıkanlar, dünyanın neresinde olursa olsun zamanla sınırlı ev mekânı arayanlar, aile yanında, ekonomik konut isteyenler, bizi arayın.
İstanbul konut paylaşım merkezi.
Tel, Faks: 0212 256 84 73.
e-mail: abaktir@hotmail.com

• Fransızca ders almak isteyenler, akşam 19.00'dan sonra arayabilirler.
Tel: 0212 212 99 94.

• Aynı evi paylaşacak arkadaş arıyorum, haberleşmek için *Pazartesi*'ye not bırakabilirsiniz, Burcu Han.

• Gönüllü çalışacak arkadaşlara ihtiyacımız var.
Kadın Eserleri Kütüphanesi.
Tel: 0212 534 95 50.

• Yıllarca tekstil atölyelerinde makinacılık yaptım, şu anda işsizim, iş arıyorum. Farklı bir alanda da çalışabilirim. Hanım.
Tel: 0212 294 82 62.

• Gülüm, bu yıl ve gelecek bütün yıllar birlikteyiz değil mi?
C. B.

• Bayandan özel direksiyon dersi verilir. Sema Yalçın.
Tel: 0532 274 84 03.

Dağıtımımızda problemler var. Siz de ***Pazartesi***'yi zor bulanlardansanız abone olun, bulamayanları abone edin. ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelsin.

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 3.600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 1.800.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Kadın hareketinin ortak gündemini oluşturalım. 1999 dayanışma, mücadele, umut yılı olsun!

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kaçın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura.
(Görsel Yönetmen) Semra Emre.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zelyüt, Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Batoğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. **(İllüstratör):** Rana Memmertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel, faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayırım: Mondo
Baskı: Prizma Press, Merter, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.